

Universitätsbibliothek Wuppertal

Xenophons griechische Geschichte

Buch I - IV

Xenophon

Leipzig, 1871

IV.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-781)

ἀναιρεῖσθαι, καὶ ὅτι τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων λαβὼν ἐν τῷ Πειραιεὶ ἀνήκε, καὶ πρὸς τούτοις οὐ παρόντος ἐν τῇ δίκῃ, θάνατος αὐτοῦ κατεργώσθη· καὶ ἔφηνγεν εἰς Τεγέα, καὶ ἐτελεύτησε μέντοι ἐκεῖ νόσφ. κατὰ μὲν οὖν τὴν Ἑλλάδα ταῦτ' ἐπράχθη.

Δ.

Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἀφίκετο ἅμα μετοπώρῳ εἰς τὴν τοῦ I. Φαρναβάζου Φρυγίαν, τὴν μὲν χώραν ἔκαε καὶ ἐπόρθει, πόλεις δὲ τὰς μὲν βία, τὰς δ' ἐκούσας προσελάμβανε. λέγοντος 2 δὲ τοῦ Σπιθριδάτου ὡς, εἰ ἔλθοι πρὸς τὴν Παφλαγονίαν σὺν αὐτῷ, τὸν τῶν Παφλαγόνων βασιλέα καὶ εἰς λόγους ἄξει καὶ σύμμαχον ποιήσοι, προθύμως ἐπορεύετο, πάλαι τούτου ἐπιθυμῶν, τοῦ ἀφιστάναι τι ἔθνος ἀπὸ βασιλείας.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς τὴν Παφλαγονίαν, ἦλθεν Ὀτυς καὶ 3 συμμαχίαν ἐποιήσατο· καὶ γὰρ καλούμενος ὑπὸ βασιλείας οὐκ ἀνεβεβήκει. πείσαντος δὲ τοῦ Σπιθριδάτου κατέλιπε τῷ Ἀγησίλαῳ Ὀτυς χιλίους μὲν ἰππέας, διςχιλίους δὲ πελταστάς. χά- 4 ριν δὲ τούτων εἰδὼς Ἀγησίλαος τῷ Σπιθριδάτῃ, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Σπιθριδάτα, οὐκ ἂν δοίης Ὀτυν τὴν θυγατέρα; Πολύγε, ἔφη, μᾶλλον ἢ ἐκείνος ἂν λάβοι φνγάδος ἀνδρὸς βασιλεύων πολλῆς καὶ χώρας καὶ δυνάμεως. τότε μὲν οὖν ταῦτα μόνου ἐροῦντο περὶ τοῦ γάμου. ἐπεὶ δὲ Ὀτυς ἐμελλεν ἀπιέναι, 5 ἦλθε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ἀσπασόμενος. ἤρξατο δὲ λόγου ὁ Ἀγησίλαος παρόντων τῶν τριάκοντα, μεταστησάμενος τὸν Σπιθριδάτην, λέξον μοι, ἔφη, ὦ Ὀτυ, ποίου τινὸς γένους ἐστίν 6 ὁ Σπιθριδάτης; ὁ δ' εἶπεν ὅτι Περσῶν οὐδενὸς ἐνδεέστερος. Τὸν δ' υἱόν, ἔφη, εἴρακας αὐτοῦ ὡς καλὸς ἐστίν; τί δ' οὐ

27. — ὅτι — ἀνήκε — Nach Pausan. III, 5, 2 war er dieses Punktes halber schon einmal gleich nach seiner Rückkehr von Athen angeklagt, aber mit einer Majorität von wenigen Stimmen von dem Gerichte der Ephoren und Geronten freigesprochen worden.

Viertes Buch.

I. 1. μετοπώρῳ — des J. 395 v. Chr. Die III, 4, 29 abgebrochene Erzählung wird fortgesetzt.

2. Σπιθριδάτου — S. III, 4, 10. — ἄξει — Vgl. § 29 ὡς οἴοιτο συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους Φαρναβάζου. — τοῦτον — des Nachdrucks halber den Infinit. ankündigend, der dann gewissermassen als Apposition nachfolgt. Vgl. zu II, 3, 53.

3. Ὀτυς — König der Paphlagonier. Vgl. Ages. 3, 4.

6. ἐνδεέστερος — nämlich τὸ γένος. Vgl. VII, 1, 23 Ἀνκομήδης γένος οὐδενὸς ἐνδεής. — τί —

- μέλλω; καὶ γὰρ ἐσπέρας συνεδείπνου αὐτῷ. Τούτου μὲν φασὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καλλίονα εἶναι. Νῆ Δί', ἔφη ὁ
 7 "Οὔτις, καλὴ γὰρ ἐστὶ. Καὶ ἐγὼ μὲν, ἔφη, ἐπεὶ φίλος ἡμῖν γεγένησαι, συμβουλευοίμ' ἄν σοι τὴν παῖδα ἀγεσθαι γυναῖκα, καλλίστην μὲν οὖσαν, οὗ τί ἀνδρὶ ἡδίων; πατρὸς δ' εὐγενεστάτου, δύναιμι δ' ἔχοντος τοσαύτην, ὃς ὑπὸ Φαρναβάζου ἀδικηθεὶς οὕτω τιμωρεῖται αὐτὸν ὥστε φυγάδα πάσης τῆς
 8 χώρας, ὡς ὄραξ, πεποίηκεν. εὐ ἴσθι μέντοι, ἔφη, ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνον ἐχθρὸν ὄντα δύναται τιμωρεῖσθαι, οὕτω καὶ φίλον ἄνδρα εὐεργετεῖν ἄν δύναίτο. νόμιζε δὲ τούτων πραχθέντων μὴ ἐκεῖνον ἄν σοι μόνου κηδεστὴν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς ἄλλους Λακεδαιμονίους, ἡμῶν δ' ἡγουμένων τῆς Ἑλλάδος καὶ
 9 τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. καὶ μὴν μεγαλειότερος γε σοῦ, εἰ ταῦτα πράττοις, τίς ἄν ποτε γῆμει; ποίαν γὰρ νύμφην πάποτε τοσοῦτοι ἱππεῖς καὶ πελτασταὶ καὶ ὀπλίται προὔπεμψαν ὅσοι
 10 τὴν σὴν γυναῖκα εἰς τὸν σὸν οἶκον προπέμψειαν ἄν; καὶ ὁ "Οὔτις ἐπήρετο, Δοκοῦντα δ', ἔφη, ὧ' Ἀγησίλαε, ταῦτα καὶ Σπυθριδάτη λέγεις; Μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος, ἐκεῖνος μὲν ἐμὲ γε οὐκ ἐκέλευσε ταῦτα λέγειν· ἐγὼ μέντοι, καίπερ ὑπερχαίρων, ὅταν ἐχθρὸν τιμωρῶμαι, πολὺ μᾶλλον μοι δοκῶ
 11 ἡδῆσθαι, ὅταν τι τοῖς φίλοις ἀγαθὸν ἐξευρίσκω. Τί οὖν, ἔφη, οὐ πυθάνει εἰ καὶ ἐκείνῳ βουλομένῳ ταῦτ' ἐστί; καὶ ὁ Ἀγησίλαος, "Ἰτ', ἔφη, ὑμεῖς, ὧ' Ἡριπίδα, καὶ διδάσκετε αὐτὸν
 12 βουλευθῆναι ἅπερ ἡμεῖς. οἱ μὲν δὴ ἀναστάντες ἐδίδασκον. ἐπεὶ

αὐτῷ — Das γὰρ giebt den Grund an, warum er es bemerkt haben musste. Vgl. Sophokl. Antig. 448 ἡδῆ. τί δ' οὐκ ἐμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν. — καλὴ γὰρ ἐστὶ — γὰρ zur Bestätigung und Begründung der in νῆ Δία liegenden Bejahung: sie ist ja wirklich schön.

7. ἐγὼ μὲν — Die Partikel μὲν hervorhebend im Sinne der ursprünglichen Form μὴν häufig bei persönlichen und demonstrativen Fürwörtern. VI, 5, 39; V, 1, 10 αὐτὸς μὲν. Vgl. auch zu III, 4, 9 μὲν ἄρα; VI, 3, 15 ὅτι μὲν. — οὐ δ. i. ἢ τὴν γυναῖκα καλλίστην εἶναι.

10. ἔφη — pleonastisch nach ἐπήρετο, wie sonst häufig nach εἰπεῖν, λέγειν. Vgl. III, 3, 5. Comment. I, 6, 4.

11. τί οὖν οὐ = quin zur lebhaften Aufforderung. Comment. III, I, 10 τί οὖν οὐ σκοποῦμεν πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; — βουλομένῳ — Zu εἶναι und γίνεσθαι mit dem Dativ der Person werden die Dative βουλομένῳ, ἡδομένῳ, ἀσμένῳ, ἀχθόμενῳ gesetzt, statt einen Satz mit dem Verb. finit. zu bilden: ἐκεῖνῳ βουλομένῳ ἐστί = ἐκεῖνος βούλειται. Vgl. V, 3, 13 ἦν δὲ οὐ τῷ Ἀγησίλαῳ ἀχθόμενῳ ταῦτα. Thukyd. VI, 46 τῷ μὲν Νικίᾳ προσδεχομένῳ ἦν τὰ παρά τῶν Ἑγεστίων. — ὑμεῖς, ὧ' Ἡριπίδα — Der Plural, weil zugleich die übrigen Spartiaten gemeint sind, daher nachher οἱ μὲν δὴ ἐδίδασκον. — διδάσκετε = πεῖθετε.

δὲ διέτριβον, Βούλει, ἔφη, ὦ Ὅττι, καὶ ἡμεῖς δεῦρο καλέσωμεν αὐτόν; Πολύ γ' ἂν οἶμαι μᾶλλον ὑπὸ σοῦ πεισθῆναι αὐτὸν ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. ἐκ τούτου δὴ ἐκάλεε ὁ Ἀγησίλαος τὸν Σπιθριδάτην τε καὶ τοὺς ἄλλους. προσιόντων δ' 13 εὐθύς εἶπεν ὁ Ἡριπίδας· Τὰ μὲν ἄλλα, ὦ Ἀγησίλαε, τὰ ῥηθέντα τί ἂν τις μακρολογοίῃ; τέλος δὲ λέγει Σπιθριδάτης πᾶν ποιεῖν ἂν ἠδέως ὅ,τι σοι δοκοίῃ. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὁ Ἀγησίλαος, δοκεῖ σὲ μὲν, ὦ Σπιθριδάτα, τύχῃ ἀγαθῇ δίδουαι Ὅττι τὴν θυγατέρα, σὲ δὲ λαμβάνειν. τὴν μέντοι παῖδα πρὸ ἧρος οὐκ ἂν δυναίμεθα περὶ ἀγαγεῖν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Ὅττις, κατὰ θάλατταν ἤδη ἂν πέμποιτο, εἰ σὺ βούλοιο. ἐκ 15 τούτου δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες ἐπὶ τούτοις ἀπέπεμπον τὸν Ὅττιν.

Καὶ εὐθύς ὁ Ἀγησίλαος, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν σπεύδοντα, τριήρη πληρώσας καὶ Καλλιῶν Λακεδαιμόνιον κελύσας ἀγαγεῖν τὴν παῖδα, αὐτὸς ἐπὶ Δασκυλείου ἀπεπορεύετο, ἐνθα καὶ τὰ βασίλεια ἦν Φαρναβάζω, καὶ κῶμαι περὶ αὐτὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἄφθονα ἔχουσαι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ θῆραι αἱ μὲν καὶ ἐν περιεοργμένοις παραδείσοις, αἱ δὲ καὶ ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις, πάγκαλαι. περιέρρει δὲ καὶ ποταμὸς παντο- 16 θαπῶν ἰχθύων πλήρης. ἦν δὲ καὶ τὰ πτηνὰ ἄφθονα τοῖς ὀρυθνεῦσαι δυναμένοις. ἐνταῦθα μὲν δὴ διεχείμαζε, καὶ αὐτόθεν καὶ σὺν προνομαῖς τὰ ἐπιτήδεια τῇ στρατιᾷ λαμβάνων. κατα- 17 φρονητικῶς δέ ποτε καὶ ἀφυλάκτως διὰ τὸ μηδὲν πρότερον

12. βούλει — καλέσωμεν — Zu dem Coniunctiv der zweifelnden Frage treten oft noch die Formen βούλει oder βούλεσθε; willst du dass wir rufen? — καὶ ἡμεῖς — im Gegensatz zu den abgeschickten Spartiaten; allerdings liesse die Conjunction καὶ ein dem vorhergehenden mehr entsprechendes Verbum, etwa: wir wollen selbst mit ihm sprechen, erwarten.

13. τὰ — ῥηθέντα — Accus. der Beziehung. — τέλος — als Endergebniss der ganzen Unterredung.

14. τύχῃ ἀγαθῇ = quod bonum felix faustumque sit. — ἤδη — schon jetzt. Anab. I, 4, 16 ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ. Kyrop. IV, 1, 2.

15. ἐπὶ τούτοις — zur Bestä-

tigung dieser Verabredungen. — θῆραι — παραδείσοις — Die Sitte der Perser, in eingehegten Räumen Thiere zur Jagd zu halten, wird öfter erwähnt. Anab. I, 2, 7; Kyrop. I, 4, 11.

16. περιέρρει — Wegen des Imperfects s. zu II, 1, 21. — δυναμένοις — Man erwartet eher βουλομένοις oder ἐπισταμένοις. Den Unterschied zeigt deutlich Ages. 11, 10 ἐν γε μὴν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπιστάμενος ἐν τοῖς δεινοῖς εὐδάρσης ἐδύνατο εἶναι, während er verstand im Glück Mass zu halten, vermochte er in Gefahren muthig zu sein. — σὺν προνομαῖς — regelmässige Streifzüge zum Einholen von Lebensmitteln. Da mit προνομαῖς auch die zu solchen Zügen verwendeten Heeres-

ἐσφάλθαι λαμβανόντων τῶν στρατιωτῶν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπέτυ-
 χεν αὐτοῖς ὁ Φαρνάβαζος κατὰ τὸ πεδίον ἐσπαρμένοις, ἄρματι
 18 μὲν ἔχων δύο δρεπανηφόρα, ἵππεις δὲ ὡς τετρακοσίους. οἱ δ'
 Ἕλληνες ὡς εἶδον αὐτὸν προσελαύνοντα, συνέδραμον ὡς εἰς
 ἑπτακοσίους· ὁ δ' οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ προστησάμενος τὰ
 ἄρματα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἵππεῦσιν ὀπίσθεν γενόμενος, ἐλαύ-
 19 νειν εἰς αὐτοὺς ἐκέλευσεν. ὡς δὲ τὰ ἄρματα ἐμβαλόντα διε-
 σκέδασε τὸ ἄθρόον, ταχὺ οἱ ἵππεις κατέβαλον ὡς εἰς ἑκατὸν
 ἀνθρώπους, οἱ δ' ἄλλοι κατέφυγον πρὸς Ἀγησίλαον· ἐγγὺς γὰρ
 20 ἔτυχε σὺν τοῖς ὀπλίταις ᾧν. ἐκ δὲ τούτου τρίτῃ ἢ τετάρτῃ
 ἡμέρᾳ αἰσθάνεται ὁ Σπιθριδάτης τὸν Φαρνάβαζον ἐν Κανῇ
 κώμῃ μεγάλῃ στρατοπεδευόμενον, ἀπέχοντα στάδια ὡς ἐξή-
 21 κοντα καὶ ἑκατόν, καὶ εὐθύς λέγει πρὸς τὸν Ἡριππίδαν. καὶ ὁ
 Ἡριππίδας ἐπιθυμῶν λαμπρόν τι ἐργάσασθαι, αἰτεῖ τὸν Ἀγη-
 σίλαον ὀπλίτας τε εἰς δισχιλίους καὶ πελταστὰς ἄλλους τοσού-
 22 τος καὶ ἵππέας τοὺς τε Σπιθριδάτου καὶ τοὺς Παφλαγόνας
 καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁπόσους πείσειεν. ἐπεὶ δὲ ὑπέσχετο αὐτῷ,
 ἐθύετο· καὶ ἅμα δειλὴ καλλιερησάμενος κατέλυσε τὴν θυσίαν.
 ἐκ δὲ τούτου δειπνήσαντας παρήγγειλε παρεῖναι πρόσθεν τοῦ
 στρατοπέδου. σκότους δὲ γενομένου οὐδ' οἱ ἡμίσεις ἐκάστων
 23 ἐξῆλθον. ὅπως δὲ μὴ, εἰ ἀποτρέποιο, καταγελῶεν αὐτοῦ οἱ
 24 ἄλλοι τριάκοντα, ἐπορεύετο σὺν ἧ εἶχε δυνάμει. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ ἐπιπεσὼν τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ, τῆς μὲν προ-
 φυλακῆς αὐτοῦ Μυσῶν ὄντων πολλοὶ ἔπεσον, αὐτοὶ δὲ δια-
 φεύγουσι, τὸ δὲ στρατόπεδον ἀλίσσεται, καὶ πολλὰ μὲν ἐκπώ-
 ματα καὶ ἄλλα δὴ οἷα Φαρναβάζου κτήματα, πρὸς δὲ τούτοις

abtheilungen bezeichnet werden, wie bei Polyb. IV, 73, 4 τὰς μὲν προνομᾶς ἐπαφήκε κατὰ τῆς χώρας, so ist die Präposition σὺν in instrumentalem Sinne gerechtfertigt. Anab. V, 1, 7 ἄλλα μοι δοκεῖ σὺν προνομᾶϊ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια.

17. ἐσπαρμένοις — S. zu III, 4, 22. — ἄρματα — δρεπανηφόρα — Beschreibungen derselben Anab. I, 8, 10; Kyrop. VI, 1, 30; Diodor XVII, 53. Curtius IV, 9, 5.

18. ὡς εἰς — zur Bezeichnung des ungefähren, statt des einfachen εἰς; vgl. § 19; V, 2, 40.

19. τὸ ἄθρόον — S. zu V, 1, 12.

21. ἄλλους — S. zu II, 4, 9. In Verbindung mit τοσούτοι in der Be-

deutung ebensoviele. Kyrop. III, 2, 3 καὶ ἵππεις εἰς τοὺς τετρακοσίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσούτοι.

23. οἱ ἄλλοι τριάκοντα — als Collegium so ohne Rücksicht auf die eigentliche Zahl bezeichnet, da ja Herippidas auch zu den dreissig Spartiaten gehörte. III, 4, 20. Vgl. zu II, 3, 18.

24. ἐπιπεσὼν — Nominat. absol. S. zu II, 2, 3. — αὐτοὶ — die Männer im Lager, im Gegensatz zu der προφυλακῇ. — ἄλλα — οἷα Φαρναβάζου — und andre, wie sie natürlich ein Mann wie Pharnabazos haben musste.

σκευή πολλὰ καὶ ὑποζύγια σκευοφόρα. διὰ γὰρ τὸ φοβεῖσθαι 25
μὴ εἶ που κατασταίῃ, κυκλωθεὶς πολιορκοῖτο, ἄλλοτε ἄλλη
τῆς χώρας ἐπῆει, ὥσπερ οἱ νομάδες, καὶ μάλα ἀφανίζων τὰς
στρατοπεδεύσεις. ἐπεὶ δὲ τὰ ληφθέντα χρήματα ἀπήγαγον οἱ 26
τε Παφλαγόνες καὶ ὁ Σπιθριδάτης, ὑποστήσας Ἡριππίδας
ταξίαρχους καὶ λοχαγούς ἀφείλετο ἅπαντα τὸν τε Σπιθριδάτην
καὶ τοὺς Παφλαγόνους, ἵνα δὴ πολλὰ ἀπαγάγοι τὰ αἰχμάλωτα
τοῖς λαφυροπώλαις. ἐκεῖνοι μέντοι ταῦτα παθόντες οὐκ ἦνευ- 27
καν, ἀλλ' ὡς ἀδικηθέντες καὶ ἀτιμασθέντες νυκτὸς συσκευα-
σάμενοι ὄχοντο ἀπίοντες εἰς Σάρδεῖς πρὸς Ἀριαῖον, πιστεύ-
σαντες, ὅτι καὶ ὁ Ἀριαῖος ἀποστάς βασιλέως ἐπολέμησεν αὐτῷ. 28
Ἀγησιλάῳ μὲν δὴ τῆς ἀπολείψεως τοῦ Σπιθριδάτου καὶ τοῦ
Μεγαβάτου καὶ τῶν Παφλαγόνων οὐδὲν ἐγένετο βαρύτερον ἐν
τῇ στρατείᾳ.

Ἦν δὲ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζῳ 29
ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὢν καὶ Ἀγησιλάῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν
χρόνον ἐξενώθη. οὗτος οὖν εἶπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς οἶοιτο
συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους περὶ φιλίας Φαρναβάζου. ὡς
δ' ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν
Φαρναβάζου εἰς συγκείμενον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ 30
οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα χαμαὶ ἐν πόσῃ τινὶ κατακείμενοι ἀνέ-
μενον· ὁ δὲ Φαρναβάζος ἦεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ
ἀξίαν. ὑποτιθέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπεύοντων ραπτία, ἐφ' ὧν
καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ἠσχύνθη ἐντροφῆσαι, ὁρῶν
τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φανλότητα· κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσ-
περ εἶχε χαμαί. καὶ πρῶτα μὲν ἀλλήλους χάρειν προσεῖπον, 31

25. γὰρ — zur Begründung des aus der ganzen Darstellung sich ergebenden Gedankens: nur auf solche Weise war es möglich, den Pharnabazos zu überraschen. — καὶ μάλα — S. zu II, 4, 2.

26. ὑποστήσας — zum Aufpassen und Auffangen hinstellen, wie Herod. VIII, 91 τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων, Αἰγυπῆται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπεδέξαντο λόγον ἄξια. — λαφυροπῶλαι — Beamte, welche die Beute in Empfang nehmen und für Rechnung des Staates verkaufen. S. Respbl. Laced. 13, 11.

27. οὐκ ἦνευκαν — stärker als das gewöhnliche χαλεπῶς ἦνευκαν. —

Ἀριαῖον — Derselbe war Unterbefehlshaber des Kyros beim Zuge gegen den König gewesen und scheint sich den letzteren nicht wieder unterworfen zu haben. Anab. I, 8, 5. — πιστεύσαντες — auf den sie ihr Vertrauen setzten, dass er mit ihnen gemeinschaftliche Sache machen werde, so dass sie gegen die Rache des Königs sicher wären.

28. Μεγαβάτης — Sohn des Spithridates, der Liebling des Agesilaos. S. Agesil. 5, 4 f. Plutarch Agesil. 11.

29. ἤκουσεν — nämlich Agesilaos; als er ihm Gehör geschenkt hatte.

30. ὥσπερ εἶχε — wie er ging

- ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ Φαρναβάξου ἀντιπροϋέτινε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρναβάξος·
- 32 καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος· Ὡς Ἀγησίλαε καὶ πάντες οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι, ἐγὼ ὑμῖν, ὅτε τοῖς Ἀθηναίοις ἐπολεμεῖτε, φίλος καὶ σύμμαχος ἐγενόμην, καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν τὸ ὑμέτερον χρήματα παρέχων ἰσχυρὸν ἐποίουν, ἐν δὲ τῇ γῆ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου μάχόμενος μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν θάλατταν κατεδίωκον τοὺς πολεμίους. καὶ διπλοῦν ὥσπερ Τισσαφέρους οὐδὲν πάποτε μου οὔτε ποιήσαντος οὔτ' εἰπόντος πρὸς ὑμᾶς ἔχοιτ' ἂν
- 33 κατηγορήσαι. τοιοῦτος δὲ γενόμενος νῦν οὕτω διάκειμαι ὑφ' ὑμῶν ὡς οὐδὲ δειπνὸν ἔχω ἐν τῇ ἐμαυτοῦ χώρᾳ, εἰ μὴ τι ὦν ἂν ὑμεῖς λίπητε συλλέξομαι, ὥσπερ τὰ θηρία. ἂ δέ μοι ὁ πατήρ καὶ οἰκήματα καλὰ καὶ παραδείσους καὶ δένδρων καὶ θηρίων μεστοὺς κατέλιπεν, ἐφ' οἷς εὐφραϊνόμεν, ταῦτα πάντα ὀρῶ τὰ μὲν κατακεκομμένα τὰ δὲ κατακεκαυμένα. εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινωσκῶ μήτε τὰ ὄσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς δὲ διδάξατέ με ὅπως ταῦτ' ἐστὶν ἀνδρῶν ἐπισταμένων χάριτας ἀποδιδόναι.
- 34 ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν. οἱ δὲ τριάνοντα πάντες μὲν ἐπησχύνθησαν αὐτὸν καὶ ἐσιώπησαν· οἱ δὲ Ἀγησίλαος χρόνῳ ποτὲ εἶπεν· Ἄλλ' οἶμαι μὲν σε, ὦ Φαρναβάξε, εἰδέναι ὅτι καὶ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι ξένοι ἀλλήλοις γίνονται ἄνθρωποι. οὗτοι δέ, ὅταν αἱ πόλεις πολέμια γίνωνται, σὺν ταῖς πατρίσι

und stand, ohne weitere Umstände.

31. ἤρξατο — Man erwartet das Activ. S. zu II, 1, 32 u. vgl. § 6.

32. ἀπὸ τοῦ ἵππου — S. I, 1, 6. — ὥσπερ Τισσαφέρους — Ueber die gegen Tissaphernes erhobenen Beschuldigungen s. zu I, 1, 31.

33. ὡς ἔχω = ὥστε ἔχω; mit dem Indicativ auch 4, 16; VI, 1, 14 u. 15 φρόνιμος μὲν οὕτω στρατηγός ἐστι, ὡς ὅσα ἐπιχειρεῖ οὐ μάλᾳ ἀφαιμαρτάνει. V, 4, 22. Anab. VI, 1, 5. Kyrop. V, 4, 11 u. 18; gewöhnlicher mit dem Infinitiv. Anab. II, 3, 10; 6, 9. Vgl. auch zu V, 2, 38. — κατακεκομμένα — κατακεκαυμένα — chiastisch ersteres auf παραδείσους, letzteres auf οἰκήματα bezogen, — ὑμεῖς δέ — δέ steht zuweilen ohne vorhergegangenes μὲν im Nachsatze, namentlich

nach Participien und hypothetischen Sätzen, um einen gewissen Gegensatz zwischen Vordersatz und Nachsatz zu bezeichnen, wobei oft das Subject, auch wenn in diesem nicht wie hier, der Gegensatz liegt, an die Spitze des Satzes gestellt wird. Anab. V, 6, 12 εἰ μὲν πλοῖα ἔσεσθαι μέλλει ἱκανὰ ἀριθμῶ, ἡμεῖς δὲ πλείοιμεν ἂν. Kyrop. V, 5, 21 εἰ μὴδὲ τοῦτο βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοῦντεῦθεν λέγε. de Vect. 4, 40 εἰ δὲ διὰ τὰς ἐν τῷ νῦν πολέμῳ γεγενημένας εἰσφορὰς βουλίζετ' ἂν μὴδ' ὀτιοῦν δύνασθαι εἰσενεγκεῖν, ὑμεῖς δὲ ὅσα μὲν πρὸ τῆς εἰρήνης χρήματα εὐρίσκετε τὰ τέλη, ἀπὸ τοσοῦτων καὶ τὸ ἐπιόν ἐτος διοικεῖτε τὴν πόλιν. Vgl. VI, 3, 6.

34. ἐπησχύνθησαν — sonst nicht mit dem Accus. der Person verbunden. — χρόνῳ ποτὲ — nach geraumer Zeit endlich.

καὶ τοῖς ἐξενωμένοις πολεμοῦσι καὶ ἂν οὕτω τύχωσιν, ἔστιν ὅτε
καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. καὶ ἡμεῖς οὖν νῦν βασιλεῖ τῷ ὑμε-
τέρῳ πολεμοῦντες πάντα ἠναγκάσαμεθα τὰ ἐκείνου πολέμια νομί-
ζειν· σοὶ γε μέντοι φίλοι γενέσθαι περὶ παντός ἂν ποιησαίμεθα.
καὶ εἰ μὲν ἀλλάξασθαι σε ἔδει ἀντὶ δεσπότου βασιλέως ἡμᾶς 35
δεσπότας, οὐκ ἂν ἔργωγέ σοι συνεβούλευον· νῦν δὲ ἔξεστί σοι
μεθ' ἡμῶν γενομένῳ μηδένα προσκνυοῦντα μηδὲ δεσπότην
ἔχοντα ξῆν καρπούμενον τὰ ἑαυτοῦ. καίτοι ἐλεύθερον εἶναι 36
ἐγὼ μὲν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι τῶν πάντων χρημάτων. οὐδὲ
μέντοι τοῦτό σε κελύμεν, πένητα μὲν ἐλεύθερον δ' εἶναι,
ἀλλ' ἡμῖν συμμαχοῖς χρώμενον αὔξει μὴ τὴν βασιλέως ἀλλὰ
τὴν σαντοῦ ἀρχήν, τοὺς νῦν ὁμοδούλους σοι καταστρεφόμενον,
ὥστε σοὺς ὑπηκόους εἶναι. καίτοι εἰ ἅμα ἐλεύθερός τ' εἴης
καὶ πλούσιος γένοιο, τίνος ἂν δέοις μὴ οὐχὶ κάμπαν εὐδαίμων
εἶναι; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Φαρνάβαζος, ἀπλῶς ὑμῖν ἀποκρίνωμαι 37
ἅπερ ποιήσω; Πρέπει γοῦν σοι. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ἐὰν βασι-
λεὺς ἄλλον μὲν στρατηγὸν πέμπῃ, ἐμὲ δὲ ὑπήκουον ἐκείνου
τάττη, βουλήσομαι ὑμῖν καὶ φίλος καὶ σύμμαχος εἶναι· ἐὰν
μέντοι μοι τὴν ἀρχὴν προστάττη, τοιοῦτόν τι, ὡς ἔοικε, φιλο-
τιμία ἐστίν, εὖ χρὴ εἰδέναι ὅτι πολεμήσω ὑμῖν ὡς ἂν δύνωμαι
ἄριστα. ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος ἐλάβετο τῆς χειρὸς αὐτοῦ 38
καὶ εἶπεν· Εἶθ', ὦ λῶστέ, σὺ τοιοῦτος ἂν φίλος ἡμῖν γένοιο.
Ἐν δ' οὖν, ἔφη, ἐπίστω, ὅτι νῦν τε ἅπειμι ὡς ἂν δύνωμαι
τάχιστα ἐκ τῆς σῆς χώρας, τοῦ τε λοιποῦ, κἂν πόλεμος ᾗ,
ἕως ἂν ἐπ' ἄλλον ἔχωμεν στρατεύεσθαι, σοῦ τε καὶ τῶν σῶν
ἀφεξόμεθα.

Τούτων δὲ λεχθέντων διέλυσε τὴν σύνοδον. καὶ ὁ μὲν 39
Φαρνάβαζος ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήει, ὁ δὲ ἐκ τῆς Παραπί-
τας νιδὸς αὐτοῦ, καλὸς ἔτι ἂν, ὑπολειφθεὶς καὶ προσδοραμῶν,
ξένον σε, ἔφη, ὦ Ἀγησίλαε, ποιῶμαι. Ἐγὼ δὲ γε δέχομαι.

— καὶ τοῖς ἐξενωμένοις — auch gegen ihre Gastfreunde.

35. συνεβούλευον — nämlich diesen Tausch einzugehen. — γενομένῳ — προσκνυοῦντα — Der Uebergang aus dem Dativ in den Accus. cum Infin. ist bei ἔξεσσι ganz gewöhnlich und auch bei anderen Verben häufig. Vgl. 7, 2; V, 4, 60. — ἑαυτοῦ = σαντοῦ. Vgl. zu I, 1, 28.

36. ὁμοδούλους — S. zu III, 1, 26. — ὑπηκόους — als Substantiv gebraucht. S. zu V, 2, 33. Kyrop. V, 5, 27 τοὺς ἐμοὺς ὑπηκόους. — μὴ οὐχί — Diese Negation wegen des negativen Sinnes der vorangehenden Frage.

38. τῆς χειρὸς αὐτοῦ — wie Kyrop. V, 5, 7 λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κνωξάρου.

39. καλὸς ἔτι ἂν = ἔτι ὠραίος

Μέμνησό νυν, ἔφη. καὶ εὐθύς τὸ παλτόν, εἶχε δὲ καλόν, ἔδωκε τῷ Ἀγησίλαῳ. ὁ δὲ δεξάμενος, φάλαρα ἔχοντος περὶ τῷ ἵππῳ Ἰδαίου τοῦ γραφέως πάγκαλα, περιελὼν ἀντέδωκεν αὐτῷ. τότε μὲν οὖν ὁ παῖς ἀναπηθήσας ἐπὶ τὸν ἵππον μετέ-
 40 δίακε τὸν πατέρα. ὡς δ' ἐν τῇ τοῦ Φαρναβάζου ἀποδημῖα ἀποστερεῶν ἀδελφὸς τὴν ἀρχὴν φυγάδα ἐποίησε τὸν τῆς Παραπίτας υἱόν, τὰ τ' ἄλλα ὁ Ἀγησίλαος ἐπεμελεῖτο αὐτοῦ, καὶ ἐρασθέντος αὐτοῦ τοῦ Εὐάλκου υἱέος Ἀθηναίου, πάντ' ἐποίησεν ὅπως ἂν δι' ἐκείνον ἐγκριθεῖν τὸ στάδιον ἐν Ὀλυμπίᾳ, μέγιστος ὢν τῶν παίδων.

41 Καὶ τότε δὴ, ὡσπερ εἶπε πρὸς τὸν Φαρναβάζον εὐθύς ἀπεπορεύετο ἐκ τῆς χώρας· σχεδὸν δὲ καὶ ἕαρ ἤδη ὑπέφαινευ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Θήβης πεδίον κατεστρατοπεδεύσατο περὶ τὸ τῆς Ἀστυρηνῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, καὶ ἐκεῖ πρὸς ᾧ εἶχε συνέλεγε πανταχόθεν παμπληθὲς στράτευμα. παρεσκευάζετο γὰρ πορρευσόμενος ὡς δύναιτο ἀνωτάτω, νομίζων ὁπόσα ὀπισθεν ποιήσαιο ἔθνη πάντα ἀποστερήσειν βασιλείως.

ὢν Anab. II, 6, 28, der noch in der Jugendschönheit stand. — μέμνησό νυν — Das in der Prosa seltene νυν nach einem Imperativ auch V, 1, 32; Anab. VII, 2, 26 ἔθι νυν; Kyrop. V, 3, 21.

40. ἐπεμελεῖτο — Nach Plutarch Ages. 13 hatte er sich nach dem Peloponnes geflüchtet. — Εὐάλκου — Plutarch a. a. O. ἡράσθη ἀθλητοῦ παιδὸς ἐξ Ἀθηνῶν, wonach man vermuthen könnte, Plutarch, der dem Xenophon folgte, habe Εὐάλκου nicht als Eigennamen, sondern als Adjectiv angesehen. — ὅπως — παίδων — Plutarch erzählt, weil der Knabe sehr gross gewesen, habe er Gefahr gelaufen, in Olympia von den Wettspielen ausgeschlossen zu werden, wonach man glauben müsste, es sei von einem Wettlauf der Knaben die Rede, der allerdings stattfand; während unsre Stelle die Deutung an die Hand giebt, er habe an dem Wettlauf der Erwachsenen Theil zu nehmen gewünscht, obgleich er das erforderliche Alter noch nicht hatte; da er aber aussergewöhnlich gross gewesen, sei es dem Agesilaos gelungen, ihm die Zulassung zu ver-

schaffen. — Mit ἐκείνον ist der Sohn des Pharnabazos gemeint, Subject zu ἐγκριθεῖν ist Εὐάλκου υἱός. — ὅπως ἂν — Ueber den dabeistehenden Optativ s. zu 8, 16. — τὸ στάδιον — ist wohl als Accus. der Beziehung zu fassen.

41. ἕαρ — des Jahres 394 v. Chr. — ὑπέφαινε S. zu III, 4, 16. — Θήβης πεδίον — in Troas, nach der alten Stadt Θήβη ὑποπλακίη genannt. Vgl. Anab. VII, 8, 7. Herod. VII, 42. — Ἀστυρηνῆς — Das Dorf Astyra, wo sich jenes Heiligthum befand, ist von dem eben genannten Theben 70 Stadien entfernt. Strabo XIII S. 613. — πορρευσόμενος — Nach παρασκευάζεσθαι pflegt sonst ὡς bei dem Particip. Futur. zu stehen; so wie hier Thukyd. II, 91; V, 8; VI, 54; VII, 17. — ἀποστερήσειν βασιλείως — er werde dem Könige entziehen. Der Genetiv der Person bei ἀποστερεῖν ist nicht häufig; Kyrop. III, 1, 11 ἢν τις φαίνεται τοὺς δεσπότης ἀποστερεῖν αὐτοῦ. Kyneg. 12, 8. Thukyd. I, 40 μὴ ἄλλον αὐτὸν ἀποστερεῶν. Demosth. geg. Aristokr. 3 φυλακῆν Χερρονήσου τῆς πόλεως ἀποστερεῶν.

Ἀργεΐλαος μὲν δὴ ἐν τούτοις ἦν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι Π. ἐπεὶ σαφῶς ἤσθοντο τὰ τε χορήματα ἐλληλυθότα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς μεγίστας πόλεις συνεστηκυίας ἐπὶ πολέμῳ πρὸς ἑαυτούς, ἐν κινδύνῳ τε τὴν πόλιν ἐνόμισαν καὶ στρατεύειν ἀναγκαῖον ἠγήσαντο εἶναι. καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα παρεσκευάζοντο, 2 εὐθύς δὲ καὶ ἐπὶ τὸν Ἀργεΐλαον πέμπουσιν Ἐπικυδίδαν. ὁ δ' ἐπεὶ ἀφίκετο, τὰ τε ἄλλα διηγείτο ὡς ἔχει καὶ ὅτι ἡ πόλις ἐπιστέλλοι αὐτῷ βοηθεῖν ὡς τάχιστα τῇ πατρίδι. ὁ δὲ Ἀργεΐλαος 3 ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἠνεγκεν, ἐνθυμούμενος καὶ οἶων τιμῶν καὶ οἶων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο, ὅμως δὲ συγκαλέσας τοὺς συμμαχοὺς ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως παραγγελλόμενα, καὶ εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἴη βοηθεῖν τῇ πατρίδι· ἐάν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται, εὖ ἐπίστασθε, ἔφη, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι πράξων 4 ὧν ὑμεῖς δεῖσθε. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα πολλοὶ μὲν ἐδάκρυσαν, 4 πάντες δ' ἐψηφίσαντο βοηθεῖν μετ' Ἀργεΐλαοῦ τῇ Λακεδαιμόνῳ· εἰ δὲ καλῶς τάκει γένοιτο, λαβόντες αὐτὸν πάλιν ἦκειν εἰς τὴν Ἀσίαν. καὶ οἱ μὲν δὴ συνεσκευάζοντο ὡς ἀκολουθή- 5 σοντες. ὁ δ' Ἀργεΐλαος ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ κατέλιπεν Εὐξενον ἀρμοστὴν καὶ φρουροὺς παρ' αὐτῷ οὐκ ἔλαττον τετρακισχιλίων, ἵνα δύναιτο διασώζειν τὰς πόλεις· αὐτὸς δὲ ὁρῶν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν μένειν ἐπεθύμουν μᾶλλον ἢ ἐφ' Ἑλληνας στρατεύεσθαι, βουλόμενος ὡς βελτίστους καὶ πλείστους ἄγειν μεθ' ἑαυτοῦ ἄθλα προὔθηκε ταῖς πόλεσιν, ἦτις ἄριστον 6 στρατεύμα πέμποι, καὶ τῶν μισθοφόρων τοῖς λοχαγοῖς, ὅστις εὐοπλότατον λόχον ἔχων συστρατεύοιτο καὶ ὀπλιτῶν καὶ τοξο- 7 τῶν καὶ πελταστῶν. προεῖπε δὲ καὶ τοῖς ἱππάρχοις, ὅστις

Plutarch Demosth. 4 ὅστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερήσαι. Aehnlich 8, 23 πόλεων παρεσπᾶτό τις τοῦ Φαρναβάζου.

II. 1. Fortsetzung der am Ende des dritten Buches abgebrochenen Darstellung der Begebenheiten in Griechenland selbst. — τὰ χορήματα — S. III, 5, 1. — πρὸς ἑαυτούς — mit πολέμῳ zu verbinden: gegen die Lakedämonier. Anders III, 5, 2 συνίστασαν καὶ τὰς μεγίστας πόλεις πρὸς ἀλλήλας.

2. ταῦτα — d. h. sie trafen die Vorbereitungen zum Kriege.

3. οὐ μὴ — Der Ausdruck μὴ ἐπιλάθωμαι in dem Sinne der Be-

sorgniss ist durch οὐ negiert, so dass dadurch das Ganze die Bedeutung eines stark verneinenden Futurums erhält. Kyrop. III, 2, 8 οἱ Ἀρμένιοι οὐ μὴ δεξονται τοὺς πολεμίους. Hiero 11, 15 ἐάν γάρ τοὺς φίλους κρατῆς εὖ ποιῶν, οὐ μὴ σοὶ δύνανται ἀντέχειν οἱ πολέμιοι.

4. λαβόντες αὐτόν — mit ihm.

5. οἱ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν — wohl hauptsächlich von den asiatischen Bundesgenossen und von den Söldnertruppen, wie denn die gleich erwähnten Preise besonders für diese ausgesetzt sind. — προεῖπε — nämlich ἄθλα, wofür

- εὐιπποτάτην καὶ εὐοπλοτάτην τάξιν παρέχοιτο, ὡς καὶ τούτοις
 6 νικητήριον δώσω. τὴν δὲ κρίσιν ἔφη ποιήσειν, ἐπεὶ δια-
 βαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν Χερρονήσῳ, ὅπως
 7 εὖ εἰδείησαν ὅτι τοὺς στρατενομένους δεῖ εὐκρινεῖν. ἦν δὲ τὰ
 ἄθλα τὰ μὲν πλεῖστα ὄπλα ἐκπεποιημένα εἰς κόσμον καὶ ὀπλι-
 τικὰ καὶ ἱππικὰ ἦσαν δὲ καὶ στέφανοι χρυσοὶ· τὰ δὲ πάντα
 ἄθλα οὐκ ἔλαττον ἐγένοντο ἢ ἀπὸ τεττάρων ταλάντων. τοσοῦ-
 8 των μῆντοι ἀναλωθέντων, παμπόλλων χρημάτων ὄπλα εἰς τὴν
 στρατιὰν κατεσκευάσθη. ἐπεὶ δὲ διέβη τὸν Ἑλλησπόντον, κρι-
 ται κατέστησαν Λακεδαιμονίων μὲν Μένασκος καὶ Ἡριπίδας
 καὶ Ὀρσιππος, τῶν δὲ συμμάχων εἰς ἀπὸ πόλεως. καὶ Ἀγησί-
 λαος μὲν, ἐπεὶ τὴν κρίσιν ἐποίησεν, ἔχων τὸ στρατεύμα ἐπο-
 ρεῖετο τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἦνπερ βασιλεὺς ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα
 ἐστράτευεν.
- 9 Ἐν δὲ τούτῳ οἱ μὲν ἔφοροι φρουρὰν ἔφηναν· ἡ δὲ πόλις,
 ἐπεὶ Ἀγησίπολις παῖς ἔτι ἦν, Ἀριστόδημον τοῦ γένους ὄντα
 10 καὶ πρόδικον τοῦ παιδός, ἠγείσθαι τῇ στρατιᾷ ἐκέλευον. ἐπεὶ
 δ' ἐξήεσαν μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι, συνειλεγμένοι δ' ἦσαν οἱ
 ἐναντίοι, συνελθόντες ἐβουλεύοντο πῶς ἂν τὴν μάχην συμ-
 11 φορώτατα σφίσιν αὐτοῖς ποιήσαιτο. Τιμόλαος μὲν δὴ Κορίν-
 θιος ἔλεξεν, Ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅμοιον
 εἶναι τὸ τῶν Λακεδαιμονίων πρᾶγμα οἴόνπερ τὸ τῶν ποταμῶν.
 οἱ τε γὰρ ποταμοὶ πρὸς μὲν ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ'
 εὐδιάβατοι, ὅσῳ δ' ἂν πορρωτέρῳ γένωνται, ἐπεμβάλλοντες

dann der Deutlichkeit halber noch der Satz ὡς — δώσω gesetzt ist.

6. κρίσιν ποιήσειν — S. zu V, 2, 35. — εὐκρινεῖν — nur hier vorkommend, hat wohl intransitive Bedeutung = εὐκρινῆ εἶναι wohlgerüstet sein.

7. ἔλαττον = ἀπ' ἐλάττονος. Vgl. zu VI, 4, 12. — ἐγένοντο — S. zu II, 3, 8. — ἀπὸ τεττάρων ταλάντων = für vier Talente. Vgl. Anab. I, 1, 9 στρατεύμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων. Vgl. zu VI, 1, 3. — τοσοῦτων — κατεσκευάσθη — Bei einem solchen Aufwande wurden aber auch Waffen von bedeutendem Werthe für das Heer beschafft: d. h. dieser Aufwand hatte den Erfolg, dass die Krieger, um die ausgesetzten Preise

zu erlangen, sich viel bessere Waffen anschafften, als für jene Summe zu erhalten gewesen wären.

8. ἀπὸ πόλεως — S. zu II, 4, 24. — βασιλεὺς — Xerxes im J. 480 v. Chr.

9. Ἀγησίπολις — der Sohn des flüchtigen Pausanias; s. III, 5, 25. — τοῦ γένους — wie III, 3, 3 zu nehmen: er gehörte der Königsfamilie an. Vgl. Kyrop. VIII, 5, 26. πρόδικος hiess bei den Spartanern der Vormund des unmündigen Königs. Plutarch Lykurg. 3. — ἐκέλευον — zu ἡ πόλις dem Sinne nach construiert. Vgl. I, 4, 12.

10. συνελθόντες — nämlich οἱ ἐναντίοι.

11. ὅμοιον — οἴόνπερ — Dieselbe Correlation Kyrop. I, 4, 11;

ἕτεροι ποταμοὶ ἰσχυρότερον αὐτῶν τὸ ρεῦμα ποιοῦσι, καὶ οἱ 12
 Λακεδαιμόνιοι ὡσαύτως, ἐνθεν μὲν ἐξέρχονται, αὐτοὶ μόνοι
 εἰσὶ, προϊόντες δὲ καὶ παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις πλείονές
 τε καὶ δυσμαχότεροι γίνονται. ὁρῶ δ' ἔγραφε, ἔφη, καὶ ὀπό-
 σοι σφήκας ἐξαιεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφή-
 κας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους· ἐὰν δ' ἔτι
 ἔνδον ὄντων τὸ πῦρ προσφέρωσι, πάσχοντας μὲν οὐδέν, χει-
 ρομένους δὲ τοὺς σφήκας. ταῦτ' οὖν ἐνθυμούμενος ἠγοῦμαι
 κράτιστον εἶναι μάλιστα μὲν ἐν αὐτῇ, εἰ δὲ μή, ὅτι ἐγγύτατα
 τῆς Λακεδαιμόνος τὴν μάχην ποιεῖσθαι. δόξαντος δ' εὖ λέγειν 13
 αὐτοῦ ἐψηφίσαντο ταῦτα. ἐν ᾧ δὲ περὶ ἡγεμονίας τε διεπρατ-
 τονται καὶ διαμολογοῦντο εἰς ὀπόσους δέοι τάττεσθαι πᾶν τὸ
 στρατεύμα, ὅπως μὴ λίαν βαθείας τὰς φάλαγγας ποιούμεναι
 αἱ πόλεις κύκλωσιν τοῖς πολεμίοις παρέχοιεν, ἐν τούτῳ οἱ Λα-
 κεδαιμόνιοι καὶ δὴ Τεγεάτας παρειληφότες καὶ Μαντινέας
 ἐξήεσαν τὴν ἀμφιάλον. καὶ πορευόμενοι σχεδόν τι ἅμα οἱ μὲν 14
 περὶ τοὺς Κορινθίους ἐν τῇ Νεμέᾳ ἦσαν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι
 καὶ οἱ σύμμαχοι ἐν τῷ Σικυνῶνι. ἐμβαλόντων δὲ αὐτῶν κατὰ
 τὴν Ἐπιεικίαν, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν ὑπερδεξίων βάλλοντες
 αὐτοὺς καὶ τοξεύοντες μάλα κακῶς ἐποιοῦν οἱ γυμνήτες τῶν

5, 10. — ἰσχυρότερον — ohne das dem ὅσοφ entsprechende Correlativum *τοσοῦτω* wie Anab. VII, 7, 28 *μείζον βλάβος καὶ ἀσχιον δοκεῖ εἶναι τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσπερ χαλεπότερον ἐν πλουσίῳ πένητα γενέσθαι*. Vgl. II, 2, 2 und Kyrop. VIII, 5, 7.

12. ἐνθεν = ἐκεῖ ἐνθεν. — τὸ πῦρ — Der Artikel, weil diese Art die Wespen zu tödten die bekannte und gewöhnliche ist. — *πάσχοντας* — ebenso wie *χειρομένους* parallel mit *τυπτομένους*, doch ohne ein hinzugefügtes *αὐτούς* selbst, wie man im Gegensatze zu *σφήκας* erwarten sollte. — *μάλιστα* — mit *ἐν αὐτῇ* zu verbinden, um den Gegensatz zu *εἰ δὲ μή* stärker hervorzuheben. Vgl. zu I, 7, 29. — *τὴν μάχην* — wie § 18; s. zu VI, 5, 16.

13. εἰς ὀπόσους — S. zu III, 1, 22. — *τὴν ἀμφιάλον* — Man könnte *ὀδόν* ergänzen, aber abgesehen davon, dass die Spartaner nicht am Meere entlang marschiert

sein können, ist auch das Wort selbst bedenklich, da es sonst nur in dichterischer Sprache in der Bedeutung vom Meere (auf beiden Seiten) umgeben gebraucht wird, die hier keine Anwendung finden kann. Das Verbum *ἐξήεσαν* ist richtig, da dem Plane der Feinde gegenüber bemerkt werden soll, dass die Spartaner bereits aus ihrem Lande heraus und auch schon nicht mehr allein sind.

14. *πορευόμενοι* — auf die Subjecte der beiden folgenden Sätze zu beziehen. Vgl. III, 5, 19. Kyrop. I, 1, 1. — *ἐν τῇ Νεμέᾳ* — im Gebiete von Nemea. Vgl. zu 4, 15. — *Ἐπιεικίαν* — im Gebiete zwischen Korinth und Sikyon, unweit des Eintrittes des Flusses Nemea in die Ebene. — *ἐκ τῶν ὑπερδεξίων* — Höher gelegene Orte zur Rechten des Feindes sind für den Angriff auf denselben am geeignetsten, da nur die linke Seite der Krieger durch den Schild gedeckt, die rechte unbeschützt war.

- 15 ἀντιπάλων· ὡς δὲ κατέβησαν ἐπὶ θάλατταν, ταύτη προήεσαν διὰ τοῦ πεδίου, τέμνοντες καὶ κόντες τὴν χώραν· καὶ οἱ ἕτεροι μέντοι ἐπελθόντες κατεστρατοπεδεύσαντο, ἔμπροσθεν ποιησάμενοι τὴν χαράδραν· ἐπεὶ δὲ προϊόντες οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκέτι δέκα στάδια ἀπέειχον τῶν πολεμίων, ἀκκείνοι αὐτοῦ στρατοπεδευσάμενοι ἡσυχίαν εἶχον.
- 16 Φράσω δὲ καὶ τὸ πλήθος ἑκατέρων. συνελέγησαν γὰρ ὀπλίται Λακεδαιμονίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, Ἡλείων δὲ καὶ Τριφυλίων καὶ Ἀκρωρείων καὶ Λασιωνίων ἑγγὺς τρισχιλίοι καὶ Σικωνίων πεντακόσιοι καὶ χίλιοι, Ἐπιδαυρίων δὲ καὶ Τροϊζηνίων καὶ Ἐρμιονέων καὶ Ἀλίων ἐγένοντο οὐκ ἐλάττους τρισχιλίων. πρὸς δὲ τούτοις ἵππεις μὲν Λακεδαιμονίων περὶ ἑξακοσίους, Κρήτες δὲ τοξόται ἡκολούθουν ὡς τριακόσιοι, καὶ μὴν σφενδονῆται Μαργανέων καὶ Αετρίων καὶ Ἀμφιδόλων οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων. Φλιάσιοι μέντοι οὐκ ἡκολούθουν· ἐκχειρίαν γὰρ ἔφασαν ἔχειν. αὕτη μὲν δὴ ἢ μετὰ Λακεδαιμονίων δύναμις ἦν. ἢ γε μὴν τῶν πολεμίων ἠθροίσθη Ἀθηναίων μὲν εἰς ἑξακισχιλίους ὀπλίτας, Ἀργείων δ' ἐλέγοντο περὶ ἑπτακισχιλίους, Βοιωτῶν δέ, ἐπεὶ Ὀρχομένιοι οὐ παρήσαν, περὶ πεντακισχιλίους, Κορινθίων γε μὴν εἰς τρισχιλίους, καὶ μὴν ἕξ Εὐβοίας ἀπάσης οὐκ ἐλάττους τρισχιλίων. ὀπλιτὸν μὲν δὴ τοσοῦτον. ἵππεις δὲ Βοιωτῶν μὲν, ἐπεὶ Ὀρχομένιοι οὐ παρήσαν, εἰς ὀτακοσίους, Ἀθηναίων δ' εἰς ἑξακοσίους, καὶ Χαλκιδέων τῶν ἕξ Εὐβοίας εἰς ἑκατόν, Λοκρῶν δὲ τῶν Ὀπουντίων εἰς πεντήκοντα. καὶ ψιλῶν δὲ σὺν τοῖς τῶν Κορινθίων πλέον ἦν· καὶ γὰρ Λοκροὶ οἱ Ὀζόλαι καὶ Μηλιεῖς καὶ Ἀκαρνανεὶς παρήσαν αὐτοῖς.

15. ἐπὶ θάλατταν — gegen das Meer, d. h. den korinthischen Mb. hin, also nach links, um nicht den Geschossen von den Bergen her ausgesetzt zu sein. — οἱ ἕτεροι — die Feinde wie VII, 5, 8; Thukyd. III, 73. — τὴν χαράδραν — Nach Diodor XIV, 83 muss darunter der Fluss Nemea selbst verstanden werden; vgl. Aeschin. v. d. Trugges. 168 κινδύνου συμβάντος ἡμῖν περὶ τὴν Νεμεάδα καλουμένην χαράδραν.

16. ἐκχειρίαν — Waffenruhe wegen irgend eines Festes. Vgl. V, 2, 2 und zu IV, 7, 2. — Zu be-

merken ist, dass weder die § 13 erwähnten Tegeaten und Mantineer, noch die § 18 genannten Achäer hier aufgeführt sind.

17. ἢ γε μὴν — Statt eines δέ einem μὲν gegenübergestellt findet sich γε μὴν V, 1, 29; 4, 1; VI, 1, 8; 3, 14. Vgl. zu III, 1, 7. — Ὀρχομένιοι — §. III, 5, 6. — ψιλῶν — πλέον ἦν — An Leichtbewaffneten befanden sich auf Seiten der Korinther mehr als bei den Lakedämoniern, deren schwerbewaffnete Macht ja auch die geringere war. Ob bei τοῖς τῶν Κορινθίων ein Substantiv in dem Sinne von συμμά-

Αὕτη μὲν δὴ ἑκατέρωθεν ἡ δύναμις ἐγένετο. οἱ δὲ Βοιωτοὶ 18 ἕως μὲν τὸ εὐώνυμον εἶχον, οὐδέν τι κατήπειρον τὴν μάχην συνάπτειν· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ Λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αὐτοὶ δὲ τὸ δεξιὸν ἔσχον καὶ κατ' Ἀχαιοὺς ἀντετάχθησαν, εὐθύς τὰ τε ἱερά καλὰ ἔφασαν εἶναι καὶ παρήγγειλαν παρασκευάζεσθαι ὡς μάχης ἐσομένης. καὶ πρῶτον μὲν ἀμελήσαντες τοῦ εἰς ἑκαίδεκα βαθεῖαν παντελῶς ἐποίησαντο τὴν φάλαγγα, ἔτι δὲ καὶ ἤγον ἐπὶ τὰ δεξιὰ, ὅπως ὑπερέχειεν τῷ κέρατι τῶν πολεμίων· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἵνα μὴ διασπασθῆναι, ἐπηκολούθουν, καίπερ γιννώσκοντες ὅτι κίνδυνος εἴη κυκλωθῆναι. τέως μὲν οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠσθάνοντο 19 προσιόντων τῶν πολεμίων· καὶ γὰρ ἦν λάσιον τὸ χωρίον· ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, τότε δὴ ἐγνωσαν, καὶ εὐθύς ἀντιπαρήγγειλαν ἅπαντας διασκευάζεσθαι ὡς εἰς μάχην. ἐπεὶ δὲ συντετάχθησαν ὡς ἐκάστους οἱ ξυναγοὶ ἔταξαν, παρηγγύησαν μὲν ἀκολουθεῖν τῷ ἡγουμένῳ, ἤγον δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τὰ δεξιὰ, καὶ οὕτω πολὺ ὑπερέτεινον τὸ κέρας ὥστε τῶν Ἀθηναίων αἱ μὲν ἕξ φυλαὶ κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐγένοντο, αἱ δὲ τέτταρες κατὰ Τεγεάτας. οὐκέτι δὲ στάδιον ἀπεχόντων, 20 σφαραγιάμενοι οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ Ἀγροτέρῳ, ὥσπερ νομίζε-ται, τὴν χίμαιραν, ἡγοῦντο ἐπὶ τοὺς ἐναντίους, τὸ ὑπερέχον

χοις zu denken, oder dasselbe als Dativ von τὰ τῶν K., die Heeresmacht der Korinther, zu fassen ist, bleibt zweifelhaft.

18. οἱ δὲ Βοιωτοὶ κτῆ. — Dass ein Wechsel der Stellung stattfand, geht aus der Erzählung hervor; ob damit ein Wechsel im Obercommando verbunden gewesen, ist nicht bestimmt daraus zu entnehmen. — πρῶτον μὲν — dem entsprechend ἔτι δέ; denn beides, die Vernachlässigung des § 13 gefassten Beschlusses wegen der Tiefe der Aufstellung und das Ziehen nach rechts zwingt die Athener ihre ursprüngliche Stellung trotz der Gefahr der Ueberflügelung aufzugeben. — τοῦ εἰς ἑκαίδεκα — als substantivischer Begriff: die Tiefe von sechzehn. — βαθεῖαν παντελῶς — Dieselbe ungewöhnliche Stellung des Adverbs auch V, 3, 2 ὀλίγην παντελῶς. Anab. I, 2, 21 ὀρθία ἰσχυρῶς. Ages. 10 1 ἀγαθὸς παντε-

λῶς. Kyrop. 4, 7 λευκὰ παντελῶς. — τῶν πολεμίων — abhängig von ὑπερέχειεν.

19. ἐπαιάνισαν — S. zu II, 4, 17. Subject ist οἱ πολέμιοι. — ὡς εἰς — S. zu VI, 4, 29. — τῷ ἡγουμένῳ — der Spitze des Zuges. Vgl. Anab. II, 2, 4; 4, 26; VII, 3, 6. — αἱ μὲν ἕξ φυλαὶ — Das Heer der Athener war der Eintheilung des Volkes in zehn Phylen entsprechend eingetheilt, daher auch das Fussvolk von zehn Taxiarchen, die Reiterei von zehn Phylarchen befehligt. Es scheint für eine solche Abtheilung des Heeres auch der Name φυλή gebräuchlich gewesen zu sein. Vgl. II, 4, 14. Thukyd. VI, 98 μία φυλή τῶν ὀπιτιῶν.

20. Ἀγροτέρῳ — Beiname der Artemis als Göttin der Jagd und des Krieges. — τὴν χίμαιραν — Der Artikel, weil es so Sitte war. Resp. Laced. 13, 8 ὅταν γὰρ ὁρῶντων ἤδη τῶν πολεμίων χίμαιρα

ἐπικάμψαντες εἰς κύκλωσιν. ἐπεὶ δὲ συνέμιξαν, οἱ μὲν ἄλλοι
 σύμμαχοι πάντες οἱ τῶν Λακεδαιμονίων ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν
 ἐναντίων, Πελληνεῖς δὲ κατὰ Θεσπίας γενόμενοι ἐμάχοντό τε
 21 καὶ ἐν χώρᾳ ἐπιπτον ἑκατέρων. αὐτοὶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι
 ὅσον τε κατέσχον τῶν Ἀθηναίων ἐκράτησαν, καὶ κυκλωσάμε-
 νοὶ τῷ ὑπερέχοντι πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν, καὶ ἄτε δὴ ἀπα-
 θεῖς ὄντες, συντεταγμένοι ἐπορεύοντο· καὶ τὰς μὲν τέτταρας
 φυλάς τῶν Ἀθηναίων πρὶν ἐκ τῆς διαώξεως ἐπαναχωρήσαι παρ-
 ἦλθον, ὥστε οὐκ ἀπέθανον αὐτῶν πλὴν εἴ τις ἐν τῇ συμβολῇ
 22 ὑπὸ Τεγεατῶν· τοῖς δὲ Ἀργείοις ἐπιτυγχάνουσι οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι ἀναχωροῦσι, καὶ μέλλοντος τοῦ πρώτου πολεμάρχου ἐκ
 τοῦ ἐναντίου συμβάλλειν αὐτοῖς, λέγεται ἄρα τις ἀναβοῆσαι
 παρεῖναι τοὺς πρώτους. ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, παραθέοντας δὴ
 παίοντες εἰς τὰ γυμνά πολλοὺς ἀπέκτειναν αὐτῶν. ἐπελά-
 βοντο δὲ καὶ Κορινθίων ἀναχωροῦντων. ἔτι δ' ἐπέτυχον οἱ
 Λακεδαιμόνιοι καὶ τῶν Θηβαίων τισὶν ἀναχωροῦσιν ἐκ τῆς
 23 διαώξεως, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς αὐτῶν. τούτων δὲ γενομέ-
 νων, οἱ ἠττώμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἐφευγον πρὸς τὰ τεῖχη·
 ἔπειτα δ' εἰρξάντων Κορινθίων πάλιν κατεσκήνησαν εἰς τὸ
 ἀρχαῖον στρατόπεδον. Λακεδαιμόνιοι δ' αὖ ἐπαναχωρήσαντες,
 ἔνθα τὸ πρῶτον τοῖς πολεμίοις συνέμιξαν, ἐστήσαντο τρόπαιον.
 καὶ αὕτη μὲν δὴ ἡ μάχη οὕτως ἐγένετο.

III. Ὁ δ' Ἀγησίλαος σπεύδων μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐβοήθει ὄντι
 δ' αὐτῷ ἐν Ἀμφιπόλει ἀγγέλλει Δερκυλλίδας ὅτι νικῶν τε αὖ

σφαγιάζεται, αὐλεῖν τε πάντας τοὺς
 παρόντας αὐλητὰς νόμος. — ἐν
 χώρᾳ — S. zu 5, 10. — ἑκατέρων
 — abhängig von einem als Subject
 zu ἐπιπτον zu denken *τινές*.
 Vgl. II, 3, 14 u. III, 1, 4; ähnlich
 nachher οὐκ ἀπέθανον αὐτῶν.

21. τῶν Ἀθηναίων — mit ὅσον
 zu verbinden: sie siegten über den
 Theil der Athener, der ihnen gegen-
 überstand. — ἐπορεύοντο — näm-
 lich zurück und zwar in seitlicher
 Richtung gegen die übrigen Feinde,
 so dass sie die vier Phylen der
 Athener, welche die geschlagenen
 Tegeaten verfolgten, nicht trafen,
 sondern auf die von der Verfolgung
 der Feinde zurückkehrenden Argi-
 ver, die rechts von den Athenern
 gestanden hatten, stiessen. — εἴ
 τις — nämlich ἀπέθανε. S. zu V,

3, 3. Anab. V, 3, 3 οἱ δὲ ἄλλοι
 ἀπώλοντο ὑπὸ τε τῶν πολεμίων καὶ
 χιόνος καὶ εἴ τις νόσῳ. Thukyd. II,
 98 ἀπεγίνετο οὐδὲν τοῦ στρατοῦ
 εἰ μὴ τι νόσῳ.

22. παρεῖναι — In ἀναβοῶν
 liegt ein Befehl. V, 1, 18. Anab.
 I, 8, 12 ἐβόα ἄγειν τὸ στρατεύμα.
 IV, 3, 22. Thukyd. I, 53 ἀνεβόησεν
 εὐθύς τε λαβεῖν αὐτοὺς καὶ ἀπο-
 κτείνειν.

23. εἰρξάντων — Nach Demosth.
 geg. Leptin. 53 hatte eine Partei
 die Flüchtigen nicht in die Stadt
 aufnehmen wollen, eine andere aber
 ihnen die Thore geöffnet. Vgl. auch
 4, 1. — εἰς — wegen des in κατ-
 εσκήνησαν mit enthaltenen Begriffes
 des Marschierens. Anab. II, 2, 16.

III. 1. Fortsetzung der 2, 8 ab-
 gebrochenen Erzählung. — νικῶν

Λακεδαιμόνιοι, καὶ αὐτῶν μὲν τεθνάναι ὀκτώ, τῶν δὲ πολεμίων παμπληθεῖς· ἐδήλου δὲ ὅτι καὶ τῶν συμμαχῶν οὐκ ὀλίγοι πεπρωκότες εἶεν. ἐρομένου δὲ τοῦ Ἀγησιλάου· Ἄρ' ἄν, ὦ 2 Δερκυλίδα, ἐν καιρῷ γένοιτο, εἰ αἱ συμπέμπουσαι πόλεις ἡμῖν τοὺς στρατιώτας τὴν νίκην ὡς τάχιστα πύθοντο; ἀπεκρίνατο δὴ ὁ Δερκυλίδας· Εὐθυμοτέρους γοῦν εἰκὸς ταῦτ' ἀκούσαντας εἶναι. Οὐκοῦν σύ, ἐπεὶ παρεγένου, κάλλιστ' ἄν ἀπαγγέλαις; ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας, καὶ γὰρ αἰεὶ φιλαπόδημος ἦν, εἶπεν· Εἰ σύ τάττοις. Ἀλλὰ τάττω, ἔφη, καὶ προσαπαγγέλλειν κελεύω ὅτι ἔαν καὶ τάδε εὖ γένηται, πάλιν παρεσόμεθα, ὥσπερ καὶ ἔφαμεν. ὁ μὲν δὴ Δερκυλίδας ἐφ' Ἑλλησπόντου πρῶτον ἐπο- 3 ρεύετο· ὁ δ' Ἀγησίλαος διαλλάξας Μακεδονίαν εἰς Θετταλίαν ἀφίκετο. Λαρισῆσσι μὲν οὖν καὶ Κραννῶνιοι καὶ Σκοτουσῆσσι καὶ Φαρσάλιοι, σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ πάντες δὲ Θετταλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ἐτύγγανον, ἐκακούρουσαν αὐτὸν ἐπακολουθοῦντες. ὁ δὲ τέως μὲν ἦγεν ἐν πλαισίῳ 4 τὸ στράτευμα, τοὺς ἡμίσεις μὲν ἔμπροσθεν, τοὺς ἡμίσεις δ' ἐπ' οὐρᾷ ἔχων τῶν ἰππέων· ἐπεὶ δ' ἐκάλυον τῆς πορείας οἱ Θετταλοὶ ἐπελαύνοντες τοῖς ὀπίσθεν, παραπέμπει ἐπ' οὐρανὸν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος ἰππικὸν πλὴν τῶν περὶ αὐτόν. ὡς δὲ 5 παρετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν Θετταλοὶ νομίσαντες οὐκ ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τοὺς ὀπίστας ἵππομαχεῖν, στρέψαντες βάδην

— seien Sieger; ebenso § 13. — τεθνάναι — Zu bemerken ist der Wechsel der Construction. — ὀκτώ — παμπληθεῖς — So auch Ages. 7, 5, wo der Verlust der Feinde auf fast 10000 Mann angegeben wird, während Diodor XIV, 83 den Verlust der Lakedämonier und ihrer Bundesgenossen zu 1100, den der Gegner zu 2800 Mann berechnet.

2. εὐθυμοτέρους — dem Sinne nach, als ob πολίτας vorherginge. Vgl. I, 4, 12; V, 2, 8. — εἶναι — Der Infin. Praes. im Sinne des Zukünftigen nach εἰκὸς auch de Veett. 4, 47; Oecon. 18, 7. Vgl. zu III, 5, 10 u. V, 1, 32. — φιλαπόδημος — Derkyllidas scheint auch öfter zu Botschaften und Reisen verwendet worden zu sein. Vgl. III, 4, 6. — τάδε — das gegenwärtige Unternehmen — ὥσπερ καὶ ἔφαμεν — S. 2, 3.

3. πρῶτον — zum ganzen Satze gehörig: das erste, was er that, war, dass er nach dem Hellesponte reiste. — ἐτύγγανον — ohne ὄντες, eine Construction, die bei der Verbindung mit Substantiven und Adjectiven zuweilen eintritt. Vgl. zu VI, 3, 10.

4. ἐν πλαισίῳ — Dies war die gewöhnliche Marschordnung für den Rückzug. S. Rüstow und Köchly Geschichte des griech. Kriegswesens S. 187 f. — τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος — S. zu III, 1, 22. — τῶν περὶ αὐτόν — eine Garde von 300 Rittern, welche die lakedämonischen Könige mit sich führten. Vgl. § 6; zu III, 3, 9. Thukyd. V, 72 ὁ βασιλεὺς ἄγχι καὶ περὶ αὐτὸν οἱ τριακόσιοι ἰππῆς καλούμενοι. Herod. VIII, 124.

5. ἐν καλῷ — zweckmässig. Vgl. VI, 2, 9. Sophokl. Elektr. νῦν

- 6 ἀπεχώρουν. οἱ δὲ μάλα σφρόνως ἐπηκολούθουν. γνοὺς δὲ ὁ Ἀγησίλαος ἃ ἐκάτεροι ἠμάρτανον, πέμπει τοὺς περὶ αὐτὸν μάλα εὐρώστους ἰππέας, καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις παραγγέλλειν καὶ αὐτοὺς διώκειν ὡς τάχιστα καὶ μηκέτι δοῦναι αὐτοῖς
- 7 ἀναστροφήν. οἱ δὲ Θετταλοὶ ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν οὐδ' ἀνέστρεψαν, οἱ δὲ πειρώμενοι τοῦτο ποιεῖν
- 8 πλαγίους ἔχοντες τοὺς ἵππους ἤλίσκοντο. Πολύχαρμος μέντοι ὁ Φαρσάλιος ἰππαρχῶν ἀνέστρεψέ τε καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀποθνήσκει. ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, φυγὴ τῶν Θετταλῶν ἐξαισία γίνεται ὥστε οἱ μὲν ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ἤλίσκοντο. ἔστησαν δ' οὖν οὐ πρόσθεν, πρὶν ἐν τῷ
- 9 ὄρει τῷ Ναρθαλίῳ ἐγένοντο. καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τροπαιὸν τ' ἐστήσατο μεταξὺ Πραντὸς καὶ Ναρθαλίου, καὶ αὐτοῦ ἔμεινε, μάλα ἠδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ ἰππικῇ ἐνευικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς συνέλεξε ἰππικῶ. τῇ δ' ὑστεραία ὑπερβάλλων τὰ Ἀχαικὰ τῆς Φθίας ὄρη τὴν λοιπὴν πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύετο μέχρι πρὸς τὰ Βοιωτῶν ὄρια.
- 10 Ὅντος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐμβολῇ ὁ ἥλιος μνηοειδῆς ἔδοξε φανῆναι, καὶ ἠγγέλθη ὅτι ἠττημένοι εἶεν Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ὁ ναύαρχος Πείσανδρος τεθναίη. ἐλέγετο δὲ καὶ

γὰρ ἐν καλῷ φρονεῖν. — μάλα σφρόνως — sehr bedächtig, d. i. hier zu langsam.

6. τοῖς τε ἄλλοις — nämlich ἰππεῦσι. Zu παραγγέλλειν ist aus dem Folgenden διώκειν zu denken.

7. οἱ μὲν αὐτῶν κτέ. — Indem die spartanischen Reiter die im Schritt abziehenden Thessaler angreifen, setzen die letzteren theils ruhig ihren Marsch fort, theils versuchen sie Kehrt zu machen, werden aber dabei von den Feinden erreicht, während Polycharmos mit seiner Umgebung wirklich umkehrt und im Kampfe fällt. Nun beginnt eine übereilte Flucht der bis dahin ruhig weiter ziehenden. — ἤλίσκοντο — Vgl. 4, 16 ἐλόντες.

8. Ναρθαλίον — ein Berg in Thessalia Phthiotis; dort muss auch die Stadt Pras liegen, obgleich Stephan. Byz. sie eine perrhäbische Stadt nennt. Plutarch Ages. 16 bezeichnet den Ort, wo Agesilaos das

Siegeszeichen aufstellte, durch ἐπὶ τῷ Ναρθαλίῳ.

9. μέγιστον φρονοῦντας — Die thessalische Reiterei war seit uralten Zeiten berüht, wie schon die Sage von den Kentauren, die halb Mensch halb Pferd waren, beweist. — μέχρι πρὸς — Verbindungen von μέχρι mit Präpositionen finden sich bisweilen: Platon Tim. S. 25b Λιβύης μὲν ἦρχον μέχρι πρὸς Αἴγυπτον. Xen. Anab. V, 1, 1 μέχρι ἐπὶ θάλατταν. VI, 4, 26 μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. So auch Anab. V, 5, 4, ἄχρι εἰς Κοτύωρα. IV, 5, 6 ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον.

10. ἐπὶ τῇ ἐμβολῇ — nach Plutarch Ages. 17 in der Gegend von Chaeronea. Vgl. zu V, 4, 48. — ὁ ἥλιος — φανῆναι — eine sichel-förmige Sonnenfinsterniss am 14. Aug. 394. — τῇ ναυμαχίᾳ — Der Artikel ist gesetzt, als ob die erst nachher erzählte Begebenheit dem

ὧ τρόπῳ ἢ ναυμαχία ἐγένετο, εἶναι μὲν γὰρ περὶ Κνίδου τὸν 11
 ἐπίπλου ἀλλήλοισ, Φαρνάβαζον δὲ ναύαρχον ὄντα σὺν ταῖς
 Φοινίσσαις εἶναι, Κόνωνα δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔχοντα τετάχθαι 12
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ. ἀντιπαραταξαμένου δὲ τοῦ Πεισάνδρου,
 καὶ πολὺ ἐλαττόνων αὐτῷ τῶν νεῶν φανεισῶν τῶν αὐτοῦ τοῦ
 μετὰ Κόνωνος Ἑλληνικοῦ, τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ εὐωνύμου συμ-
 μάχους εὐθύς αὐτῷ φεύγειν, αὐτὸν δὲ συμμίζαντα τοῖς πολε-
 μίοις ἐμβολὰς ἐχούσῃ τῇ τριήρει πρὸς τὴν γῆν ἐξώσθηνα· καὶ
 τοὺς μὲν ἄλλους ὅσοι εἰς τὴν γῆν ἐξεώσθησαν ἀπολιπόντας τὰς
 ναῦς σώζεσθαι ὅπῃ δύναιντο εἰς τὴν Κνίδον, αὐτὸν δὲ ἐπὶ
 τῇ νηὶ μαχόμενον ἀποθανεῖν. ὁ οὖν Ἀγησίλαος πυθόμενος 13
 ταῦτα τὸ μὲν προῶτον χαλεπῶς ἤνεγκεν· ἐπεὶ μέντοι ἐνεθυ-
 μήθη ὅτι τοῦ στρατεύματος τὸ πλεῖστον εἴη αὐτῷ οἶον ἀγαθῶν
 μὲν γιγνομένων ἠδέως μετέχειν, εἰ δέ τι χαλεπὸν ὄρῳεν, οὐκ
 ἀνάγκην εἶναι κοινωεῖν αὐτοῖς, ἐκ τούτου μεταβαλὼν ἔλεγεν
 ὡς ἀγγέλλοιτο ὁ μὲν Πείσανδρος τετελευτηκώς, νικῶν δὲ τῇ
 ναυμαχίᾳ. ἅμα δὲ ταῦτα λέγων καὶ ἐβουθύτει ὡς εὐαγγέλια 14
 καὶ πολλοῖς διέπεμπε τῶν τεθυμένων· ὥστε ἀκροβολισμοῦ
 οὗτος πρὸς τοὺς πολεμίους ἐκράτησαν οἱ τοῦ Ἀγησίλαου τῷ
 λόγῳ ὡς Λακεδαιμονίων νικάντων τῇ ναυμαχίᾳ.

Ἦσαν δὲ οἱ μὲν ἀντιτεταγμένοι τῷ Ἀγησίλαῳ Βοιωτοί, 15

Leser bereits bekannt wäre. Vgl. 5, 7. Anab. V, 7, 2; 8, 6.

11. Κόνωνα — Konon war nach seiner Ernennung zum Admiral der persischen Flotte (s. zu III, 4, 1) durch Ausbleiben des Soldes lange in seiner erfolgreichen Thätigkeit gehemmt worden, bis vor Kurzem in Folge einer Reise des Konon zum Perserkönige Pharnabazos neben ihm zum Flottenbefehlshaber ernannt und die erforderlichen Mittel gewährt wurden. — Ἑλληνικόν — griechische Söldner, denn die eignen Mitbürger des Konon hatten sich an seinen Unternehmungen nicht betheiligt. Demosth. geg. Leptin. 68. Platon Menex. S. 245 a nennt jene Griechen *φρυγάδας καὶ ἔθελοντάς*.

12. ἐλαττόνων — Nach Diodor XIV, 83 hatte Peisander 85, Konon mehr als 90 Schiffe. — ἀπό — S. zu III, 1, 22. — ἐμβολὰς — sowohl der Stoss eines Schiffes gegen ein anderes, als auch die dadurch

verursachten Beschädigungen des letzteren.

13. οἶον — μετέχειν — S. zu II, 3, 45. — ἀνάγκην εἶναι — mit veränderter Construction abhängig von ἐνεθυμήθη. Zu ἀνάγκην gehört αὐτοῖς, ein Plural, der dem Sinne nach dem πλεῖστον τοῦ στρατεύματος entspricht. Zu dem Verfahren des Agesilaos vgl. Sophokl. Oedip. auf Kolon. 1429 στρατηλάτου χρηστοῦ τὰ κρείσσω μηδὲ τάνδεᾶ λέγειν. — μεταβαλὼν — intransitiv mit λέγειν zu verbinden: er sagte das Gegentheil. Plutarch a. a. O. τάναντία λέγειν ἐκέλευσε.

14. ἅμα — S. zu III, 1, 20. — ἐβουθύτει ὡς εὐαγγέλια — Er brachte ein Opfer gleichwie für eine gute Nachricht. Vgl. zu I, 6, 37. Mit den Opfern pflegte ein Schmaus verbunden zu sein; hier schickt dafür Agesilaos von dem Opferfleische an solche Freunde, die nicht zugegen waren. — τῷ λόγῳ — in Folge der Erzählung.

- Ἀθηναῖοι, Ἀργεῖοι, Κορίνθιοι, Αἰνιῶνες, Εὐβοεῖς, Λοκροὶ ἀμφοτέροισι· σὺν Ἀγησιλάῳ δὲ Λακεδαιμονίων μὲν μόρα ἢ ἐκ Κορίνθου διαβᾶσα, ἡμῖσι δὲ μόρας τῆς ἐξ Ὀρχομενοῦ, ἔτι δὲ οἱ ἐκ Λακεδαίμονος νεοδαμώδεις συστρατευσάμενοι αὐτῷ, πρὸς δὲ τούτοις οὐκ Ἠριππίδας ἐξενάγει ξενικοῦ, ἔτι δὲ οἱ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀσία πόλεων Ἑλληνίδων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσας διὰ τὴν παρέλαβεν· αὐτόθεν δὲ προσεγένοντο ὀπλίται Ὀρχομενιοὶ καὶ Φωκεῖς. πελτασταὶ γὰρ μὴν πολὺ πλείονες οἱ μετ' Ἀγησιλάου· ἵππεῖς δ' αὖ παραπλήσιοι ἀμφοτέροισι τὸ πλῆθος.
- 16 ἢ μὲν δὴ δύναμις αὕτη ἀμφοτέρων· διηγήσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην, καὶ πῶς ἐγένετο οἷα οὐκ ἄλλη τῶν γ' ἐφ' ἡμῶν. συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πεδίου οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ, οἱ δὲ σὺν Θηβαίοις ἀπὸ Ἑλικῶνος. εἶχε δ' Ἀγησίλαος μὲν δεξιὸν τοῦ μετ' αὐτοῦ, Ὀρχομενιοὶ δ' αὐτῷ ἔσχατοι ἦσαν τοῦ εὐωνύμου. οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ
- 17 ἦσαν, Ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ εὐωνύμου εἶχον. συνιόντων δὲ τῶν μὲν σιγὴ πολλὴ ἀπ' ἀμφοτέρων ἦν· ἠνίκα δ' ἀπειχον ἀλλήλων ὅσον στάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμοσε ἐφέροντο. ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος ὧν Ἠριππίδας ἐξενάγει καὶ σὺν αὐτοῖς Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἑλλησπόντιοι, καὶ πάντες οὗτοι τῶν συνεκδρομόντων τε ἐγένοντο καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι ἔτρεψαν τὸ καθ' αὐτούς. Ἀργεῖοι μὲντοι οὐκ ἐδέξαντο
- 18 τοὺς περὶ Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. κἀνταῦθα οἱ μὲν τινες τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον, ἀργέλλει δὲ τις αὐτῷ ὅτι οἱ Θηβαῖοι τοὺς Ὀρχομενίους διακόψαντες ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶησαν. καὶ ὁ μὲν εὐθύς ἐξελίξας τὴν

15. διαβᾶσα — über den korinthischen Meerbusen, weil der Isthmos von den Feinden besetzt war. So kehrt 4, 1 auch Agesilaos zur See nach dem Peloponnes zurück. — ἐξ Ὀρχομενοῦ — S. III, 5, 6.

16. διηγήσομαι — Xenophon wohnte selbst der Schlacht im Gefolge des Agesilaos bei. S. Plutarch Ages. 18. — τοῦ μετ' αὐτοῦ — substantivisch: des bei ihm befindlichen Heeres.

17. ὡς — mit τριῶν zu verbinden: ungefähr. — ἀντεξέδραμον — Das Verbum wird vom Herauseilen einzelner Soldaten oder

Abtheilungen aus der Schlachtordnung gebraucht. Vgl. 5, 16 ἐκδρομος. — εἰς δόρυ ἀφικόμενοι — so nahe, dass sie den Speer gebrauchen konnten. Vgl. de re eq. 8, 10 ὅπου μὲν ἂν εἰς ἀκόντιον ἀφικνῆται, ἀκοντίῃ τὸν φεύγοντα· ὅπου δ' ἂν εἰς δόρατος πληγὴν, πάλῃ τὸν ἀλίσκόμενον. VII, 1, 31. — ἔτρεψαν — In der Bedeutung in die Flucht schlagen ist sonst der Aorist. I Med. gebräuchlich; doch auch Anab. I, 8, 24 εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξαμισχιλίους.

18. ἐξελίξας — Ueber die Anwendung dieses Manövers vgl. Kyrop.

φάλαγγα ἤγρεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς
 συμμάχους πρὸς Ἐλικῶνι πεφηνγότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι
 πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, συσπειραθέντες ἐχώρουν ἐρρωμένως. ἐν- 19
 ταῦθα δὴ Ἀργισίλαον ἀνδρείου μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφισβη-
 τήτως· οὐ μὲντοι εἴλετό γε τὰ ἀσφαλέςτατα. ἔξου γὰρ αὐτῷ
 παρέντι τοὺς διαπίπτοντας ἀκολουθοῦντι χειροῦσθαι τοὺς ὀπι-
 σθεν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἀντιμέτωπος συνέφραξε τοῖς
 Θηβαίοις· καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο,
 ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. τέλος δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν δια-
 πίπτονσι πρὸς τὸν Ἐλικῶνα, πολλοὶ δὲ ἀποχωροῦντες ἀπέθα-
 νον. ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν νίκη Ἀργισίλαου ἐγεγένητο, τετρωμένος δ' 20
 αὐτὸς προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες
 τῶν ἱππέων λέγουσιν αὐτῷ ὅτι τῶν πολεμίων ὡς ὀρδοήκοντα
 σὺν ὀπλοῖς ὑπὸ τῷ νεφῷ εἰσι, καὶ ἡρώτων τί χροῖ ποιεῖν. ὁ δέ,
 καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων, ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου,
 ἀλλ' ἔαν τ' ἀπιέναι ἢ βούλονται ἐκέλευε καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶα.
 τότε μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὄψέ, δειπνοποιησάμενοι ἐκοιμή-
 θησαν. πρῶτ' δὲ Γῦλιν τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευε 21
 τὸ στράτευμα καὶ τρόπαιον ἴστασθαι καὶ στεφανοῦσθαι πάν-
 τας τῷ θεῷ καὶ τοὺς ἀυλητὰς πάντας αὐλεῖν. καὶ οἱ μὲν ταῦτ'
 ἐποιοῦν. οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπεμψαν κήρυκας, ὑποσπόνδους τοὺς
 νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. καὶ οὕτω δὴ αἶ τε σπονδαὶ γίνων-
 ται καὶ Ἀργισίλαος μὲν εἰς Δελφοὺς ἀφικόμενος δεκάτην τῶν
 ἐκ τῆς λείας τῷ θεῷ ἀπέθυσεν οὐκ ἐλάττω ἑκατὸν ταλάντων.
 Γῦλις δὲ ὁ πολέμαρχος ἔχων τὸ στράτευμα ἀπεχώρησεν εἰς
 Φωκίας, ἐκείθεν δ' εἰς τὴν Λοκρίδα ἐμβάλλει. καὶ τὴν μὲν 22
 ἄλλην ἡμέραν οἱ στρατιῶται καὶ σκευὴ ἐκ τῶν κωμῶν καὶ σῖτου

VIII, 5, 15 Καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι
 οὐ τοῦτο μόνον ἠγεῖτο, εἴ τις ἐκ-
 τεῖναι φάλαγγας εὐπόρως δύνατο
 — ἡ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὀπι-
 σθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων,
 ὁρθῶς ἐξελίξαι. Das Manöver selbst
 ist ein Contremarsch, wodurch das
 ganze Heer eine Stellung erhält,
 deren Front nach der der ursprüng-
 lichen entgegengesetzten Seite ge-
 richtet ist. Rüstow u. Köchly Gesch.
 des griech. Kriegswesens S. 114 ff.

19. ἐωθοῦντο — ἀπέθνησκον
 — Mit ähnlichem Asyndeton Kyrop.
 VII, 1, 38 προσπεσόντες ἐμάχοντο·
 ἐώθουν, ἐωθοῦντο· ἐπαιον, ἐπαί-
 οντο.

20. τῷ νεφῷ — der Ἀθηναῖ Ἰωνία.
 Plutarch Ages. 19. Pausan. III,
 9, 13.

21. τῶν ἐκ τῆς λείας — näm-
 lich der in Asien gemachten. Plu-
 tarch Ages. 19 τὴν δεκάτην ἀπέθυσε
 τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας λαφύρων. Vgl.
 III, 4, 24. Zu τῶν ist aus der fol-
 genden Angabe der Geldsumme zu
 denken χρημάτων; den zehnten
 Theil des aus dem Verkaufe der
 Beute gelösten Geldes. Es pflegte
 aber die Beute gleich nach der Er-
 beutung verkauft zu werden. S.
 zu 1, 26. Ages. 1, 18 u. unten
 6, 6. — ἀπέθυσεν — S. zu III,
 3, 1.

ἤρπαζον· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἐσπέραν ἦν, τελευταίων ἀποχωρούντων τῶν Λακεδαιμονίων ἐπηκολούθουν αὐτοῖς οἱ Λοκροὶ βάλλοντες καὶ ἀκουτίζοντες. ὡς δ' αὐτῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑποστρέφοντες καὶ διώξαντες κατέβαλον τινας, ἐκ τούτου ὕπισθεν
 23 μὲν οὐκέτι ἐπηκολούθουν, ἐκ δὲ τῶν ὑπερδεξίων ἔβαλλον. οἱ δ' ἐπεχείρησαν μὲν καὶ πρὸς τὸ σιμὸν διώκειν· ἐπεὶ δὲ σκότος τε ἐγίνετο καὶ ἀποχωροῦντες οἱ μὲν διὰ τὴν δυσχωρίαν ἐπιπτον, οἱ δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ προορᾶν τὰ ἔμπροσθεν, οἱ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν βελῶν, ἐνταῦθα ἀποθνήσκουσι Γυλλίς τε ὁ πολέμαρχος καὶ τῶν παραστατῶν Πελλῆς, καὶ οἱ πάντες ὡς ὀκτωκαίδεκα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ μὲν καταλευσθέντες, οἱ δὲ καὶ τραυματισθέντες. εἰ δὲ μὴ ἐβοήθησαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ στραπέδου δειπνοῦντες, ἐκινδύνευσαν ἂν ἅπαντες ἀπολέσθαι.

IV. Μετὰ τοῦτό γε μὴν ἀφείθη μὲν κατὰ πόλεις τὸ ἄλλο στράτευμα, ἀπέπλευσε δὲ καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἐπ' οἴκου. ἐκ δὲ τούτου ἐπολέμουν Ἀθηναῖοι μὲν καὶ Βοιωτοὶ καὶ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐκ Κορίνθου ὀρμώμενοι, Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκ Σικυῶνος. ὀρῶντες δ' οἱ Κορίνθιοι ἐαυτῶν μὲν καὶ τὴν χώραν δηουμένην καὶ ἀποθνήσκοντας διὰ τὸ ἀεὶ τῶν πολεμίων ἐγγὺς εἶναι, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους καὶ αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ ὄντας καὶ τὰς χώρας αὐτῶν ἐνεργοὺς οὔσας, οἱ πλεῖστοι καὶ βέλτιστοι αὐτῶν εἰρήνης ἐπεθύμησαν, καὶ συνισταίμενοι ἐδίδασκον ταῦτα ἀλλήλους. γνόντες δὲ οἱ Ἀργεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ Κορινθίων οἱ τε τῶν παρὰ βασιλείῳ χρημάτων μετεσχηκότες καὶ οἱ τοῦ πολέμου αἰτιώτατοι γεγενημένοι ὡς εἰ μὴ ἐμποδῶν ποιήσονται τοὺς ἐπὶ τὴν εἰρήνην τετραμμένους, κινδυνεύσει πάλιν ἢ πόλις λακωνίσει, οὕτω δὲ σφαγὰς ἐπεχείρουν ποιεῖσθαι. καὶ πρῶτον μὲν τὸ πάντων

23. δειπνοῦντες — ohne bestimmte Bezeichnung des Subjects: wenn man nicht zu Hülfe gekommen wäre.

IV. 1. ἀφείθη — offenbar, weil die zur Kriegführung geeignete Jahreszeit verstrichen war. Die demnächst erzählten Begebenheiten fallen daher in das J. 393. — ἀποθνήσκοντας — Wenn nicht etwa ein hierzu gehöriges Substantiv oder Adjectiv ausgefallen ist, so muss man dies im Anschluss an ἐαυτῶν mit dem allgemeinen Sinne Leute ergänzen und eine Construc-

tion wie 2, 20 ἐπιπτον ἐκατέρωθεν annehmen, worauf auch in dem parallelen Satze der Gegensatz von αὐτοῖς und χώρας führt. — οἱ πλεῖστοι — Von dem als Apposition gesetzten οἱ Κορίνθιοι tritt ein Theil als wirkliches Subject ein. Vgl. 5, 16; V, 4, 41; VI, 3, 19; VII, 4, 31. Der umgekehrte Fall II, 1, 4. — βέλτιστοι — S. zu II, 3, 12.

2. οἱ — μετεσχηκότες — S. III, 5, 1. — οὕτω δὲ — S. zu III, 2, 9. — σφαγὰς ποιεῖσθαι — Dagegen das Activ II, 2, 6 u. III, 2, 27.

ἀνοσιώτατον ἐβουλεύσαντο· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, κἄν νόμῳ τις καταγνώσθῃ, οὐκ ἀποκτινύουσι ἐν ἑορτῇ· ἐκαίνοι δ' Εὐκλείων τὴν τελευταίαν προείλοντο, ὅτι πλείονας ἂν ᾤοντο λαβεῖν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὥστε ἀποκτεῖναι. ὡς δ' ἐσημάνθη οἷς εἰρητο³ οὓς ἔδει ἀποκτεῖναι, σπασάμενοι τὰ ξίφη ἔπαιον τὸν μὲν τινα συνεστηκότα ἐν κύκλῳ, τὸν δὲ καθήμενον, τὸν δὲ τινα ἐν θεάτρῳ, ἔστι δ' ὃν καὶ κριτὴν καθήμενον. ὡς δ' ἐγνώσθη τὸ πρᾶγμα, εὐθύς ἔφρουγον οἱ βέλτιστοι, οἱ μὲν πρὸς τὰ ἀγάλματα τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ θεῶν, οἱ δ' ἐπὶ τοὺς βωμούς· ἔνθα δὴ οἱ ἀνοσιώτατοι καὶ παντάπασιν οὐδὲν νόμιμον φρονοῦντες, οἱ τε κελεύοντες καὶ οἱ πειθόμενοι, ἔσφαττον καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς· ὥστ' ἐνίοις καὶ τῶν οὐ τυπτομένων, νομίμων δ' ἀνθρώπων, ἀδημονῆσαι τὰς ψυχὰς ἰδόντας τὴν ἀσέβειαν. ἀποθνήσκουσι⁴ δ' οὕτως τῶν μὲν πρεσβυτέρων πολλοί· μᾶλλον γὰρ ἔτυχον ἐν τῇ ἀγορᾷ ὄντες· οἱ δὲ νεώτεροι, ὑποπτεύσαντος Πασιμήλου τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἡσυχίαν ἔσχον ἐν τῷ Κρανείῳ. ὡς δὲ τῆς κραυγῆς ἤσθοντο, καὶ φεύγοντές τινες ἐκ τοῦ πράγματος ἀφίκοντο πρὸς αὐτούς, ἐκ τούτου ἀναδραμόντες κατὰ τὸν Ἀκροκόρινθον, προσβαλόντας μὲν Ἀργείους καὶ τοὺς ἄλλους ἀπεκρούσαντο· βουλευομένων δὲ τί χρὴ ποιεῖν, πίπτει τὸ κίονρα⁵ ἄπο τοῦ κίονος οὔτε σεισμοῦ οὔτε ἀνέμου γενομένου. καὶ θυομένοις δὲ τοιαῦτα ἦν τὰ ἱερὰ ὥστε οἱ μάντις ἔφασαν ἄμει-

— Εὐκλείων — Fest der Ἀρτεμῖς Εὐκλεία. Vgl. Preller griech. Mythol. I S. 194. — ὥστε — S. zu III, 1, 10.

3. τὸν μὲν τινα — Zu ὁ μὲν — ὁ δὲ wird noch ein τις hinzugefügt, um die Person als eine unbestimmte zu bezeichnen, auch um anzudeuten, dass nicht gerade eine einzelne Person gemeint sei, entsprechend unserm: mancher. S. 5, 14. Kyrop. III, 1, 41 ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μὲν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προύτητα, ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. VI, 1, 1. — συνεστηκότα ἐν κύκλῳ — Der mit anderen zusammen im Gespräch stand; denn solche Gruppen von Leuten, die sich unterhalten, heißen κύκλοι. Anab. V, 7, 2 σύλλογοι ἐγγύροτα καὶ κύκλοι συνίσταντο. — κριτὴν — als Preisrichter bei der Aufführung der dra-

matischen Wettkämpfe. Diodor XIV, 86 ἀγῶνων ὄντων ἐν τῷ θεάτρῳ φόνον ἐποίησαν. — ἀδημονῆσαι — seltenes Wort.

4. μᾶλλον — Die eigenthümliche Anwendung des Wortes erklärt sich daraus, dass die Steigerung zu der Ortsbestimmung ἐν τῇ ἀγορᾷ gezogen ist: sie waren mehr auf dem Markte als anderswo. Vgl. Ilias λ, 499 ὄχθας παρὸς ποταμοῖο Σαυμάνθρον, τῇ ἢ μάλιστα ἀνδρῶν πίπτε κάρηνα. — Πασιμήλου — S. § 7. — Κρανείον — ein Gymnasium mit einem Cypressenhaine vor Korinth. Pausan. II, 2, 4. — ἐκ τοῦ πράγματος — Vgl. VII, 1, 17.

5. τοῦ κίονος — Es ist nicht klar, zu welchem Zwecke der Artikel steht, wenn nicht etwa eine bestimmte Säule auf jener Burg schlechtweg ὁ κίων genannt wurde.

— S. III, III, 2, 9. — Dagegen III, 2, 27.

νον εἶναι καταβαίνειν ἐκ τοῦ χωρίου. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὡς φρεζόμενοι ἔξω τῆς Κορινθίας ἀπεχώρησαν· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φίλοι αὐτοὺς ἐπειθον καὶ μητέρες ἰούσαι καὶ ἀδελφοί, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐν δυνάμει ὄντων ἦσαν οἱ ὀμνύοντες ὑπισχνοῦντο μηδὲν χαλεπὸν αὐτοὺς πείσεσθαι, οὕτω δὴ ἀπῆλθόν
 6 τινες οἴκαδε αὐτῶν. ὄρωντες δὲ τοὺς τυραννεύοντας, αἰσθανόμενοι δὲ ἀφανιζομένην τὴν πόλιν διὰ τὸ καὶ ὄρους ἀνασπᾶσθαι καὶ Ἄργος ἀντὶ Κορίνθου τὴν πατρίδα αὐτοῖς ὀνομάζεσθαι, καὶ πολιτείας μὲν ἀναγκαζόμενοι τῆς ἐν Ἄργει μετέχειν, ἧς οὐδὲν ἐδέοντο, ἐν δὲ τῇ πόλει μετοίκων ἔλαττον δυνάμενοι, ἐγένοντό τινες αὐτῶν οἱ ἐνόμισαν οὕτω μὲν ἀβίωτον εἶναι· πειρωμένους δὲ τὴν πατρίδα, ὥσπερ ἦν καὶ ἔξ ἀρχῆς, Κόρινθον ποιῆσαι καὶ ἐλευθέραν ἀποδείξαι καὶ τῶν μὲν μισαφρόνων καθαρὰν, εὐνομίαν δὲ χρωμένην, ἄξιον εἶναι, εἰ μὲν δύναντο καταπραΰσαι ταῦτα, σατῆρας γενέσθαι τῆς πατρίδος, εἰ δὲ μὴ δύναντο, τῶν γε καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν ὀρεγομέ-
 7 νους ἀξιεπαινοτάτης τελευτῆς τυχεῖν. οὕτω δὴ ἐπιχειρεῖτον ἄνδρε δύο, Πασίμηλός τε καὶ Ἀλκιμένης διαδύντε διὰ χειμᾶρον συγγενέσθαι Πραξίτα τῷ Λακεδαιμονίων πολεμάρχῳ, ὃς ἐτύγγανε μετὰ τῆς ἑαυτοῦ μόρας φρουρῶν ἐν Σικυῶνι, καὶ εἶπον ὅτι δύναντ' ἂν παρασχεῖν αὐτῷ εἴσοδον εἰς τὰ κατατείνοντα ἐπὶ Λέχαιον τεῖχη. ὁ δὲ καὶ πρόσθεν γυγνώσκων τὸ ἄνδρε ἀξιολίστω ὄντε, ἐπίστευσε, καὶ διαπραξάμενος ὥστε καὶ τὴν ἀπιέναι μέλλουσιν ἐκ Σικυῶνος μόραν καταμείναι, ἐπραττε
 8 τὴν εἴσοδον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνδρε καὶ κατὰ τύχην καὶ κατ' ἐπιμέ-

Schneider vermuthete ἀπό τοῦ κίονος. — ἰούσαι — S. zu 8, 5.

6. ἀφανιζομένην τὴν πόλιν — dass die Selbständigkeit Korinths zu Grunde ging. — Ἄργος — ὀνομάζεσθαι — Diodor. XIV, 92 τὴν πόλιν ἐξιδιοποιήσαντες τὴν Κορινθίαν χώραν Ἀργείων ἐποίησαν. Zu dem Ausdruck vgl. Aeschin. v. d. Trugges. 119 ἀπηγγέλλον ὅτι τὰς Θήβας Βοιωτῶν δίκαιον ἡγοίμην εἶναι καὶ μὴ τὴν Βοιωτῶν Θήβας. — ἧς οὐδὲν ἐδέοντο — nach der sie kein Verlangen hätten. Vgl. II, 4, 35; VII, 4, 35. — πειρωμένους κτλ. — Die Infinitive γενέσθαι und τυχεῖν, zu deren Subject das Participle πειρωμένους gehört, sind abhängig von ἀξιόν εἶναι, das

seinerseits wie ἀβίωτον εἶναι von ἐνόμισαν abhängt. — ἀβίωτον — S. zu II, 3, 50.

7. Λέχαιον — die am korinthischen Meerbusen gelegene Hafencity von Korinth, zwölf Stadien von derselben entfernt und mit derselben durch Mauerschinkel verbunden, wie der Peiraieus mit Athen und Nisaia mit Megara. Vgl. § 18 τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Κορινθίων. — διαπραξάμενος ὥστε — gewöhnlich mit dem blossen Infinitiv verbunden, wie V, 1, 25; 2, 6; 3, 12; mit ὥστε auch Anab. IV, 2, 23; Kyrop. VII, 4, 9. Vgl. über συμπραττεῖν zu II, 3, 13; καταπραττεῖν VII, 4, 11; ποιεῖν VI, 5, 4; πράττειν VI, 5, 6.

λειαν ἐγενέσθην φύλακε κατὰ τὰς πύλας ταύτας ἐνθαπερ τὸ
 τρόπαιον ἔστηκεν, οὕτω δὴ ἔχων ὁ Πραξίτας ἐρχεται τὴν τε μό-
 ραν καὶ Σικωνίους καὶ Κορινθίων ὅσοι φυγάδες ὄντες ἐτύγ-
 χανον. ἐπεὶ δ' ἦν πρὸς ταῖς πύλαις, φοβούμενος τὴν εἰσοδον,
 ἐβουλήθη τῶν πιστῶν ἄνδρα εἰσπέμψαι σκεψόμενον τὰ ἔνδον.
 τὼ δὲ εἰσηγαγέτην καὶ οὕτως ἀπλῶς ἀπεδειξάτην, ὥστε ὁ εἰσελ-
 θὼν ἐξήγγειλε πάντα εἶναι ἀδόλως οἰάπερ ἐλεγέτην. ἐκ τούτου
 δ' εἰσέρχεται. ὡς δὲ πολὺ διεχόντων τῶν τειχῶν ἀπ' ἀλλή-
 λων παραταττόμενοι ὀλίγοι ἑαυτοῖς ἔδοξαν εἶναι, σταύρωμά τ'
 ἐποίησαντο καὶ τάφρον οἷαν ἐδύναντο πρὸ αὐτῶν, ἕως δὴ οἱ
 σύμμαχοι βοηθήσειεν αὐτοῖς. ἦν δὲ καὶ ὀπισθεν αὐτῶν ἐν τῷ
 λιμένι Βοιωτῶν φυλακή. τὴν μὲν οὖν ἐπὶ τῇ νυκτὶ ἢ εἰσηλ-
 θον ἡμέραν ἄμαχοι διήγαγον· τῇ δ' ὑστεραία ἦκον οἱ Ἀργεῖοι
 πασσυδία βοηθοῦντες· καὶ εὐρόντες τεταγμένους Λακεδαιμο-
 νίους μὲν ἐπὶ τῷ δεξιῷ ἑαυτῶν, Σικωνίους δὲ ἐχομένους,
 Κορινθίους δὲ τοὺς φυγάδας ὡς πενήκοντα καὶ ἑκατὸν πρὸς
 τῷ ἑφῷ τείχει, ἀντιπύττονται ἐχόμενοι τοῦ ἑφῶν τείχους οἱ
 περὶ Ἰφικράτη μισθοφόροι, πρὸς δὲ τούτοις Ἀργεῖοι· εὐώ-
 νυμον δ' εἶχον αὐτοῖς Κορινθιοὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως. καταφρο-
 νήσαντες δὲ τῷ πλήθει εὐθύς ἐχώρουν· καὶ τοὺς μὲν Σικω-
 νίους ἐκράτησαν καὶ διασπάσαντες τὸ σταύρωμα ἐδίωκον ἐπὶ
 θάλατταν, καὶ ἐκεῖ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. Πασίμαχος
 δὲ ὁ Ἰππαρομοστής, ἔχων ἱππέας οὐ πολλοὺς, ὡς εἶρα τοὺς Σι-
 κωνίους πιεζομένους, καταδήσας ἀπὸ δένδρων τοὺς ἵππους,

8. τὸ *τρόπαιον* — S. 2, 23. —
φυγάδες — Nach Diodor XIV, 86
 waren nach dem eben erwähnten
 Aufstande 500 Männer aus Korinth
 in die Verbannung gegangen; Xe-
 nophon erwähnt § 9 deren 150. Ihr
 Aufenthalt war nach 5, 19 wohl
 Sikyon.

9. *ἑαυτῶν* — kann nach der an-
 gegebenen Aufstellung nur auf die
 Lakedämonier und ihre Verbündeten
 gehen; denn da die langen Mauern
 die Richtung von Norden nach Süd-
 en haben, die Front der Lakedä-
 monier nur nach S., die der Argiver
 nach N. gerichtet sein kann, so
 nehmen die Lakedämonier den rech-
 ten Flügel an der westlichen Mauer,
 die Mitte die Sikyonier, den linken
 Flügel an der östlichen Mauer die

korinthischen Flüchtlinge ein; wäh-
 rend bei dem Gegner die Korinther
 den linken Flügel, die Argiver die
 Mitte, die Söldner des Iphikrates
 den rechten Flügel bilden. — *Ἰφι-
 κράτη* — Iphikrates aus Athen
 hatte das Söldnerheer, mit dem er
 sich in Korinth befand, vom Konon
 übernommen.

10. *ἐκράτησαν* — Subject sind
 die Argiver. — *διασπάσαντες* —
 Wenn die Reihenfolge der Vorfälle
 der Erzählung *ἐκράτησαν* — *δια-
 σπάσαντες ἐδίωκον* entspricht, so
 muss die Schlachtordnung der La-
 kedämonier und ihrer Verbündeten
 vor dem Pfahlwerk gestanden haben,
 während sie es vorher § 9 zum
 Schutze vor sich hatten. Vgl. auch
 § 11. — *ἐπὶ θάλατταν* — in der

καὶ ἀφελόμενος τὰς ἀσπίδας αὐτῶν, μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ἦεν ἐναντίον τοῖς Ἀργείοις. οἱ δὲ Ἀργεῖοι ὀρώντες τὰ σίγμα τὰ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, ὡς Σικωνίους οὐδὲν ἐφοβοῦντο. ἔνθα δὴ λέγεται εἰπῶν ὁ Πασίμαχος· Ναὶ τῷ σιῷ, Ἀργεῖοι, ψεύσει ὑμέ-
 11 τὰ σίγμα ταῦτα, χωρεῖν ὁμοσε· καὶ οὕτω μαχόμενος μετ' ὀλί-
 γων πρὸς πολλοὺς ἀποθνήσκει καὶ ἄλλοι τῶν περὶ αὐτόν. οἱ μέντοι φυγάδες τῶν Κορινθίων νικῶντες τοὺς καθ' αὐτοὺς διέδυσαν ἄνω, καὶ ἐγένοντο ἐγγὺς τοῦ περὶ τὸ ἄστυ κύκλου· οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ὡς ἤσθοντο κρατούμενα τὰ κατὰ τοὺς Σικωνίους, βοηθοῦσιν ἐξελθόντες, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸ σταύρωμα. οἱ γε μὴν Ἀργεῖοι ἐπεὶ ἤκουσαν ὀπίσθεν ὄντας τοὺς Λακεδαιμόνιους, στραφέντες δρόμῳ πάλιν ἐκ τοῦ σταυρώματος ἐξέπιπτον. καὶ οἱ μὲν ἐν δεξιᾷ ἔσχατοι αὐτῶν παιόμενοι εἰς τὰ γυμνὰ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πρὸς τῷ τείχει ἀθρόοι σὺν πολλῷ ὄχλῳ πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρουν. ὡς δ' ἐνέτυχον τοῖς φυγάσι τῶν Κορινθίων καὶ ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας, ἀπέκλιναν πάλιν. ἐνταῦθα μέντοι οἱ μὲν κατὰ τὰς κλίμακας ἀναβαίνοντες ἤλλοντο

Richtung, wo das Meer war, also nach Lechaion hin. — τὰς ἀσπίδας αὐτῶν — Schilde der fliehenden oder getödteten Sikyonier. Er nahm dieselben zum Kampfe zu Fuss, weil die Reiterei für gewöhnlich keine Schilde führte. Vgl. II, 4, 24. — τὰ σίγμα — Buchstaben und andere Abzeichen auf den Schilden werden öfter erwähnt. Vgl. zu III, 4, 17; VII, 5, 20. — τῷ σιῷ — lakonisch = τῷ θεῷ. Gemeint sind Kastor und Pollux, bei denen die Lakedämonier häufig schwuren. Vgl. Anab. VI, 6, 34; VII, 6, 39. — ὑμέ — dorisch = ὑμεῖς.

11. τοὺς καθ' αὐτοὺς — die ihnen gegenüberstehenden Söldner des Iphikrates. Dagegen gleich nachher τὰ κατὰ τοὺς Σικωνίους der Theil des Heeres, wo die Sikyonier standen, wie Anab. IV, 8, 18 οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικόν. — τοῦ περὶ τὸ ἄστυ κύκλου — die Ringmauer der Stadt; sonst auch Belagerungswerke, die um eine Stadt gezogen sind. S. V, 3, 22. — οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι — σταύρωμα — Was inzwischen die Lakedämonier und die ihnen gegenüberstehenden

Korinther gethan, ist nicht gesagt; unklar bleibt der Ausdruck ἐξελθόντες, wobei kaum τοῦ σταυρώματος gedacht werden kann, da das Verbum βοηθοῦσι nicht gestattet, zu meinen, sie hätten geschützt vom Pfahlwerk die zurückkehrenden Argiver erwartet, zumal da diese erst umkehren, als sie hören, dass die Lakedämonier in ihrem Rücken sind; möglicher Weise bezeichnet es nur den Aufbruch aus ihrer Stellung. Wenn diese, wie vorher angenommen, vor dem Pfahlwerk war, so ändern sie nun ihre Front nach der östlichen Mauer hin, sie zugleich nach dem Centrum in dieser Richtung vorrücken, so dass die sich eilig zurückziehenden Argiver ihren Weg zwischen ihnen und der Mauer, an der Stelle, wo die korinthischen Flüchtlinge gestanden hatten, nehmen müssen und so ihre rechte Flanke, wo die Soldaten unbeschützt sind, den Feinden darbieten. — ἀπέκλιναν πάλιν — sie wandten sich wieder um. — κατὰ τὰς κλίμακας — Zwischen die korinthischen Flüchtlinge und die Lakedämonier eingekleilt,

κατὰ τοῦ τείχους καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ περὶ τὰς κλίμακας
 ἀθούμενοι καὶ παιόμενοι ἀπέθνησκον, οἱ δὲ καὶ καταπατούμενοι
 ὑπ' ἀλλήλων ἀπεπνίγοντο. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠπόρουν 12
 τίνα ἀποκτείνειεν· ἔδωκε γὰρ τότε γε ὁ θεὸς αὐτοῖς ἔργον οἶον
 οὐδ' εὐξαντό ποτ' ἄν. τὸ γὰρ ἐγγχειρισθῆναι αὐτοῖς πολεμίων
 πλῆθος πεφοβημένον, ἐκπεπληγμένον, τὰ γυμνά παρέχον, ἐπὶ
 τὸ μάχεσθαι οὐδένα τρεπόμενον, εἰς δὲ τὸ ἀπόλλυσθαι πάντας
 πάντα ὑπηρετοῦντας, πῶς οὐκ ἂν τις θεῖον ἠγγήσαιτο; τότε
 γοῦν οὕτως ἐν ὀλίγῳ πολλοὶ ἔπεσον ὥστε εἰδισμένοι ὄραν οἱ
 ἄνθρωποι σωροὺς σίτου, ξύλων, λίθων, τότε ἐθεάσαντο σω-
 ροὺς νεκρῶν. ἀπέθανον δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ λιμένι τῶν Βοιωτῶν
 φύλακες, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τειχῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰ τέγη τῶν νεωσ-
 οίκων ἀναβάντες. μετὰ μὲν τοίνυν τοῦτο οἱ μὲν Κορίνθιοι 13
 καὶ Ἀργεῖοι τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπήγνοντο, οἱ δὲ σύμ-
 μαχοὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐβοήθουν. ἐπεὶ δὲ ἠθροίσθησαν,
 ἔγνω Πραξιτέας πρῶτον μὲν τῶν τειχῶν καθελεῖν ὥστε δίοδον
 στρατοπέδῳ ἱκανὴν εἶναι, ἔπειτα ἀναλαβὼν τὸ στρατεύμα ἤγε
 τὴν ἐπὶ Μέγαρα, καὶ αἰρεῖ προσβαλὼν πρῶτον Σιδουῦντα,
 ἔπειτα δὲ Κρομμυῶνα. καὶ ἐν τούτοις τοῖς τείχεσι καταστήσας
 φρουροὺς τοῦμπαλιν ἐπορεύετο· καὶ τειχίσας Ἐπιεικίαν, ἵνα
 φρουρίον εἴη πρὸ τῆς φιλίας τοῖς συμμάχοις, οὕτω διαφῆκε τὸ
 στρατεύμα, καὶ αὐτὸς τὴν ἐπὶ Λακεδαίμονα ἀπεχώρει.

Ἐκ δὲ τούτου στρατιᾷ μὲν μεγάλαι ἐκατέρων διεπέπαντο, 14
 φρουροὺς δὲ πέμπουσαι αἱ πόλεις, αἱ μὲν εἰς Κόρινθον, αἱ δὲ
 εἰς Σικυῶνα, ἐφύλαττον τὰ τείχη· μισθοφόρους γε μὴν ἐκά-
 τεροι ἔχοντες διὰ τούτων ἐρωμένως ἐπολέμουν.

suchen sie den einzigen Ausweg, die Treppen, welche von innen auf den östlichen Mauerschinkel führen, zu gewinnen. — κατὰ τοῦ τείχους — nämlich nach dem ausserhalb der Mauer gelegenen freien Raum. Eine ähnliche Situation bei Thukyd. II, 4, 4 οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες ἔρριψαν ἐς τὸ ἔξω σφᾶς αὐτοῦς καὶ διεφθάρσαν οἱ πλείους.

12. οἶον οὐδ' εὐξαντό ποτ' ἄν — wie sie es niemals auch nur zu wünschen gewagt hätten. — οὐδένα τρεπόμενον — πάντας — ὑπηρετοῦντας — in freier Construction an das Substantiv πλῆθος angeschlossen. — οὕτως — zu πολλοί gehörig. S. zu II, 4, 17.

13. τῶν τειχῶν — partitiver Genetiv ohne ein hinzugefügtes τι, um einen unbestimmten Theil des Ganzen zu bezeichnen. Vgl. II, 3, 14; III, 1, 4; IV, 2, 20; V, 2, 12; Kyrop. I, 3, 7; II, 4, 18. — πρῶτον μὲν — ἔπειτα — So ohne δέ auch VII, 2, 7; Kyrop. I, 4, 11; VII, 3, 1; Comment. I, 7, 2; III, 8, 5; IV, 2, 31; Oecon. 2, 5. — Σιδουῦς und Κρομμυῶν an der Südküste des Isthmos; Ἐπιεικίαν s. 2, 14. — τοῦμπαλιν — S. zu III, 4, 12.

14. στρατιᾷ — sind hier die aus Bürgern der Heimat gebildeten Heere, im Gegensatz zu den μισθοφόροις, die damals zuerst in Griechenland allgemein üblich wurden,

- 15 Ἐνθα δὴ καὶ Ἰφικράτης εἰς Φλιοῦντα ἐμβαλὼν καὶ ἐνεδρευ-
 σάμενος, ὀλίγοις δὲ λεηλατῶν, βοηθησάντων τῶν ἐκ τῆς πό-
 λεως ἀφυλάκτως, ἀπέκτεινε τοσοῦτους ὥστε καὶ τοὺς Λακε-
 δαιμονίους πρόσθεν οὐ δεχόμενοι εἰς τὸ τεῖχος οἱ Φλιάσιοι,
 φοβούμενοι μὴ τοὺς φάσκοντας ἐπὶ λακωνισμῷ φεύγειν κατὰ-
 γοιεν, τότε οὕτω κατεπλάγησαν τοὺς ἐκ Κορίνθου ὥστε μετε-
 πέμψαντό τε τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν
 ἄκραν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωκαν. οἱ μὲντοι Λακεδαιμόνιοι,
 καίπερ εὐνοϊκῶς ἔχοντες τοῖς φυγάσιν, ὅσον χρόνον εἶχον αὐ-
 τῶν τὴν πόλιν, οὐδ' ἐμνήσθησαν παντάπασιν περὶ καθόδου
 φυγάδων, ἀλλ' ἐπεὶ ἀναθαρρήσαι ἐδόκει ἡ πόλις, ἐξῆλθον καὶ
 τὴν πόλιν καὶ τοὺς νόμους παραδόντες οἴανπερ καὶ παρέλαβον.
- 16 οἱ δ' αὖ περὶ τὸν Ἰφικράτην πολλαχόσε καὶ τῆς Ἀραδίας ἐμ-
 βαλόντες ἐληλάτουν τε καὶ προσέβαλλον πρὸς τὰ τεῖχη· ἔξω
 γὰρ οἱ τῶν Ἀραδίων ὀπλίται παντάπασιν οὐκ ἀντεξήσσαν·
 οὕτω τοὺς πελταστὰς ἐπεφόβηντο. τοὺς μὲντοι Λακεδαιμο-
 νίους οὕτως αὖ οἱ πελτασταὶ ὄκνουσιν ὡς ἐντὸς ἀκοντισματος
 οὐ προσήσσαν τοῖς ὀπλίταις· ἤδη γάρ ποτε καὶ ἐκ τοσοῦτου
 διώξαντες οἱ νεώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων ἐλόντες ἀπέκτεινάν
- 17 τινὰς αὐτῶν. καταφρονοῦντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν πελτα-
 στῶν, ἔτι μᾶλλον τῶν ἑαυτῶν συμμάχων καταφρόνουσιν· καὶ
 γὰρ οἱ Μαντινεῖς βοηθήσαντές ποτε ἐπεκδρομόντες πελτασταῖς
 ἐκ τοῦ ἐπὶ Λέχαιον τείνοντος τείχους, ἀκοντιζόμενοι ἐνέκλινάν
 τε καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν φεύγοντες· ὥστε οἱ μὲν Λακε-
 δαιμόνιοι καὶ ἐπισκώπτειν ἐτόλμων ὡς οἱ σύμμαχοι φοβοῦντο
 τοὺς πελταστὰς ὥσπερ μορμόνας παιδιάρια. αὐτοὶ δ' ἐκ τοῦ

um bald die Bürgerheere ganz zu verdrängen.

15. εἰς Φλιοῦντα — in das Ge-
 biet von Phlius. Vgl. 2, 14; V, 2, 25
 ὡς δ' ἐγένοντο ἐν Θήβαις, ἱστορατο-
 πεδεύσαντο ἔξω τῆς πόλεως. VII, 2,
 4. — ὀλίγοις — mit wenigen,
 ohne σύν wie oft bei militärischen
 Ausdrücken. — καὶ — δεχόμενοι
 = καίπερ. Vgl. III, 5, 2. — ἐπὶ
 λακωνισμῷ — wegen lakoni-
 scher Gesinnung, wie VII, 1, 46.
 — τὴν ἄκραν = τὴν ἀκροπολιν.
 Vgl. VI, 1, 2. — οἴανπερ — auf
 πόλιν statt auf πόλιν und νόμους bezo-
 gen, wohl weil eigentlich auch nur
 darauf das Verbum παρέλαβον passt.

16. οἱ περὶ τὸν Ἰφικράτην
 — Die in Korinth stationierten

Söldner. — τοὺς πελταστὰς —
 Diese Truppengattung, wenngleich
 schon früher gebräuchlich (s. I, 2, 1)
 hatte durch Iphikrates eine verbes-
 serte Bewaffnung erhalten, durch
 welche sie, leichter beweglich als
 die Hopliten und schwerer bewaff-
 net als die ψιλοί, von nun an eine
 grosse Bedeutung erhielt. S. Diodor
 XV, 44. Nepos Iphicr. 2. — ὡς —
 S. zu 1, 33. — ἐκ τοσοῦτου —
 aus so grosser Entfernung.
 Vgl. 5, 15; V, 4, 40; ἐκ πολλοῦ VII,
 4, 13. — ἐλόντες — nachdem
 sie eingeholt. Ebenso auch 5,
 15; Kyrop. I, 4, 21 u. öfter. Vgl. 3, 7.

17. πελτασταῖς — gegen Pel-
 tasten. — ἐκ — τείχους — S.
 zu § 7.

Λεγά-
 κλα π
 Ἀθην
 τὰ μ
 ἰρησα
 ἔτα τ
 νων τ
 ρως π
 ἐτείχ
 O
 μὲν οἱ
 οὐσιν
 αὐτῶ
 εἰς K
 τείχη
 λαττο
 τῶν τ
 τὰ τε
 νεφῶ
 τῶν
 γαγε
 I
 οἱ ἐν
 18.
 Die F
 darau
 Korin
 der I
 mos
 Ages
 diese
 τῆς
 ανατ
 vor, e
 19.
 41. —
 von A
 das a
 Oueio
 schein
 die H
 komme
 — W
 der Fe
 V. 1
 Korint

Λεχαιῶν δρωόμενοι σὺν μόρᾳ καὶ τοῖς Κορινθίων φηγάσι κύ-
κλω περὶ τὸ ἄστυ τῶν Κορινθίων ἐστρατοπεδεύοντο· οἱ δ' αὖ 18
Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὴν φάμην τῶν Λακεδαιμονίων, μὴ ἐπεὶ
τὰ μακρὰ τεῖχη τῶν Κορινθίων διήρητο, ἔλθοιεν ἐπὶ σφᾶς,
ἠγγήσαντο κράτιστον εἶναι ἀνατειχίσαι τὰ διηρημένα ὑπὸ Πρα-
ξίτα τεῖχη. καὶ ἔλθόντες πανδημεὶ μετὰ λιθολόγων καὶ τεκτό-
νων τὸ μὲν πρὸς Σικυῶνος καὶ πρὸς ἐσπέρας ἐν ὀλίγαις ἡμέ-
ραις πᾶν καλὸν ἐξετείχισαν, τὸ δὲ ἔϋον μᾶλλον καθ' ἡσυχίαν
ἐτείχιζον.

Οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ἐνθυμηθέντες τοὺς Ἀργεῖους τὰ 19
μὲν οἴκοι καρπουμένους, ἠδομένους δὲ τῷ πολέμῳ, στρατεύ-
ουσι ἐπ' αὐτούς. Ἀγησίλαος δὲ ἠγείτο, καὶ δηῶσας πᾶσαν
αὐτῶν τὴν χώραν, εὐθύς ἐκείθεν ὑπερβαλὼν κατὰ Τενέαν
εἰς Κόρινθον αἰρεῖ τὰ ἀνοικοδομηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων
τεῖχη. παρεγένετο δὲ αὐτῷ καὶ ἀδελφὸς Τελευτίας κατὰ θά-
λατταν, ἔχων τριήρεις περὶ δώδεκα. ὥστε μακαρίζεσθαι αὐ-
τῶν τὴν μητέρα, ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὧν ἔτεκεν ὁ μὲν κατὰ γῆν
τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων, ὁ δὲ κατὰ θάλατταν τὰς ναῦς καὶ τὰ
νεώρια ἤρηκε. καὶ τότε μὲν ταῦτα πράξας ὁ Ἀγησίλαος τὸ τε
τῶν συμμάχων στρατεύμα διῆκε καὶ τὸ πολιτικὸν οἴκαδε ἀπή-
γαγεν.

Ἐκ δὲ τούτου Λακεδαιμόνιοι ἀκούοντες τῶν φευγόντων ὅτι γ.
οἱ ἐν τῇ πόλει πάντα μὲν τὰ βοσκήματα ἔχοιεν καὶ σώζοντο

18. ἐπεὶ — διήρητο — S. § 13.
Die Furcht der Athener erklärt sich
daraus, dass die langen Mauern von
Korinth einen wesentlichen Theil
der Linien bildeten, die den Isth-
mos schlossen. Daher sagt Xen.
Agas. 2, 17 vom Agesilaos, als er
diese Mauern nahm: ἀναπετάσας
τῆς Πελοποννήσου τὰς πύλας. —
ἀνατειχίσαι — kommt sonst nicht
vor, ebenso wie ἀνατειχισμός S. 9.

19. ὑπερβαλὼν — S. zu V, 4,
41. — Τενέαν — auf dem Wege
von Argos nach Korinth, der über
das argivische Gebirge und das
Oneion führt. — τὰ νεώρια — Es
scheint damals Lechaion ganz in
die Hände der Lakedämonier ge-
kommen zu sein. — καὶ τότε κτέ.
— Wahrscheinlich schliesst damit
der Feldzug des Jahres 393.

V. 1. ἐν τῇ πόλει — d. i. in
Korinth. — Πειραιῶν — Den Na-

men τὸ Πείραιον führte wahrschein-
lich ein Theil der Landzunge, wel-
che auf der Nordwestseite des Isth-
mos in den korinthischen Meerbusen
hineinragt. Denn dass der Ort am
korinthischen Mb. lag, beweisen die
§ 5 als benachbart bezeichneten
Punkte Oenoe und das Heiligthum
der Hera, die nach Strabo VIII S.
380 in der gedachten Gegend lagen,
so wie der Umstand, dass nach
Agesil. 2, 18 die Böotier dorthin
von Kreusis aus gelangten. Er ist
also nicht mit dem Ort zu verwech-
seln, den Thukyd. VIII, 10 beschreibt:
ὁ Πειραιὸς τῆς Κορινθίας ἐστὶ λι-
μὴν ἔρημος καὶ ἔσχατος πρὸς τὰ
μεθόρια τῆς Ἐπιδαυρίας, zumal da
die Namen verschieden lauten.
Uebrigens scheint es nach Ages. a.
a. O. πάνθ' ἐν τῷ Πείραιον σπειρόν-
τας καὶ καρπουμένους nicht blos
ein einzelner Ort, sondern ein gan-

ἐν τῷ Πειραίῳ, πολλοὶ δὲ τρέφονται αὐτόθεν, στρατεύουσι
 πάλιν εἰς τὴν Κόρινθον, Ἀγησίλαου καὶ τότε ἡγουμένου. καὶ
 πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς Ἴσθμόν· καὶ γὰρ ἦν ὁ μὴν ἐν ᾧ Ἴσθμια
 γίννεται, καὶ οἱ Ἀργεῖοι αὐτοῦ ἐτύγγανον τότε ποιῶντες τὴν
 θυσίαν τῷ Ποσειδῶνι, ὡς Ἀργους τῆς Κορίνθου ὄντος. ὡς δ'
 ἦσθοντο προσιόντα τὸν Ἀγησίλαον, καταλιπόντες καὶ τὰ τε-
 θυμένα καὶ τὰ ἀριστοποιούμενα μάλα σὺν πολλῷ φόβῳ ἀπεχώ-
 2 ρουν εἰς τὸ ἄστυ κατὰ τὴν ἐπὶ Κεγχραίας ὁδόν. ὁ μέντοι Ἀγη-
 σίλαος ἐκείνους μὲν καίπερ ὀρώων οὐκ ἐδίωκε, κατασκηνήσας
 δὲ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτὸς τε τῷ θεῷ ἔθνε καὶ περιέμενε, ἕως οἱ
 φρυγάδες τῶν Κορινθίων ἐποίησαν τῷ Ποσειδῶνι τὴν θυσίαν
 καὶ τὸν ἀγῶνα. ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀπελθόντος Ἀγη-
 σίλαου ἐξ ἀρχῆς πάλιν Ἴσθμια. καὶ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ἔστι μὲν ἅ-
 τῶν ἄθλων δις ἕκαστος ἐνικήθη, ἔστι δὲ ἅ δις οἱ αὐτοὶ ἐκη-
 3 ρύχθησαν. τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ὁ Ἀγησίλαος ἦγε πρὸς τὸ
 Πείραιον τὸ στρατεύμα. ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλαττόμενον,
 ἀπεχώρησε μετ' ἀριστον πρὸς τὸ ἄστυ, ὡς προδιδομένης τῆς
 πόλεως· ὥστε οἱ Κορινθιοὶ δείσαντες μὴ προδιδοῖτο ὑπὸ τινων
 ἢ πόλις, μετεπέμψαντο τὸν Ἰφικράτην σὺν τοῖς πλείστοις τῶν
 πελταστῶν. αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος τῆς νυκτὸς παρελη-
 λυθότας αὐτοῦς, ὑποστρέψας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ Πείραιον
 ἦγε. καὶ αὐτὸς μὲν κατὰ τὰ θερμὰ προῆει, μόραν δὲ κατὰ τὸ
 ἀκρότατον ἀνεβίβασε. καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα ὁ μὲν πρὸς
 ταῖς θερμαῖς ἐστρατοπεδεύετο, ἡ δὲ μόρα τὰ ἄκρα κατέχουσα

zer Strich Landes gewesen zu sein.
 — εἰς τὴν Κόρινθον — S. zu 2,
 14. — Ἴσθμια — Diese Spiele
 fallen auf die Gränze des zweiten
 und dritten, und des vierten und
 ersten Jahres der Olympiaden; die
 hier gemeint also Ende Ol. 96, 4,
 etwa Juli 392 v. Chr. — ὡς Ἀργους
 — ὄντος — Bei der Verbindung
 des Subjectes und Prädicates durch
 das Particip *ὄν* richtet sich letztere
 gewöhnlicher nach dem Prädica-
 cat. Platon Rep. III S. 392d πάντα
 ὅσα ὑπὸ μυθολόγων ἢ ποιητῶν λέ-
 γεται, διήγησις οὐσα τυγχάνει. Vgl.
 Krüger griech. Gramm. I § 63, 6
 Anm. Ueber die Bedeutung des Aus-
 druckes vgl. 4, 6 u. 8, 15. — Die
 Leitung der Isthmischen Spiele stand
 ursprünglich den Korinthern zu.

2. ἱερῷ — Heiligthum des Posei-
 don mit einem Fichtenhaine. Vgl.
 § 4. — περιέμενε — Die Flücht-
 linge hatten den Agesilaos gebeten,
 selbst die Feier zu ordnen, er hatte
 dies aber abgelehnt. Plutarch Ages.
 21. — ἕκαστος — nämlich von den
 am Kampf Theil nehmenden.

3. τὸ ἄστυ — Die Hauptstadt,
 d. i. Korinth. — τὰ θερμὰ —
 Warme Quellen sind noch jetzt in
 der Nähe des Dorfes Lutraki vor-
 handen, in der Gegend, wo die west-
 lichen Ausläufer des Geraneion-Gebir-
 ges (τὰ ἄκρα) in die ebeneren
 Theile des Isthmos übergehen. Vgl.
 § 8. Ulrich Reisen und Forschungen
 in Griechenland S. 3. Curtius Pello-
 ponnes II S. 545.

ἐνυκ-
 θυμή-
 οὐδεν-
 ἐφ'
 τὴν εἰ-
 ρία,
 πνον
 πῶ εἰ-
 μεγάλ-
 ἠλείφ-
 ἐγένε-
 ὑφ' ὅ-
 Πειρ-
 ποιντ-
 καὶ οἱ
 Ἀγη-
 ρεύε-
 τὸ εἰ-
 τες
 ἐκ τ-
 τες

4.
 IV,
 προσ-
 μέγ-
 πᾶν
 Stel-
 μηχ-
 προί-
 Vgl.
 ρία
 näher
 θερ-
 Som-
 τῶν
 Mahl-
 — Di-
 wie l-
 selbst-
 tüven.
 11 u
 VI, 4,
 οὐ μ-
 fehlt
 nach

ἐννικτέρευεν. ἔνθα δὴ καὶ ὁ Ἀγησίλαος μικρῷ καιρίῳ δ' ἐν- 4
 θυμήματι εὐδοκίμησε. τῶν γὰρ τῇ μόρᾳ φερόντων τὰ σιτία
 οὐδενὸς πῦρ εἰσενεγκόντος, ψυχούς δὲ ὄντος διὰ τε τὸ πάνν
 ἐφ' ὑψηλοῦ εἶναι καὶ διὰ τὸ γενέσθαι ὕδωρ καὶ χάλαζαν πρὸς
 τὴν ἐσπέραν, καὶ ἀναβεβήκεσαν δὲ ἔχοντες οἷα δὴ θέρους σπει-
 ρία, ριγόντων δ' αὐτῶν καὶ ἐν σκότῳ ἀθύμως πρὸς τὸ δεῖ-
 πνον ἐχόντων, πέμπει ὁ Ἀγησίλαος οὐκ ἔλαττον δέκα φέροντας
 πῦρ ἐν χύτραις. ἐπεὶ δὲ ἀνέβησαν ἄλλος ἄλλη, καὶ πολλὰ καὶ
 μεγάλα πυρὰ ἐγένετο, ἅτε πολλῆς ὕλης παρούσης, πάντες μὲν
 ἠλείφοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἐδειπνήσαν ἐξ ἀρχῆς. φανερός δὲ
 ἐγένετο καὶ ὁ νεὸς τοῦ Ποσειδῶνος ταύτῃ τῇ νυκτὶ καόμενος·
 ὑφ' οὗτου δὲ ἐνεπρήσθη οὐδεὶς οἶδεν. ἐπεὶ δὲ ἦσθοντο οἱ ἐν τῷ 5
 Πειραίῳ τὰ ἄκρα ἐχόμενα, ἐπὶ μὲν τὸ ἀμύνασθαι οὐκέτι ἐτρά-
 ποντο, εἰς δὲ τὸ Ἥραιον κατέφυγον καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες
 καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ τῶν βοσκημάτων τὰ πλείστα. καὶ
 Ἀγησίλαος μὲν δὴ σὺν τῷ στρατεύματι παρὰ θάλατταν ἐπο-
 ρεύετο· ἡ δὲ μόρα ἅμα καταβαίνουσα ἀπὸ τῶν ἄκρων Οἰνόην
 τὸ ἐντετειχισμένον τείχος αἰρεῖ, καὶ τὰ ἐνόντα ἔλαβε, καὶ πάν-
 τες δὲ οἱ στρατιῶται ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια
 ἐκ τῶν χωρίων ἐλάμβανον. οἱ δ' ἐν τῷ Ἠραίῳ καταπεφευγό-
 τες ἐξήεσαν, ἐπιτρέποντες Ἀγησίλαῳ γνῶναι ὅ,τι βούλοιο

4. μικρῷ — ohne μέν wie Anab. IV, 8, 9 ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ. Isokrat. Panath. 185 μεγάλαι δυνάμεις πονηραὶ δέ. — πάνν ἐφ' ὑψηλοῦ — Dieselbe Stellung VI, 4, 14. Kyrop. I, 6, 39 μηχανάς ἄς καὶ πάνν ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηροῖς ἐμχανῶ. II, 4, 13. Vgl. zu VII, 4, 37. — καὶ — σπειρῖα — parenthetischer Satz zur näheren Begründung. — οἷα δὴ θέρους — wie ja natürlich im Sommer. — ἀθύμως — ἐχόντων — sie hatten nicht Lust ihre Mahlzeit einzunehmen. — ἔλαττον — Das Adverb. statt des Adjectivs, wie häufig auch πλεόν und μειον selbst in Verbindung mit Substantiven. V, 3, 16; 4, 66; Anab. I, 2, 11 μισθὸς πλεόν ἢ τριῶν μηνῶν. VI, 4, 24 ἀποτεινοῦσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μειον πεντακοσίους. Vor δέκα fehlt ἢ wie oft vor Zahl ausdrücken nach den genannten Comparativen.

— ἠλείφοντο — um die vor Kälte starren Glieder geschmeidig zu machen. Eine ähnliche Scene Anab. IV, 4, 12. Vgl. Livius XXI, 55.

5. Ἥραιον — Vorgeb. an der Westspitze der zu § 1 erwähnten Landzunge mit einem Heratempel. — ἐντετειχισμένον — nämlich in Peiraion. — ἐν τῷ Ἠραίῳ καταπεφευγότες — Nach Verben der Bewegung, wenn dieselben in einer Zeit der vollendeten Handlung stehen, findet sich zuweilen die Präposition ἐν, um zugleich den nach der Bewegung erreichten Zustand der Ruhe zu bezeichnen. Anab. IV, 7, 17 τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεινομισμένοι ἦσαν. Thukyd. IV, 14 ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ γῆ καταπεφυγνῆναι ἐνέβαλλον. Platon Sophist. S. 260c τὸν δὲ γε σοφιστὴν ἐφαμεν ἐν τούτῳ πον τῷ τόπῳ καταπεφευγῆναι. — γνῶναι — unterscheiden. Vgl. zu III, 4, 27. —

περὶ σφῶν. ὁ δ' ἔγνω, ὅσοι μὲν τῶν σφαγέων ἦσαν, παρα-
 6 δοῦναι αὐτοὺς τοῖς φυγάσι, τὰ δ' ἄλλα πάντα προαθῆναι. ἐκ
 τούτου δὲ ἐξῆι μὲν ἐκ τοῦ Ἡραίου ἀμύπολλα τὰ αἰχμαλώτα·
 πρεσβείαι δὲ ἄλλοθεν τε πολλαὶ παρήσαν καὶ ἐκ Βοιωτῶν ἦγον
 ἐρησόμενοι τί ἂν ποιοῦντες εἰρήνης τύχοιεν. ὁ δὲ Ἀγησίλαος
 μάλα μεγαλοφρόνως τούτους μὲν οὐδ' ὄραν ἐδόκει, καίπερ Φά-
 ρακος τοῦ προξένου παρεστηκότος αὐτοῖς, ὅπως προσαγάγοι·
 καθήμενος δ' ἐπὶ τοῦ περὶ τὴν λίμνην κυκλοτεροῦς οἰκοδομή-
 ματος ἐθεώρει πολλὰ τὰ ἐξαγόμενα. τῶν δὲ Λακεδαιμονίων
 ἀπὸ τῶν ὄπλων σὺν τοῖς δόρασι παρηκολούθουν φύλακες τῶν
 αἰχμαλώτων, μάλα ὑπὸ τῶν παρόντων θεωρούμενοι· οἱ γὰρ
 εὐτυχοῦντες καὶ κρατοῦντες αἰεὶ πως ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἰ-
 7 ναι. ἔτι δὲ καθήμενον Ἀγησιλάου καὶ εἰκότος ἀγαλλομένῳ
 τοῖς πεπραγμένοις, ἰππεύς τις προσήλανε καὶ μάλα ἰσχυρῶς
 ἰδρῶντι τῷ ἵππῳ. ὑπὸ πολλῶν δὲ ἐρωτώμενος ὅτι ἀγγέλλοι
 οὐδενὶ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦν τοῦ Ἀγησιλάου, καθ-
 αλόμενος ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ προσδραμῶν αὐτῷ μάλα συν-
 θρωπὸς ὢν λέγει τὸ τῆς ἐν Λεχαίῳ μόρας πάθος. ὁ δ' ὡς
 ἤκουσεν, εὐθύς τε ἐκ τῆς ἕδρας ἀνεπήδησε καὶ τὸ δόρυ ἔλαβε
 καὶ πολεμάρχους καὶ πεντηκοντήρας καὶ ξεναγούς καλεῖν τὸν
 8 κήρυκα ἐκέλευεν. ὡς δὲ συνέδραμον οὔτοι, τοῖς μὲν ἄλλοις εἰ-
 πεν, οὐ γὰρ πῶ ἠριστοποιήντο, ἐμφαγοῦσιν ὅτι δύναιτο ἦκειν
 τὴν ταχίστην, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ δαμοσίαν ὑψηγέιτο ἀνά-
 ριστος. καὶ οἱ δορυφόροι τὰ ὅπλα ἔχοντες παρηκολούθουν
 σπουδῇ, τοῦ μὲν ὑψηγομένου, τῶν δὲ μετιόντων. ἦδη δ' ἐκ-
 πεπερακότος αὐτοῦ τὰ θερμὰ εἰς τὸ πλατὺ τοῦ Λεχαίου, προσ-

τῶν σφαγέων — S. 4, 3. — τὰ
 δ' ἄλλα πάντα — sowohl die Ge-
 fangenen als auch die Beute.

6. οὐδ' ὄραν ἐδόκει — erthat,
 als ob er sie nicht einmal
 sähe. Platon Euthyphr. S. 5c οὗτος
 σὲ μὲν οὐδὲ δοκεῖ ὄραν. Demosth.
 geg. Stephan. I, 83 ἂ τέως οὐδὲ
 τῶν ἄλλων λεγόντων ἀκούειν ἐδό-
 κουν. Herod. I, 10 οὔτε ἔδοξε μα-
 θέειν. — ἀπὸ τῶν ὄπλων — vom
 Lager. S. zu II, 4, 6.

7. καὶ μάλα — S. zu II, 4, 2.
 — τὸ — πάθος — Ueber den Ar-
 tikel s. zu 3, 10. Der Vorfall wird
 § 11 genauer erzählt. — πολεμάρ-
 χους — πεντηκοντήρας — S.
 zu VI, 4, 12.

8. οὐ γὰρ πῶ — S. zu I, 4, 5.
 — ἐμφαγοῦσι — hinein essen,
 mit dem Begriff der Schnelligkeit.
 Anab. IV, 2, 1; 5, 8; ἐμπιεῖν Ky-
 rop. VII, 1, 1. — τοῖς περὶ δαμο-
 σίαν — δαμοσία = δημοσία heisst
 das Zelt des Königs, weil es zu der
 ihm vom Volke gegebenen Anrü-
 stung gehört. Resp. Laced. 15, 4.
 Dasselbe bewohnen mit dem Könige
 die Polemarchen und drei andere
 Männer aus den Gleichen (s. zu III,
 3, 5), welche für alles sorgen, was
 der König und die Polemarchen be-
 dürfen. Resp. Laced. 13, 1. Diese
 sind wohl hier gemeint. Vgl. 7, 4;
 VI, 4, 14. — τοῦ μὲν — d. i. Ἀγη-
 σιλάου, τῶν δὲ d. i. τῶν περὶ δα-

ελάσαντες ἵππεις τρεῖς ἀγγέλλουσιν ὅτι οἱ νεκροὶ ἀνηρημένοι εἶησαν. ὁ δ' ἐπεὶ τοῦτο ἤκουσε, θέσθαι κελεύσας τὰ ὄπλα καὶ ὀλίγον χρόνον ἀναπαύσας, ἀπῆγε πάλιν τὸ στράτευμα ἐπὶ τὸ Ἵραιον· τῇ δ' ὑστεραία τὰ αἰχμάλωτα διετίθετο.

Οἱ δὲ πρόσβεις τῶν Βοιωτῶν προσκληθέντες καὶ ἐρωτώ-
μενοι ὅ,τι ἤκοιεν, περὶ μὲν τῆς εἰρήνης οὐκέτι ἐμέμνηντο, εἶ-
πον δὲ ὅτι εἰ μὴ τι καλύοι, βούλοιντο εἰς ἄστὺ πρὸς τοὺς
σφετέρους στρατιώτας παρελθεῖν. ὁ δ' ἐπιγελάσας, Ἄλλ' οἶδα
μὲν, ἔφη, ὅτι οὐ τοὺς στρατιώτας ἰδεῖν βούλεσθε, ἀλλὰ τὸ
εὐτύχημα τῶν φίλων ὑμῶν θεάσασθαι πόσον τι γεγένηται.
περιμείνατε οὖν, ἔφη· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς αὐτὸς ἄξω, καὶ μᾶλλον
μετ' ἐμοῦ ὄντες γνώσεσθε ποῖόν τι τὸ γεγενημένον ἐστί. καὶ 10
οὐκ ἐψεύσατο, ἀλλὰ τῇ ὑστεραία θυσάμενος ἦγε πρὸς τὴν πό-
λιν τὸ στράτευμα. καὶ τὸ μὲν τρόπαιον οὐ κατέβαλεν, εἰ δέ τι
ἦν λοιπὸν δένδρον, κόπτων καὶ κᾶων ἐπεδείκνυεν ὡς οὐδεὶς
ἀντέξῃει. ταῦτα δὲ ποιήσας ἐστρατοπεδεύσατο περὶ τὸ Λέ-
χαιον· καὶ τοὺς Θηβαίων μέντοι πρόσβεις εἰς μὲν τὸ ἄστὺ οὐκ
ἀνῆκε, κατὰ θάλατταν δὲ εἰς Κρεῦσιν ἀπέπεμψεν. ἄτε δὲ ἀή-
θους τοῖς Λακεδαιμονίοις γεγενημένης τῆς τοιαύτης συμφορᾶς,
πολὺ πένθος ἦν κατὰ τὸ Λακανικὸν στράτευμα, πλὴν ὅσων
ἐτέθνασαν ἐν χώρᾳ ἢ υἱοὶ ἢ πατέρες ἢ ἀδελφοί· οὗτοι δ' ὥσ-
περ νικηφόροι λαμπροὶ καὶ ἀγαλλόμενοι τῷ οἰκείῳ πάθει πε-
ριήεσαν. ἐγένετο δὲ τὸ τῆς μόρας πάθος τοιῶδε τρόπῳ. οἱ 11
Ἀμυκλαῖοι ἀεὶ ποτε ἀπέρχονται εἰς τὰ Ἷακίνθια ἐπὶ τὸν

μοσίαν. — οἱ νεκροί — Der Artikel wie § 7 τὸ πάθος. — διετίθετο — stellte zum Verkauf. Vgl. 8, 24. Kyrop. V, 4, 42.

9. ὅ,τι ἤκοιεν — weshalb sie gekommen wären. Der Accus. wie häufig bei dem direct fragenden τί; warum? — Ἄλλ' οἶδα μὲν — ἀλλὰ μὲν am Anfang der Rede zur Bezeichnung des schnellen Einfallens wie sonst häufig ἀλλὰ μὴν. Vgl. VII, 3, 7; Anab. I, 7, 6; etwas anders Comment. I, 2, 2. Die Verkürzung von μὴν in μὲν tritt sonst regelmässig in der Verbindung ἀλλὰ μὲν δή ein. Vgl. Kyrop. VIII, 1, 1.

10. οὐ κατέβαλε — Die Siegeszeichen galten gewissermassen als geweiht. — εἰ δέ τι — δένδρον — Ein Satz mit εἰ τις kann wie ein

Relativsatz mit Auslassung des Demonstrativs für einen Casus eines Substantivs eintreten. — ἐν χώρᾳ — auf ihrem Platze, d. h. ohne zu fliehen. Vgl. 2, 20; 8, 39.

11. ἀεὶ ποτε — wie II, 3, 45; III, 5, 11 verstärktes ἀεὶ, namentlich häufig bei Thukydides. S. Krüger zu I, 13, 3. — ἀπέρχονται — nämlich von dem Orte, wo sie sich gerade befinden, nach ihrer Heimat. So häufig mit οἰκᾶδε, s. zu I, 7, 2. — τὰ Ἷακίνθια — Dieses Fest wurde im spartanischen Monat Hekatombeus an drei Tagen gefeiert, von denen der erste ein Trauerfest für den schönen Knaben Hyakinthos war, den Apollo unfreiwillig durch einen Diskoswurf getötet hatte, die beiden andern aber mit Reigentänzen, Wettkämpfen und Festzügen begangen wurden. Näheres bei Athe-

- παιᾶνα, εἴν τε στρατοπεδευόμενοι τυγχάνωσιν εἴαν τε ἄλλως πῶς ἀποδημοῦντες. καὶ τότε δὴ τοὺς ἐκ πάσης τῆς στρατιάς Ἀμνικλαίους κατέλιπε μὲν Ἀρησίλαος ἐν Λεχαιῶ. ὁ δ' ἐκεῖ φρουρῶν πολέμαρχος τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν συμμάχων φρουροὺς παρέταξε φυλάττειν τὸ τεῖχος, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῇ ἰππέων μύρα παρὰ τὴν πόλιν τῶν Κορινθίων τοὺς
- 12 Ἀμνικλαιεῖς παρῆγεν. ἐπεὶ δὲ ἀπειχον ὅσον εἴκοσιν ἢ τριάκοντα σταδίου τοῦ Σικυῶνος, ὁ μὲν πολέμαρχος σὺν τοῖς ὀπλίταις οὖσιν ὡς ἑξακοσίοις ἀπῆει πάλιν ἐπὶ τὸ Λέχαιον, τὸν δ' ἰππαρμωστὴν ἐκέλευσε σὺν τῇ τῶν ἰππέων μύρα, ἐπεὶ προπέμφειαν τοὺς Ἀμνικλαιεῖς μέχρι ὀπόσου αὐτοὶ κελεύοιεν, μεταδιώκειν. καὶ ὅτι μὲν πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ Κορίνθῳ καὶ πελτασταὶ καὶ ὀπλίται οὐδὲν ἡγνόουν· κατεφρόνονν δὲ διὰ τὰς
- 13 ἔμπροσθεν τύχας μηδένα ἂν ἐπιχειρῆσαι σφίσι. οἱ δ' ἐκ τῶν Κορινθίων τοῦ ἄστεως, Καλλίας τε ὁ Ἴππονίκου, τῶν Ἀθηναίων ὀπλιτῶν στρατηγῶν, καὶ Ἴφικράτης, τῶν πελταστῶν ἄρχων, καθορῶντες αὐτοὺς καὶ οὐ πολλοὺς ὄντας καὶ ἐρήμους καὶ πελταστῶν καὶ ἰππέων, ἐνόμισαν ἀσφαλὲς εἶναι ἐπιθέσθαι αὐτοῖς τῷ πελταστικῷ. εἰ μὲν γὰρ πορευόιντο τῇ ὁδῷ ἀκοντιζομένους ἂν αὐτοὺς εἰς τὰ γυμνὰ ἀπόλλυσθαι· εἰ δ' ἐπιχειροῖεν διώκειν, ῥαδίως ἂν ἀποφυγεῖν πελτασταῖς τοῖς ἐλαφρο-
- 14 τάτοις τοὺς ὀπλίτας. γνόντες δὲ ταῦτα ἐξάγουσι. καὶ ὁ μὲν Καλλίας παρέταξε τοὺς ὀπλίτας οὐ πόρρω τῆς πόλεως, ὁ δὲ Ἴφικράτης λαβὼν τοὺς πελταστὰς ἐπέθετο τῇ μύρα. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ ἡκοντίζοντο καὶ ὁ μὲν τις ἐτέτρωτο, ὁ δὲ καὶ ἐπεπτώκει, τούτους μὲν ἐκέλευον τοὺς ὑπασπιστὰς ἀραμένους

naeus IV S. 139 d. — παιᾶνα — hier wirklich ein Gesang zu Ehren des Apollon (s. zu II, 4, 17), dem das Fest besonders galt. — παρέταξε φυλάττειν — stellte auf um zu bewachen. παρατάττειν wird sonst nur in der Bedeutung in Schlachtordnung stellen gebraucht. — τῇ τῶν ἰππέων μύρα — S. zu VI, 4, 12.

12. κατεφρόνονν — mit dem Accus. cum Infin. enthält neben dem Begriff des Verachtens auch den des Denkens; sie hegten die verachtende Meinung. Vgl. V, 4, 45 μέγα φρονοῦντες μὴ ὑπεῖξιν. Herod. I, 66 καταφρονησαντες Αρκάδων κρέσσονες εἶναι. Thukyd.

III, 83 οἱ δὲ καταφρονοῦντες κἄν προαισθῆσθαι.

13. τῇ ὁδῷ — auf dem Wege, welchen sie einmal eingeschlagen hatten. Der Dativ wie Anab. III, 4, 30. — ἀποφυγεῖν — Subject ist Kallias und Iphikrates. — πελτασταῖς — mit den Peltasten. Vgl. 4, 15. — τοῖς ἐλαφροτάτοις — welche die behendesten waren, nämlich im Vergleich mit den Hoplitēn.

14. ὁ μὲν τις — S. zu 4, 3. — τούτους — Object zu ἀποφέρειν; offenbar nur die Verwundeten, wie das folgende ἐσώθησαν zeigt. — ὑπασπιστὰς — Sklaven, welche als Schildträger zur Bedienung der Hoplitēn mit ins Feld zogen. Vgl.

ἀποφ
ἐσώθη
διώξαι
ἐξ ἀκο
ρεῖν
δὲ ἀνε
εἶχεν
ἐναντί
εἰς τὰ
ζον ἐν
σύτρω
ὁ πολ
τες δὲ
βελτί
σὺν τ
ταστα
ἀπέκ
ἰσομ
πάσχ
τε κ
καὶ
ἐπὶ
8, 39
θίει
die
wohl
Begr
ger
Spa
den
zu
15
wie
den
da
gee
ents
ἀκ
fer
Pri
mas
folg
3, 1
εἶη
λαβ
ἐκ τ
— 1

ἀποφέρειν εἰς Λέχαιον καὶ οὗτοι μόνου τῆς μόρας τῆ ἀληθεία ἐσώθησαν. ὁ δὲ πολέμαρχος ἐκέλευσε τὰ δέκα ἀφ' ἧβης ἀποδιῶσαι τοὺς προειρημένους. ὡς δὲ ἐδίωκον, ἦρουν τε οὐδένα 15 ἐξ ἀκοντίου βολῆς ὀπλίται ὄντες πελταστὰς· καὶ γὰρ ἀναχωρεῖν αὐτοὺς ἐκέλευε, πρὶν τοὺς ὀπλίτας ὁμοῦ γίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρουν ἐσπαρμένοι, ἅτε διώξαντες ὡς τάχους ἕκαστος εἶχεν, ἀναστρέφοντες οἱ περὶ τὸν Ἴφικράτην, οἳ τε ἐκ τοῦ ἐναντίου πάλιν ἠκόντιζον καὶ ἄλλοι ἐκ πλαγίου παραθέοντες εἰς τὰ γυμνά. καὶ εὐθύς μὲν ἐπὶ τῆ πρώτῃ διώξει κατηκόντιζον ἐννέα ἢ δέκα αὐτῶν. ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, πολὺ ἤδη θρασύτερον ἐπέκειντο. ἐπεὶ δὲ κακῶς ἐπασχον, πάλιν ἐκέλευσεν 16 ὁ πολέμαρχος διώκειν τὰ πεντεκαίδεκα ἀφ' ἧβης. ἀναχωροῦντες δὲ ἔτι πλείους αὐτῶν ἢ τὸ πρῶτον ἔπεσον. ἤδη δὲ τῶν βελτίστων ἀπολωλότων, οἱ ἵππεῖς αὐτοῖς παραγίγνονται καὶ σὺν τούτοις αὐθις διώξιν ἐποίησαντο. ὡς δ' ἐνέκλιναν οἱ πελτασταί, ἐν τούτῳ κακῶς οἱ ἵππεῖς ἐπέθεντο· οὐ γὰρ ἔως ἀπέκτεινάν τινας αὐτῶν, ἐδίωξαν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἐκδρομοῖς ἰσομέτεροι καὶ ἐδίωκον καὶ ἐπέστρεφον. ποιοῦντες δὲ καὶ πάσχοντες τὰ ὅμοια τούτοις καὶ αὐθις, αὐτοὶ μὲν αἰεὶ ἐλάττους τε καὶ μαλακώτεροι ἐγίγνοντο, οἱ δὲ πολέμιοι θρασύτεροί τε καὶ αἰεὶ πλείους οἱ ἐγχειροῦντες. ἀποροῦντες δὲ συνίστανται 17 ἐπὶ βραχύν τινα γήλοφον, ἀπέχοντα τῆς μὲν θαλάττης ὡς δύο

8, 39. Anab. IV, 2, 20. — τῆ ἀληθεία — Da nach § 17 einige durch die Flucht sich retteten, so sieht wohl Xenophon nach spartanischen Begriffen nur die Verwundeten als gerettet an, weil die Flüchtigen in Sparta als ehrlos betrachtet wurden. — τὰ δέκα ἀφ' ἧβης — S. zu II, 4, 32.

15. ἦρουν τε — holten ein, wie 4, 16; von einem Erreichen mit den Waffen kann keine Rede sein, da die Hopliten keine zum Wurf geeigneten Waffen führten. Dem τε entspricht kein zweites Glied. — ἐξ ἀκοντίου βολῆς — in der Entfernung einer Wurfweite; die Präposition ἐκ, weil damit gewissermassen der Ausgangspunkt der Verfolgung bezeichnet wird. Anab. III, 3, 15 ἐν ὀλίγῳ δέ, οὐδ' εἰ ταχὺς εἶη, πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου δύματος. Vgl. 4, 16 ἐκ τοσούτου διώξαντος. — ἐκέλευε — nämlich Iphikrates. — ἀνεχώ-

ρουν — die lakedämonischen Hopliten. — ἐσπαρμένοι — S. zu III, 4, 22. — ὡς — εἶχεν — so schnell jeder konnte. Der Genetiv ist von ὡς abhängig, s. zu II, 1, 14. Thukyd. II, 90 ὡς εἶχε τάχους ἕκαστος. — οἳ τε ἐκ τοῦ ἐναντίου — die gerade gegenüberstehenden. Wegen der Präposition ἐκ vgl. zu III, 1, 22.

16. ἀναχωροῦντες — αὐτῶν — S. zu IV, 4, 1. Vgl. Kyrp. IV, 5, 37 καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἀσυντακτα. Oecon. 12, 8 εὐνοὶ πάντες ὄντες — πολλοὶ αὐτῶν εἰσὶν κτε. — οἱ ἵππεῖς — Die § 12 erwähnten. — τοῖς ἐκδρομοῖς — nämlich des Fussvolks, d. h. sie wagten sich nicht weiter vor, als die aus der Front hervorgetretenen Hopliten. Das seltene Wort auch Thukyd. IV, 125; vgl. zu 3, 17. — καὶ αὐθις — wieder und wieder.

στάδια, τοῦ δὲ Λεχαιίου ὡς ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα στάδια. αἰσθόμενοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ Λεχαιίου, εἰσβάντες εἰς πλοιάρια παρέπλεον, ἕως ἐγένοντο κατὰ τὸν γήλοφον. οἱ δ' ἀποροῦντες ἤδη, ὅτι ἐπασχον μὲν κακῶς καὶ ἀπέθνησκον, ποιεῖν δὲ οὐδὲν ἐδύνατο, πρὸς τούτοις δὲ ὀρῶντες καὶ τοὺς ὀπλίτας ἐπίοντας, ἐγκλίνοσι. καὶ οἱ μὲν ἐμπίπτουσι αὐτῶν εἰς τὴν θάλατταν, ὀλίγοι δὲ τινες μετὰ τῶν ἱππέων εἰς Λέχαιον ἐσώθησαν. ἐν πάσαις δὲ ταῖς μάχαις καὶ τῇ φυγῇ ἀπέθανον περὶ πεντήκοντα καὶ διακοσίους. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπέπρακτο.

- 18 Ἐκ δὲ τούτου ὁ Ἀγησίλαος τὴν μὲν σφαλεῖσαν μόραν ἔχων ἀπῆει, ἄλλην δὲ κατέλιπεν ἐν τῷ Λεχαιῷ. διὼν δὲ ἐπ' οἴκου ὡς μὲν ἐδύνατο ὀφθαίτατα κατήγετο εἰς τὰς πόλεις, ὡς δ' ἐδύνατο προαιτίτατα ἐξωρῶτο. παρὰ δὲ Μαντίνειαν ἕξ Ὀρχομενοῦ ὄρθρου ἀναστὰς ἔτι σκοταῖος παρῆλθεν. οὕτω χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν οἱ στρατιῶται τοὺς Μαντινέας ἐφηδομένους τῷ δυσ-
19 τυχήματι θεάσασθαι. ἐκ τούτου δὲ μάλα καὶ τᾶλλα ἐπετύγχανεν Ἰφικράτης. καθεστηκότων γὰρ φρουρῶν ἐν Σιδουῦντι μὲν καὶ Κρυμμυῶνι ὑπὸ Πραξίτου, ὅτε ἐκεῖνος εἶλε ταῦτα τὰ τεῖχη, ἐν Οἰνότη δὲ ὑπὸ Ἀγησιλάου, ὅτεπερ τὸ Πείραιον ἐάλω, πάνθ' εἶλε ταῦτα τὰ χωρία. τὸ μόντοι Λέχαιον ἐφρούρουν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. οἱ φυγάδες δὲ τῶν Κορινθίων, οὐκέτι περὶ παρόντες ἐκ Σικυῶνος διὰ τὴν τῆς μόρας δυστυχίαν, ἀλλὰ παραπλέοντες καὶ ἐντεῦθεν ὀρῶμενοι, πράγματα εἶχόν τε καὶ παρεῖχον τοῖς ἐν τῷ ἄστει.

17. ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα — sechzehn oder siebzehn. So auch Kyrop. I, 2, 8; 4, 16. Vgl. unten 6, 6. — οἱ ἀπὸ τοῦ Λεχαιίου — sind die in Lechaion befindlichen Spartaner oder deren Bundesgenossen, die, weil sie keine bewaffnete Macht ausser der zum Schutze des Platzes nöthigen hatten, die Bedrängten nach dem Meere hin zu retten suchten. — ἀποροῦντες ἤδη — ähnlicher Anfang wie im vorigen Satze. Vgl. VI, 3, 10; VII, 1, 22. — τοὺς ὀπλίτας — Die unter Anführung des Kallias in der Nähe von Korinth angestellten. § 14. — πεντήκοντα καὶ διακοσίους — Die Zahl ist offenbar zu gering, da § 12 die Gesamtzahl der Hopliten auf 600 angegeben war, und nur wenige sich gerettet hatten.

Freilich wird über die Verwundeten nichts gesagt.

18. διὼν — durch die Städte, wie sich aus εἰς τὰς πόλεις ergibt. — οὕτω χαλεπῶς κτέ. — Die Mantineer, obgleich damals mit den Lakedämoniern verbündet (2, 13), waren doch von alten Zeiten her denselben feindlich und wurden auch später von ihnen mit argwöhnischen Augen angesehen. III, 2, 21; V, 2, 1 ff. Dazu kam noch, dass die Lakedämonier die Mantineer wegen ihrer Furcht vor den Pelastan verhöhnt hatten. 4, 17.

19. τᾶλλα ἐπετύγχανεν — hatte auch im Uebrigen Glück. So auch 3, 21. — ἐν Σιδουῦντι — S. 4, 13. — ἐν Οἰνότη — S. § 5. — ἐντεῦθεν — von Lechaion aus.

Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Ἀχαιοὶ ἔχοντες Καλυδῶνα, ἢ τὸ παλαιὸν VI. Αἰτωλίας ἦν, καὶ πολίτας πεπονημένους τοὺς Καλυδανίους, φρουρεῖν ἠναγκάζοντο ἐν αὐτῇ. οἱ γὰρ Ἀκαρῶνες ἐπεστράτεον, καὶ τῶν Ἀθηναίων δὲ καὶ Βοιωτῶν συμπαρῆσάν τινες αὐτοῖς διὰ τὸ συμμάχους εἶναι. πιεζόμενοι οὖν ὑπ' αὐτῶν οἱ Ἀχαιοὶ πρόσβεις πέμπουσιν εἰς τὴν Λακεδαιμόνα. οἱ δ' ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι οὐ δίκαια πάσχοιεν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφασαν, ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὅπως ἂν ὑμεῖς παρ-² αγγέλλητε συστρατευόμεθα καὶ ἐπόμεθα ὅποι ἂν ἠγῆσθε ὑμεῖς δὲ πολιορκουμένων ἡμῶν ὑπὸ Ἀκαρῶνων καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῖς Ἀθηναίων καὶ Βοιωτῶν οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιήσθε. οὐκ ἂν οὖν δυναίμεθα ἡμεῖς τούτων οὕτω γιγνομένων ἀντέχειν, ἀλλ' ἢ ἐάσαντες τὸν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεμον διαβάντες πάντες πολεμήσομεν Ἀκαρῶσιν τε καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν, ἢ εἰρήνην ποιήσομεθα ὅποιαν ἂν τινα δυναίμεθα. ταῦτα δ' ἔλεγον ὑπαπειλοῦντες τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπαλλα-³ γήσεσθαι τῆς συμμαχίας, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀντεπικουρήσουσι. τούτων δὲ λεγομένων ἔδοξε τοῖς τ' ἐφόροις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγκαῖον εἶναι στρατεύεσθαι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τοὺς Ἀκαρῶνας. καὶ ἐκπέμπουσιν Ἀγησίλαον δύο μόρας ἔχοντα καὶ τῶν συμμάχων τὸ μέρος. οἱ μὲντοι Ἀχαιοὶ πανδημεὶ συνεστρατεύοντο. ἐπεὶ δὲ διέβη ὁ Ἀγησίλαος, πάντες μὲν οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν Ἀκαρῶνες ἔφυγον εἰς τὰ ἄσθη, πάντα δὲ τὰ βοσκήματα ἀπεχώρησε πόρρω, ὅπως μὴ ἀλίσκηται ὑπὸ τοῦ στρατεύματος. ὁ δ' Ἀγησίλαος ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς πολεμίας, πέμψας εἰς Στράτον πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ἀκαρῶνων εἶπεν ὡς εἰ μὴ πανσάμενοι τῆς πρὸς Βοιωτοὺς καὶ Ἀθηναίους συμμαχίας ἑαυτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους αἰρήσονται, δηώσει πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν ἐφεξῆς καὶ παραλείψει οὐδέν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέι-⁵ θοντο, οὕτως ἐποίησεν, καὶ κόπτων συνεχῶς τὴν χώραν οὐ προήει πλέον τῆς ἡμέρας ἢ δέκα ἢ δώδεκα σταδίων. οἱ μὲν οὖν Ἀκαρ-

VI. 1. πολίτας πεπονημένοι — Vgl. zu II, 2, 1.

2. συμμάχων αὐτοῖς — Der Dativ, weil σύμμαχος wie ein Adjectiv behandelt ist.

3. τὸ μέρος — den zwei Moren zukommenden, entsprechenden Theil wie VI, 1, 1.

4. οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν — die auf dem Lande befindlichen. Vgl. zu III, 1, 22. — Στράτος am Ache-

loos, die bedeutendste Stadt Akarnaniens. Der Sitz der Bundesversammlung war später Leukas. Livius XXXIII, 17. — ἑαυτοὺς — ihn und die Seinigen, d. h. die Partei der Lakedämonier. Vgl. zu 8, 24. So ist auch σφίσι gebraucht VII, 1, 41. — αἰρήσονται — ähnlich wie III, 1, 3.

5. σταδίων — abhängig von πλέον, so dass die Zahlen mit ἢ — ἢ

νᾶνες, ἡγησάμενοι ἀσφαλῆς εἶναι διὰ τὴν βραδυτῆτα τοῦ στρα-
 τεύματος, τὰ τε βοσκήματα κατεβίβαζον ἐκ τῶν ὄρων καὶ τῆς
 6 χάρας τὰ πλείεστα εἰργάζοντο. ἐπεὶ δὲ ἐδόκουν τῷ Ἀγησιλάῳ
 πάντῃ ἤδη θαρσεῖν, ἡμέρα πέμπτη ἢ ἕκτη καὶ δεκάτη ἀφ' ἧς
 εἰσέβαλε, θυσάμενος πρῶτῃ διεπορεύθη πρὸ δειλῆς ἐξήκοντα
 καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπὶ τὴν λίμνην περὶ ἣν τὰ βοσκήματα τῶν
 Ἀκαρνάνων σχεδὸν πάντα ἦν, καὶ ἔλαβε πανπληθῆ καὶ βου-
 κόλια καὶ ἵπποφόρβια καὶ ἄλλα παντοδαπὰ βοσκήματα καὶ
 ἀνδράποδα πολλά. λαβὼν δὲ καὶ μείνας αὐτοῦ τὴν ἐπιούσαν
 7 ἡμέραν διεπώλει τὰ αἰχμάλωτα. τῶν μῆντοι Ἀκαρνάνων πολ-
 λοι πελτασταὶ ἦλθον, καὶ πρὸς τῷ ὄρει σκηνοῦντος τοῦ Ἀγησι-
 λάου βάλλοντες καὶ σφενδουῶντες ἀπὸ τῆς ἀκρωνυχίας τοῦ
 ὄρους ἔπασχον μὲν οὐδέν, κατεβίβασαν δὲ εἰς τὸ ὁμαλὲς τὸ
 στρατόπεδον, καίπερ ἤδη περὶ δεῖπνον παρασκευαζόμενον. εἰς
 δὲ τὴν νύκτα οἱ μὲν Ἀκαρνᾶνες ἀπῆλθον, οἱ δὲ στρατιῶται
 8 φυλακᾶς καταστησάμενοι ἐκάθευδον. τῇ δ' ὕστεραία ἀπῆγεν
 ὁ Ἀγησίλαος τὸ στρατεύμα. καὶ ἦν μὲν ἡ ἐξοδος ἐκ τοῦ περὶ
 τὴν λίμνην λειμῶνός τε καὶ πεδίου στενὴ διὰ τὰ κύκλω περι-
 ἔχοντα ὄρη καταλαβόντες δὲ οἱ Ἀκαρνᾶνες ἐκ τῶν ὑπερδεξίων
 ἔβαλλόν τε καὶ ἠκόντιζον, καὶ ὑποκαταβαίνοντες εἰς τὰ κρά-
 σπεδα τῶν ὄρων προσέκειντο καὶ πράγματα παρείχον, ὥστε
 9 οὐκέτι ἐδύνατο τὸ στρατεύμα πορεύεσθαι. ἐπιδιώκοντες δὲ
 ἀπὸ τῆς φάλαγγος οἱ τε ὀπλίται καὶ οἱ ἵππεῖς τοὺς ἐπιθεμέ-
 νους οὐδὲν ἔβλαπτον· ταχὺ γὰρ ἦσαν, ὅποτε ἀποχωροῦεν, πρὸς
 τοῖς ἰσχυροῖς οἱ Ἀκαρνᾶνες. χαλεπὸν δ' ἡγησάμενος ὁ Ἀγησί-
 λαος διὰ τοῦ στενοπόρου ἐξελθεῖν ταῦτα πάσχοντας, ἔγνω
 διώκειν τοὺς ἐκ τῶν εὐωνύμων προσκειμένους, μάλα πολλοὺς

gegenübergestellt sind. Vgl. Hip-
 parch. 8, 25 καταλιπὼν ἢ τέσσα-
 ρας ἢ πέντε τῶν κρατίστων ἵππων.
 Demosth. geg. Makart. 10 αἱ ψῆφοι
 ὀλίγαις πάντῃ ἐγένοντο πλείους, ἢ
 τρισὶν ἢ τέτταρσιν. Aristoph. Lysistr.
 1052 λαβεῖν μνᾶς ἢ δὴ ἢ τρεῖς.
 Frösche 49 f. κατεδύσαμεν ναῦς ἢ
 δάδεν' ἢ τρεῖςκαίδεκα. — ἀσφα-
 λῆς εἶναι — es sei Sicherheit
 vorhanden.

6. πέμπτη — δεκάτη — S. zu
 5, 17. — τὴν λίμνην — Wir wis-
 sen weder, welcher See noch wel-
 cher Berg nachher gemeint ist. Xe-
 nophon setzt den Artikel, weil er

wie häufig bei seinen Erzählungen
 die Oertlichkeit als allgemein be-
 kannt voraussetzt.

7. κατεβίβασαν — sie zwan-
 gen das Heer des Agesilao, sich
 in die Ebene zu ziehen. — στρα-
 τιῶται — Es müssen damit die
 Lakedämonier gemeint sein. Der
 Gegensatz zu den Akarnanen lässt
 die Anwendung des von Xenophon
 überhaupt nicht viel gebrauchten
 Wortes eigenthümlich erscheinen.

8. καταλαβόντες — nämlich τὰ
 κύκλω περιέχοντα ὄρη.

9. πρὸς τοῖς ἰσχυροῖς — an
 den sicheren und gedeckten Orten.

ὄντας
 ἵπποις
 καὶ ἀκ
 εἰτέροι
 τὰ πεν
 τοῖς ἄ
 Ἀκαρν
 σκον φ
 οἱ ὀπλ
 ταστῶ
 ἠφίεσα
 σαν κα
 ἠδὴ ἐ
 καὶ ἀ
 τουτῶ
 ἀπὸ τ
 ἐνίας
 καζομ
 τὸ μ
 τε οὐ
 ἐκούσ
 τὸν γ
 κωλύ
 γοιεν
 δευρο
 τοσοῦ
 ἀπῆ
 ὀλίγοι
 10. κ
 ἴσχα
 ἴσχα
 Κυρο
 φηγη
 ἔχον
 Κορίν
 κατε
 Ἐρμε
 ἐπεὶ
 λεμος
 — S.
 11.
 VI. 5
 σαν.

ὄντας· εὐβατώτερον γὰρ ἦν τοῦτο τὸ ὄρος καὶ ὀπλίταις καὶ
 ἵπποις. καὶ ἐν ᾧ μὲν ἐσφραγιάζετο, μάλα κατεῖχον βάλλοντες 10
 καὶ ἀκοντίζοντες οἱ Ἀκαρνανες, καὶ ἐγγὺς προσιόντες πολλοὺς
 ἐτίτρωσκον. ἐπεὶ δὲ παρήγγειλεν, ἔθει μὲν ἐκ τῶν ὀπλιτῶν
 τὰ πευτεκαίδεκα ἀφ' ἧβης, ἤλανον δὲ οἱ ἵππεις, αὐτὸς δὲ σὺν
 τοῖς ἄλλοις ἠκολούθει. οἱ μὲν οὖν ὑποκαταβεβηκότες τῶν 11
 Ἀκαρνανῶν καὶ ἀκροβολιζόμενοι ταχὺ ἐνέκλιναν καὶ ἀπέθνη-
 σκον φεύγοντες πρὸς τὸ ἄναντες· ἐπὶ μέντοι τοῦ ἀκροτάτου
 οἱ ὀπλίται ἦσαν τῶν Ἀκαρνανῶν παρατεταγμένοι καὶ τῶν πελ-
 ταστῶν τὸ πολὺ, καὶ ἐνταῦθα ἐπέμενον, καὶ τὰ τε ἄλλα βέλη
 ἠφίεσαν καὶ τοῖς δόρασιν ἐξακοντίζοντες ἵππεας τε κατέτρω-
 σαν καὶ ἵππους τινὰς ἀπέκτειναν. ἐπεὶ μέντοι μικροῦ ἔδειον
 ἤδη ἐν χερσὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὀπλιτῶν εἶναι, ἐνέκλιναν,
 καὶ ἀπέθανον αὐτῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ περὶ τριακοσίους.
 τούτων δὲ γενομένων ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιον ἐστήσατο. καὶ τὸ 12
 ἀπὸ τούτου περικτὰν κατὰ τὴν χώραν ἔκοπτε καὶ ἔκαε· πρὸς
 ἐνίας δὲ τῶν πόλεων καὶ προσέβαλλεν, ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἀναγ-
 καζόμενος, οὐ μὴν εἰλέ γε οὐδεμίαν. ἤνικα δὲ ἤδη ἐπεγίγνετο
 τὸ μετόπωρον, ἀπήει ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ Ἀχαιοὶ πεποιημένα 13
 τε οὐδὲν ἐνόμιζον αὐτόν, ὅτι πόλιν οὐδεμίαν προσειλήφει οὔτε
 ἐκοῦσαν οὔτε ἄκουσαν, ἐδέοντό τε, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τοσοῦ-
 τόν γε χρόνον καταμείναι αὐτόν, ἕως ἂν τὸν σπορητὸν δια-
 κωλύσῃ τοῖς Ἀκαρνανῶσιν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι τὰ ἐναντία λέ-
 γοιεν τοῦ συμφέροντος. ἐγὼ μὲν γάρ, ἔφη, στρατεύσομαι πάλιν
 δεῦρο εἰς τὸ ἐπίον θέρους· οὔτοι δὲ ὄσῳ ἂν πλείω σπειρώσῃ,
 τοσοῦτῳ μᾶλλον τῆς εἰρήνης ἐπιθυμήσουσι. ταῦτα δὲ εἰπὼν 14
 ἀπήει περὶ δὲ Αἰτωλίας τοιαύτας ὁδοὺς ἄς οὔτε πολλοὶ οὔτε
 ὀλίγοι δύναιντ' ἂν ἀκόντων Αἰτωλῶν πορεύεσθαι· ἐκείνου

10. κατεῖχον — wie sonst κατέ-
 ἴσχω auch intransitiv: darauf
 losgehen, drängen. S. I, 3, 21.
 Kyrop. I, 4, 22 καὶ ἰσχυρὰν τὴν
 φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἰσχυρῶς κατέ-
 ἔχων ἐποίησε. Thukyd. I, 103 αὐτοῦς
 Κορινθιοὶ περὶ γῆς ὄρων πολέμῳ
 κατεῖχον. Plutarch praec. pol. 14, 3
 Ἐφορέα γὰρ ἀντιπολιτενόμενος —
 ἐπεὶ κατέσχεν ὁ Μιθριδατικός πό-
 λεμος, τὴν πόλιν ὄρων κτέ. — ἔθει
 — S. zu III, 4, 23.

11. ἠφίεσαν — seltnerer Form;
 VI, 2, 28 ἀφίει; VII, 4, 39 ἀφίε-
 σαν. — τοῖς δόρασι — Diese sind

eigentlich nur zum Stosse bestimmt,
 werden aber bisweilen von höher
 gelegenen Orten aus zum Wurf be-
 nutzt. Vgl. II, 4, 15.

12. τὸ ἀπὸ τούτου — die
 nächstfolgende Zeit. Der Artikel
 wie in τὸ νῦν, τὸ ἔπειτα; so auch
 τὸ ἐκ τούδε. Vgl. zu VII, 1, 44.—
 τὸ μετόπωρον — Wahrscheinlich
 fallen diese Begebenheiten in das
 J. 391 v. Chr.

13. εἰ μὴ τι ἄλλο — Der allge-
 meine Begriff des Thuns ist hinzu-
 zudenken, wie oft bei οὐδὲν ἄλλο
 mit nachfolgendem ἤ.

μέντοι εἶσαν διελθεῖν ἠλπίζου γὰρ Ναύπακτον αὐτοῖς συμ-
πραΐξειν ὥστ' ἀπολαβεῖν. ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο κατὰ τὸ 'Ρῖον,
ταύτη διαβάς οἴκαδε ἀπῆλθε· καὶ γὰρ τὸν ἐκ Καλυδῶνος ἐκ-
πλουν εἰς Πελοπόννησον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκώλουν τριήρεσιν ὁρ-
μώμενοι ἐξ Οἰνιαδῶν.

VII. Παρελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ ὑπέσχετο τοῖς
'Αχαιοῖς, εὐθύς ἀρχομένου τοῦ ἤρος πάλιν φρουρὰν ἔφαινεν
ἐπὶ τοὺς Ἀκαρνανάς. οἱ δὲ αἰσθόμενοι, καὶ νομίζαντες διὰ τὸ
ἐν μεσογείᾳ σφίσι τὰς πόλεις εἶναι ὁμοίως ἂν πολιορκεῖσθαι
ὑπὸ τῶν τὸν σῖτον φθειρόντων ὥσπερ εἰ περιεστρατοπεδευ-
μένοι πολιορκοῦντο, ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα,
καὶ εἰρήνην μὲν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, συμμαχίαν δὲ πρὸς τοὺς
Λακεδαιμόνιους ἐποίησαντο. καὶ τὰ μὲν περὶ Ἀκαρνανάδας οὕτω
διεπέπρακτο.

² Ἐκ δὲ τούτου τοῖς Λακεδαιμόνιοις τὸ μὲν ἐπ' Ἀθηναίους
ἢ ἐπὶ Βοιωτοὺς στρατεύειν οὐκ ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι ὅπισθεν
καταλιπόντας ὄμορον τῇ Λακεδαίμονι πολεμίαν καὶ οὕτω με-
γάλην τὴν τῶν Ἀργείων πόλιν, εἰς δὲ τὸ Ἄργος φρουρὰν φαί-
νουσιν. ὁ δὲ Ἀργεῖοις ἐπεὶ ἔγνω ὅτι εἴη αὐτῷ ἡγήτερον τῆς
φρουρᾶς καὶ τὰ διαβατήρια θυομένῳ ἐγένετο, ἐλθὼν εἰς Ὀλυμ-
πίαν καὶ χρηστηριαζόμενος ἐπηρώτα τὸν θεὸν εἰ ὁσίως ἂν ἔχοι
αὐτῷ μὴ δεχομένῳ τὰς σπονδὰς τῶν Ἀργείων, ὅτι οὐχ ὀπότε
καθήκοι ὁ χρόνος, ἀλλ' ὀπότε ἐμβάλλειν μέλλοιεν Λακεδαί-
μόνιοι, τότε ὑπέφερον τοὺς μῆνας. ὁ δὲ θεὸς ἐπεσήμαιεν

14. Ναύπακτον — das damals
im Besitz der Achäer war. Vgl.
Diodor XV, 75. — συμπραΐξειν
— S. zu II, 3, 13. Subject ist Age-
silaos. — 'Ρῖον — Vorgeb. in Ae-
tolien, gegenüber dem gleichna-
migen in Achaia, daher sonst auch
Ἀντίρριον genannt.

VII. 1. ἔφαινεν — Subject ist,
im Anschluss an das vorhergehende,
Agesilaos. Die Ereignisse sind die
des Jahres 390 v. Chr. — διὰ —
εἶναι — weil, wenn ihre Felder
verwüstet wurden, sie vom Meere
her keine Lebensmittel beziehen
konnten. — πολιορκεῖσθαι —
blockiert werden. Vgl. V, 1, 2;
4, 61; VI, 5, 33; VII, 1, 25.

2. Ἀργεῖοις — S. zu 2, 9. —
ἐγένετο — S. zu III, 1, 17. —
ὁσίως ἂν ἔχοι — wie nachher

ὅσιον εἶναι. Kyrop. VIII, 5, 26
ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θυεῖν.
— δεχομένῳ — in hypothetischem
Sinne = εἰ μὴ δεχοίτο; dieser Satz
giebt zugleich dem Gedanken nach
das Subject zu ὁσίως ἔχοι. Ebenso
in der Antwort des Orakels. — ὅτι
— μῆνας — Die hier mit ὁ χρόνος
als bestimmt bezeichnete Zeit ist
offenbar die gewisser Feste, die den
Dorern gemeinschaftlich waren, und
während welcher nach gegenseitigen
Verträgen ein Waffenstillstand be-
stand. Pausan. III, 5, 8 ἐμπουσι
κῆρυκα οἱ Ἀργεῖοι σπεισόμενον πρὸς
Ἀργεῖοις σφίσι πατρῶους δὴ τι-
νας σπονδὰς ἐν παλαιοῦ καθεστώ-
σας τοῖς Λαορτεῦσι πρὸς ἀλλήλους.
Da nun wahrscheinlich diese Feste
bei den verschiedenen Völkerschaf-
ten des dorischen Stammes nicht

αὐτῷ ὁ
ἐκείθεν
Ἀπόλλω
πατρῶ
Ἀργεῖοι
αὐτῷ ὁ
Νεμέας
ἐπεμψα
φέροντα
δοκοῦν
δὰς, ἀ
τοὺς ἄ
αὐτοῦ
τὸ δεῖπ
δαίμον
περὶ τ
ἀπιέν
ἠλδο
ἐμβάλ
κότος,
τῷ Πο
στὶ το
νος ὁ
zu glei
so war
und un
Argiver
waren,
ἰπέφ
Einwa
V, 1, 2
— vom
Orakel
Opfert
gab;
vato
eine A
— κα
3. δ
von ἔγ
4. σ
Zum S
man e
Ὅς δ'
ἐστει

αὐτῷ ὅσιον εἶναι μὴ δεχομένῳ σπονδὰς ἀδίκως ὑποφερομένας. ἐκείθεν δ' εὐθύς πορευθεὶς εἰς Δελφοὺς ἐπήγετο αὐτὸν Ἀπόλλων εἰ κἀκείνῳ δοκοίη περὶ τῶν σπονδῶν καθάπερ τῷ πατρὶ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο καὶ μάλα κατὰ ταῦτά. καὶ οὕτω δὴ ³ Ἀργεῖοις ἀναλαβὼν ἐκ Φλοῦντος τὸ στρατεύμα, ἐκείσε γὰρ αὐτῷ συνελέγετο, ἕως πρὸς τὰ ἱερὰ ἀπεδήμει, ἐνέβαλε δὲ Νεμέας. οἱ δ' Ἀργεῖοι ἐπεὶ ἔγνωσαν οὐ δυνησόμενοι κωλύειν, ἐπεμψαν, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἑστεφανωμένους δύο κήρυκας ὑποφέροντας σπονδὰς. ὁ δὲ Ἀργεῖοις ἀποκρινάμενος ὅτι οὐ δοκοῖεν τοῖς θεοῖς δικαίως ὑποφέρειν, οὐκ ἐδέχετο τὰς σπονδὰς, ἀλλ' ἐνέβαλε καὶ πολλὴν ἀπορίαν καὶ ἐκπλήξιν κατὰ τοὺς ἀγρούς καὶ ἐν τῇ πόλει ἐποίησε. δειπνοποιουμένου δ' ⁴ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀργεῖᾳ τῇ πρώτῃ ἑσπέρα, καὶ σπονδῶν τῶν μετὰ τὸ δεῖπνον ἤδη γενομένων, ἔσεισεν ὁ θεός. καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀρξαμένων τῶν ἀπὸ δαμοσίας πάντες ὕμνησαν τὸν περὶ τὸν Ποσειδῶν παιᾶνα· οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται ᾤοντο ἀπιέναι, ὅτι καὶ Ἄγρις σεισμοῦ ποτε γενομένου ἀπήγαγεν ἕξ Ἥλιδος. ὁ δὲ Ἀργεῖοις εἰπὼν ὅτι εἰ μὲν μέλλοντος αὐτοῦ ἐμβάλλειν σεισεῖς, κωλύειν ἂν αὐτὸν ἤγειτο· ἐπεὶ δὲ ἐμβεβληκόςτος, ἐπικελεύειν νομίζει· καὶ οὕτω τῇ ὑστεραῖα θυσάμενος ⁵ τῷ Ποσειδῶνι ἤγειτο οὐ πόρρω εἰς τὴν χώραν. ἄτε δὲ νεωστὶ τοῦ Ἀργεῖου ἐστρατευμένου εἰς τὸ Ἄργος, πυνθανόμενος ὁ Ἀργεῖοις τῶν στρατιωτῶν μέχρι μὲν ποῖ πρὸς τὸ

zu gleicher Zeit gefeiert wurden, so war ein Ansetzen zu beliebiger und unrechter Zeit von Seiten der Argiver möglich. Was für Feste dies waren, lässt sich nicht bestimmen. ὑπέφερον muss hier heissen: als Einwand geltend machen. Vgl. V, 1, 29; 3, 27. — ἐπεσήμαινεν — vom Zeus in Olympia, der seine Orakel nur in Zeichen, die an den Opferthieren wahrzunehmen waren, gab; dagegen nachher ἀπεκρίνατο vom delphischen Apollo, der eine Antwort in Worten ertheilte. — καὶ μάλα — S. zu II, 4, 2.

3. δυνησόμενοι — abhängig von ἔγνωσαν.

4. σπονδῶν — γενομένων — Zum Schlusse der Mahlzeit brachte man ein Trankopfer. Conviv. 2, 1 ὧς δ' ἀφῆρέθησαν αἱ τράπεζαι καὶ ἔσεισαν καὶ ἐπαιάνισαν. — τῶν

ἀπὸ δαμοσίας — S. zu 5, 8. — παιᾶνα — S. zu II, 4, 17. An den Poseidon ist der Gesang gerichtet, weil dieser Gott die Erdbeben veranlasst. — ᾤοντο ἀπιέναι — meinten, man müsse abziehen. So wie δοκεῖν bedeutet gut oder nöthigscheinen, so auch οἰεσθαι, ἤγεισθαι, νομίζειν für gut oder nöthig halten. Vgl. V, 1, 15. — ὅτι — Ἥλιδος — S. III, 2, 24. — εἰ — σεισεῖς — Da der Nachsatz bestimmt auf ein irrales Bedingungsverhältniss hinweist, so ist auch in der indirecten Rede der Optativ statt ἔσεισε nicht zu rechtfertigen.

5. καὶ οὕτω — Nach einem Particip steht oft οὕτω oder οὕτω δὴ, nicht aber wie hier καὶ οὕτω. — οὐ πόρρω — Die Negation ist bedenklich; denn da sich aus dem

τεῖχος ἤγαγεν ὁ Ἀγισίλαος, μέχρι δὲ ποῖ τὴν χώραν ἐδήσασεν, ὥσπερ πένταθλος πάντη ἐπὶ τὸ πλεον ὑπερβάλλειν ἐπειροῶτο. καὶ ἤδη μὲν ποτε βαλλόμενος ἀπὸ τῶν τύρσεων τὰς περὶ τὸ
 6 τεῖχος τάφρους πάλιν διέβη· ἦν δὲ ὅτε οἰχομένων τῶν πλείστων Ἀργείων εἰς τὴν Λακωνικὴν οὕτως ἐγγυὺς πυλῶν προσῆλθεν, ὥστε οἱ πρὸς ταῖς πύλαις ὄντες τῶν Ἀργείων ἀπέκλεισαν τοὺς τῶν Βοιωτῶν ἱππέας εἰσελθεῖν βουλομένους, δείσαντας μὴ συνεισπέσοιεν κατὰ τὰς πύλας οἱ Λακεδαιμόνιοι· ὥστ' ἠναγκάσθησαν οἱ ἱππεῖς ὥσπερ νυκτερίδες πρὸς τοῖς τείχεσιν ὑπὸ ταῖς ἐπάλλεσι προσαρρέναι. καὶ εἰ μὴ ἔτυχον τότε οἱ
 7 Κρηῖτες εἰς Ναυπλίαν καταδεδραμηγότες, πολλοὶ ἂν καὶ ἄνδρες καὶ ἵπποι κατετοξεύθησαν. ἐκ δὲ τούτου περὶ τὰς εἰρηκτὰς στρατοπεδουμένου αὐτοῦ πίπτει κεραυνὸς εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν τινες πληγέντες, οἱ δὲ καὶ ἐμβρουτηθέντες ἀπέθανον. ἐκ δὲ τούτου βουλούμενος τειχίσαι φρούριόν τι ἐπὶ ταῖς παρὰ Κηλοῦσαν ἐμβολαῖς, ἐθύετο· καὶ ἐφάνη αὐτῷ τὰ ἱερὰ ἄλοβα. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀπήγαγε τὸ στρατεύμα καὶ διέλυσε, μάλα πολλὰ βλάβας τοὺς Ἀργείους, ἅτε ἀπροσδοκῆτως αὐτοῖς ἐμβαλῶν.

VIII. Καὶ ὁ μὲν δὴ κατὰ γῆν πόλεμος οὕτως ἐπολεμεῖτο. ἐν ᾧ δὲ πάντα ταῦτα ἐπράττετο, τὰ κατὰ θάλατταν αὖ καὶ τὰς πρὸς

folgenden ergibt, dass Agesipolis es dem Agesilaos zuvorthun wollte, dieser aber 4, 19 das ganze Land verheert hatte, so könnte dies *οὐ πόρρω ἦγετο* nur in dem Sinne: er zog nicht weit auf den Marsch des einen Tages bezogen werden. — *μέχρι ποῖ* — Vgl. Platon Gorg. S. 487c *ἐπήκουσα βουλευομένων μέχρι ὅποι τὴν σοφίαν ἀσηγέτον εἶη*. Vgl. zu VII, 2, 19. — *ὥσπερ πένταθλος* — wie ein Kämpfer, der in dem aus ἄλμα, ἀπόντιον, δίσκος, δρόμος, πάλη bestehenden Pentathlon geübt, seinen Nebenbuhler in jedem einzelnen Theile zu überbieten sucht, so strebte Agesipolis auch in jeder Hinsicht es dem Agesilaos zuvor zu thun, der allerdings sein politischer Gegner war. S. V, 3, 20.

6. *πάλιν διέβη* — wieder über die Gräben zurück musste. — *οἰχομένων* — auf Plünderungszügen abwesend waren. — *προσ-*

αρρέναι — Das Wort wird sonst in der Prosa nicht vorkommen. — *Κρηῖτες* — Die schon 2, 16 erwähnten Bogenschützen, die im Heere der Lakedämonier dienten. — *καταδεδραμηγότες* — auf einem Streifzuge befindlich. Vgl. 8, 18; V, 3, 1. Thukyd. VIII, 92.

7. *εἰρηκτὰς* — ein eingeschlossener Raum, wir wissen nicht welcher Art, vor der Stadt dicht an der Mauer. Pausan. III, 5, 9 *ὑπὸ τὸ τεῖχος κατεστρατοπεδεύετο ἡδη τῶν Ἀργείων*. — *οἱ μὲν τινες* — S. zu 4, 3. — *ἐμβρουτηθέντες* — Pausan. a. a. O. *τοὺς δὲ καὶ ἐμβρουνας ἐποίησαν αἱ βρονταί*. — *Κηλοῦσαν* — Bei Strabo VIII S. 382 *Κήλωσσα*, auch *Κολλωσσα*, ein Berg im Gebiete von Phlius. Ueber *ἐμβολή* s. zu V, 4, 48. — *ἄλοβα* — S. zu III, 4, 15.

VIII. 1. ὁ — πόλεμος — gewöhnlich der korinthische Krieg benannt. Im Folgenden holt Xenophon

θαλάτταν
 μὲν αἰ
 πρώτο
 τοὺς
 σους
 ἀρμ
 ἀκροπ
 τες τα
 τῷ Φα
 ὡς οὐ
 εἰ δὲ
 ἐκάστη
 μὴ καὶ
 οὐν ἐπ
 Κόνων
 τῶν, α
 Λερκ
 Ἀβύδ
 ἀρμο
 φίλην
 νους
 φίλοι
 μονίαν
 οὐδὲν
 λαν βέ
 τα. ἔστ
 οὐδὲν α
 die den
 nisse sei
 nach. —
 S. 3, 11
 nauer au
 84. — o
 nische m
 2. οἱ
 Städte,
 πόλις zu
 μὴ — w
 genden
 auch An
 7, 31. —
 europäis
 lassung
 die Pers
 Xenophon

θαλάττη πόλεις γενόμενα διηγήσομαι, καὶ τῶν πράξεων τὰς μὲν ἀξιωματικωτέρους γράψω, τὰς δὲ μὴ ἀξίας λόγον παρήσω. πρῶτον μὲν τοίνυν Φαρνάβαζος καὶ Κόνων, ἐπεὶ ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους τῇ ναυμαχίᾳ, περιπλέοντες καὶ τὰς νήσους καὶ πρὸς τὰς ἐπιθαλαττιδίας πόλεις τοὺς τε Λακωνικοὺς ἀρμοστὰς ἐξήλαντον καὶ παρεμυθούντο τὰς πόλεις ὡς οὔτε ἀκροπόλεις ἐντειχιόειεν ἐάσοιεν τε αὐτονόμους. οἱ δ' ἀκούον-²τες ταῦτα ἤθοντό τε καὶ ἐπήνον καὶ ξένια προθύμως ἐπεμπον τῷ Φαρναβάζῳ. καὶ γὰρ ὁ Κόνων τὸν Φαρνάβαζον ἐδίδασκεν ὡς οὕτω μὲν ποιοῦντι πᾶσαι αὐτῷ αἱ πόλεις φίλαι ἔσονται, εἰ δὲ δουλοῦσθαι βουλόμενος φανερός ἔσοιτο, ἔλεγεν ὡς μία ἐκάστη πολλὰ πράγματα ἰκανῆ εἶη παρέχειν καὶ κίνδυνος εἶη μὴ καὶ οἱ Ἕλληνες, εἰ ταῦτα αἰσθόιντο, συσταίεν. ταῦτα μὲν³ οὖν ἐπέειθετο ὁ Φαρνάβαζος. ἀποβὰς δ' εἰς Ἐφεσον τῷ μὲν Κόνωνι δούς τετταράκοντα τριήρεις εἰς Σηστόν εἶπεν ἀπαντῶν, αὐτὸς δὲ περὶ παρήει ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχήν. καὶ γὰρ ὁ Δερκυλίδας, ὅσπερ καὶ πάλαι πολέμιος ἦν αὐτῷ, ἔτυχεν ἐν Ἀβυδῷ ὣν, ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἀρμοσταὶ ἐξέλιπεν, ἀλλὰ κατέσχε τὴν Ἀβυδον καὶ διέσωζε φίλην τοῖς Λακεδαιμονίοις. καὶ γὰρ συγκαλέσας τοὺς Ἀβυδηνοὺς ἔλεξε τοιαύδε· ὦ ἄνδρες, νῦν ἔξεστιν ὑμῖν καὶ πρόσθεν⁴ φίλοις οὔσι τῇ πόλει ἡμῶν εὐεργέτας φανῆναι τῶν Λακεδαιμονίων. καὶ γὰρ τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι οὐδὲν θαυμαστόν· ὅταν δὲ τινες ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι φανῶσι, τοῦτ' εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται. ἔστι δὲ οὐχ οὕτως ἔχον ὡς εἰ τῇ ναυμαχίᾳ ἐκρατήθημεν, οὐδὲν ἄρα ἔτι ἐσμέν· ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσθεν δήπου, Ἀθηναίων

die den Seekrieg betreffenden Ereignisse seit dem Jahre 394 v. Chr. nach. — ἐνίκησαν — bei Knidos. S. 3, 11 ff. — τὰς νήσους — genauer aufgezählt bei Diodor XIV, 84. — οὔτε — τε — wie das lateinische neque — et.

2. οἱ δὲ — die Bewohner der Städte, dem Sinne nach auf τὰς πόλεις zurückgehend. — κίνδυνος μὴ — wegen des in κίνδυνος liegenden Begriffes der Furcht; so auch Anab. IV, 1, 6; VI, 1, 21; VII, 7, 31. — οἱ Ἕλληνες — d. h. die europäischen Griechen mit Beiseitlassung ihrer Zwistigkeiten gegen die Perser sich vereinigten; daher

auch § 4 οὐκ ἀνέξεται ταῦτα ἡ Ἑλλάς.

3. Δερκυλίδας — der vom Agesilaos nach Asien geschickt worden war, um dort den von den Lakedaemoniern bei Korinth erfochtenen Sieg bekannt zu machen. — αὐτῷ — dem Pharnabazos. Den Grund der Feindschaft S. III, 1, 9.

4. ὑμῖν — εὐεργέτας — S. zu 1, 35. — ἔστι δὲ οὐχ οὕτως ἔχον — mit Nachdruck statt οὐχ οὕτως ἔχει. Anab. IV, 1, 3 καὶ ἔστιν οὕτως ἔχον. Herod. II, 125 ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα. Vgl. I, 6, 32. — οὐδὲν — ἐσμέν — es gleich mit uns aus ist.

ἀρχόντων τῆς θαλάττης, ἰκανὴ ἦν ἡ ἡμετέρα πόλις καὶ εὖ φίλους καὶ κακῶς ἐχθροὺς ποιεῖν. ὅσῳ δὲ μᾶλλον ἐν ἄλλαι πόλεις σὺν τῇ τύχῃ ἀπεστράφησαν ἡμῶν, τοσοῦτῳ ὄντως ἡ ὑμετέρα πιστότης μείζων φανεῖται ἄν. εἰ δὲ τις τοῦτο φοβεῖται, μὴ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐνθάδε πολιορκώμεθα, ἐννοεῖται ὅτι Ἑλληνικὸν μὲν οὐπω ναυτικὸν ἔστιν ἐν τῇ θαλάττῃ, οἱ δὲ βάρβαροι εἰ ἐπιχειρήσουσι τῆς θαλάττης ἄρχειν, οὐκ ἀνέξεται ταῦτα ἡ Ἑλλάς ὥσθ' ἑαυτῇ ἐπικουροῦσα καὶ ὑμῖν σύμμαχος 5 γρηυήσεται. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες οὐκ ἀκόντως ἀλλὰ προθύμως ἐπέισθησαν καὶ τοὺς μὲν ἰόντας ἀρμοστὰς φίλους ἐδέχοντο, τοὺς δὲ ἀπόντας μετεπέμποντο. ὁ δὲ Δερκυλίδας, ὡς συνελήθησαν πολλοὶ καὶ χρήσιμοι ἄνδρες εἰς τὴν πόλιν, διαβὰς καὶ εἰς Σηστόν, καταυτικὸν ὄντα Ἀβύδου καὶ ἀπέχοντα οὐ πλείον ὀκτῶ σταδίων, ὅσοι τε διὰ Λακεδαιμονίους γῆν ἔσχον ἐν Χερρονήσῳ, ἤθροϊξε, καὶ ὅσοι αὐτῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ πόλεων ἀρμοσταὶ ἐξέπιπτον, καὶ τούτους ἐδέχετο, λέγων ὅτι οὐδ' ἐκείνους ἀθυμεῖν δεῖ, ἐννοουμένους ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἣ ἐξ ἀρχῆς βασιλέως ἐστὶ, καὶ Τῆμνος, οὐ μεγάλη πόλις, καὶ Αἶγαι εἰσι καὶ ἄλλα γε χωρία, ἃ δύνανται οἰκεῖν οὐχ ὑπήκοοι ὄντες βασιλέως. καίτοι, ἔφη, ποῖον μὲν ἂν ἰσχυρότερον Σηστοῦ λάβοιτε χωρίον, ποῖον δὲ δυσπολιορκητότερον; ὃ καὶ νεῶν καὶ πεζῶν δεῖται, εἰ μέλλοι πολιορκηθῆσθεσθαι. τούτους αὐτῶν 6 λέγων ἔσχε τοῦ ἐκπεπλήχθαι. ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἐπεὶ εὗρε τὴν τε Ἀβύδου καὶ τὸν Σηστόν οὕτως ἔχοντα, προηγόρευεν αὐτοῖς ὡς εἰ μὴ ἐκπέμψοιεν τοὺς Λακεδαιμονίους, πόλεμον ἐξοίσει πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέιδοντο, Κόνανι μὲν προσέταξε κωλύειν αὐτούς τὴν θάλατταν πλεῖν, αὐτὸς δὲ

5. τοὺς ἰόντας ἀρμοστὰς — die von anderen Orten dahin kamen. *ἰέναι* in der Bedeutung kommen auch 4, 5; V, 4, 29; VII, 5, 3. — *Σηστόν* — *ὄντα* — *Σηστός* wird gewöhnlich als Femininum gebraucht wie I, 2, 13; Ages. 2, 26; als Masculinum auch § 6. Demosth. geg. Aristokr. 158 f. Steph. Byz. unter *Σηστός*. — *ὅσοι* — *Χερρονήσῳ* — in Folge der III, 2, 9 erzählten Expedition des Derkyllidas. — *Ἀσία* — S. zu III, 5, 13. — *Τῆμνος* u. *Αἶγαι* — äolische Städte in Kleinasien. — *οἰκεῖν* — Das Subject, zu dem *ὑπήκοοι ὄντες*

gehört, ist selbstverständlich: die Bewohner der Städte. — ὃ — *πολιορκηθῆσθεσθαι* — Die Ausdrucksweise ist etwas eigenthümlich = der Platz erfordert zur Belagerung Schiffe und Landheer. — *τοῦ* — *ἐκπεπλήχθαι* — S. die nächste Anm.

6. *πλεῖν* — Die Verba des Hinderns werden entweder mit dem blossen Infinitiv verbunden, wie hier, oder mit dem substantivierten Infinitiv im Aeusativ oder Genetiv: Sophokl. Philokt. 1241 *ἔστιν ὅς σε κωλύσει τὸ θρᾶν*, Xen. Anab. I, 6, 2 *ὅτι κωλύσειε τοῦ κείνῃ ἐπιόντας*;

ἔδηον τὴν τῶν Ἀβυδηνῶν χώραν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐπέφαινε πρὸς τὸ καταστρέφεσθαι, αὐτὸς μὲν ἐπ' οἶκον ἀπήλθε, τὸν δὲ Κόνωνα ἐκέλευεν εὐτρεπίζεσθαι τὰς καθ' Ἑλλάσποντον πόλεις, ὅπως εἰς τὸ ἕαυ ὅτι πλείστον ναυτικὸν ἀθροισθῆι. ὀργιζόμενος γὰρ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀνθ' ὧν ἐπεπόνθει περὶ παντὸς ἐποιεῖτο ἐλθεῖν τε εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καὶ τιμωρήσασθαι ὅ, τι δύναιτο. καὶ τὸν μὲν χειμῶνα ἐν τοιούτοις ὄντες διῆγον ἅμα 7 δὲ τῷ ἔαυ ναῦς τε πολλὰς συμπληρώσας καὶ ξενικὸν προσμισθωσάμενος ἐπλευσεν ὁ Φαρνάβαζος τε καὶ ὁ Κόνων μετ' αὐτοῦ διὰ νήσων εἰς Μῆλον, ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενοι εἰς τὴν Λακεδαίμονα. καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φεράς ἐδήλωσε αὐτὴν τὴν χώραν ἔπειτα καὶ ἄλλοσε ἀποβαίνων τῆς παραθαλαττίας ἐκακούργει ὅ, τι ἐδύνατο. φοβούμενος δὲ τὴν τε ἀλιμενότητα τῆς χώρας καὶ τὰ τῆς βοηθείας καὶ τὴν σπανοσιτίαν, ταχὺ τε ἀνέστρεψε καὶ ἀποπλέων ὠρμίσθη τῆς Κυθηρίας εἰς Φοινικοῦντα. ἐπεὶ δὲ οἱ ἔχοντες τὴν πόλιν τῶν Κυθηρίων 8 φοβηθέντες μὴ κατὰ κράτος ἀλοῖεν ἐξέλιπον τὰ τεῖχη, ἐκείνους μὲν ὑποσπόνδους ἀφῆκεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, αὐτὸς δὲ ἐπισκευάσας τὸ τῶν Κυθηρίων τεῖχος φρουροὺς τε καὶ Νικόφημον Ἀθηναῖον ἀρμοστήν ἐν τοῖς Κυθήροις κατέλιπε. ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ εἰς Ἴσθμὸν τῆς Κορινθίας καταπλεύσας, καὶ παρακελευσάμενος τοῖς συμμάχοις προθύμως τε πολεμεῖν καὶ ἄνδρας πιστοὺς φαίνεσθαι βασιλεῖ, καταλιπὼν αὐτοῖς χρήματα ὅσα εἶχεν, ὄχητο ἐπ' οἶκον ἀποπλέων. λέγοντος δὲ τοῦ Κόνωνος 9 ὡς εἰ ἐφ' αὐτὸν ἔχειν τὸ ναυτικόν, θρέφοι μὲν ἀπὸ τῶν

zuweilen mit dem Infinitiv mit μὴ III, 2, 22. Eurip. Phoen. 1268 καλῶσαι σε δεῖ σὺν μητρὶ τῇ σῆ μὴ πρὸς ἀλληλοῖν θανεῖν, oder mit hinzugefügtem τὸ Herod. V, 101 τὸ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν ἔσχε τόδε. Kyrop. I, 6, 32. Auf falscher Lesart scheinen die Fälle zu beruhen, wo der Infinitiv mit τοῦ μὴ steht, wie Anab. III, 5, 11 πᾶς γὰρ ἀκόος δύο ἄνδρας ἔξει τοῦ μὴ καταδύναι, denn für die Negation bei dem Genetiv, der im Sinne des Gegenstandes steht, von dem eine Trennung stattfindet, lässt sich kein vernünftiger Grund geltend machen.

7. τῷ ἔαυ — des Jahres 393 v. Chr. — διὰ νήσων — zwischen

die Cycladen hindurch, im Gegensatz zur Fahrt durch das offene Meer. So ohne Artikel auch VI, 2, 12; Herod. VIII, 109; ἀπὸ νήσων III, 2, 17; V, 1, 23. — τὰ τῆς βοηθείας — Die Gefahren, welche eine Annäherung des feindlichen Heeres bringen könnte. — τῆς Κυθηρίας — nämlich γῆς.

8. ἀρμοστήν — in der Regel nur von den Statthaltern gesagt, welche die Lakedämonier in die abhängigen Städte schickten. Doch s. auch VII, 1, 43; 3, 4.

9. λέγοντος — ἐφη — Ein Uebergang aus dem Genetiv 'absol. in das Verbum finitum auch VII, 4, 4; Kyrop. VI, 3, 17 εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν τοῖνον εἶη ἄλις, ἃ

- νήσαν, καταπλεύσας δ' εἰς τὴν πατρίδα συναναστήσοι τά τε μακρὰ τείχη τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τὸ περὶ τὸν Πειραιᾶ τείχος, οὗ εἰδέναι ἔφη ὅτι Λακεδαιμονίους οὐδὲν ἂν βαρύτερον γένοιτο, καὶ τοῦτο οὖν, ἔφη, σὺ τοῖς μὲν Ἀθηναίοις κεχαρισμένος ἔσῃ, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους τετιμωρημένος. ἐφ' ᾧ γὰρ πλείστα ἐπόνησαν, ἀτελὲς αὐτοῖς ποιήσεις. ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἀκούσας ταῦτα ἀπέστειλεν αὐτὸν προθύμως εἰς τὰς Ἀθήνας,
- 10 καὶ χρήματα προσέθηκεν αὐτῷ εἰς τὸν ἀνατειχισμόν. ὁ δὲ ἀφικόμενος πολὺ τοῦ τείχους ὤρθωσε, τά τε αὐτοῦ πληρώματα παρέχων καὶ τέκτοσι καὶ λιθολόγοις μισθὸν διδούς, καὶ ἄλλο εἴ τι ἀναγκαῖον ἦν δαπανῶν. ἦν μέντοι τοῦ τείχους ἂ καὶ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐθελούσαι συνετείχισαν. οἱ μέντοι Κορίνθιοι ἀφ' ὧν ὁ Φαρνάβαζος κατέλιπε χρημάτων ναῦς πληρώσαντες καὶ Ἀγαθῖνον ναύαρχον ἐπιστήσαντες ἐθαλαττοκράτουν ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Λέχαιον
- 11 κόλπῳ. ἀντεπλήρωσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ναῦς, ὧν Ποδάμενος ἦρχεν. ἐπεὶ δὲ οὗτος ἐν προσβολῇ τιμῇ γενομένη ἀπέθανε, καὶ Πόλλις αὖ ἐπιστολεύς ἂν τρωθεὶς ἀπῆλθεν, Ἡριππίδας ταύτας ἀναλαμβάνει τὰς ναῦς. Πρῶαιος μέντοι Κορίνθιος τὰς παρ' Ἀγαθίνου παραλαβὼν ναῦς ἐξέλιπε τὸ Ῥίον Λακεδαιμόνιοι δ' αὐτὸ παρέλαβον. μετὰ δὲ τοῦτο Τελευτίας ἐπὶ τὰς Ἡριππίδου ναῦς ἦλθε, καὶ οὗτος αὖ τοῦ κόλπου πάλιν ἐκράτει.
- 12 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκούοντες ὅτι Κόνων καὶ τὸ τείχος τοῖς Ἀθηναίοις ἐκ τῶν βασιλέως χρημάτων ἀνορθοίη, καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπὸ τῶν ἐκείνου τρέφων τὰς τε νήσους καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ παρὰ θάλατταν πόλεις Ἀθηναίοις εὐτροπέζοι, ἐνόμισαν, εἰ ταῦτα διδάσκειν Τριόβαζον βασιλέως ὄντα στρατηγόν, ἢ καὶ ἀποστῆσαι ἂν πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Τριόβαζον ἢ παῦσαι γ' ἂν τὸ Κόνωνος ναυτικὸν τρέφοντα. γνόντες δὲ οὕτω πέμ-

δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ' ἔφη, διήγου. — τὰ μακρὰ τείχη — die Lysander hatte zerstören lassen. S. II, 2, 23. — προσέθηκεν — er gab ihm mit. Kyrop. II, 4, 14 εἰ θέλοις ἐμὲ πέμψαι ἱππέας μοι προσθεῖς.

10. πληρώματα — S. zu V, 1, 11. — ἄλλο εἴ τι — εἴ τι ἄλλο. Kyrop. VI, 2, 13 καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιο. — Βοιωτοὶ — Nach Diodor XIV, 85 schickten die Thebaner

500 Bauleute. — τῷ — κόλπῳ — der korinthische Mb.; derselbe Ausdruck auch § 23.

11. ἐπιστολεύς — S. I, 1, 15. — Τελευτίας — der Bruder des Agesilaos. S. 4, 19. — αὖ πάλιν — S. zu VII, 4, 1.

12. Τριόβαζον — Nach V, 1, 23 war er Statthalter in Ionien, scheint aber auch den Befehl über die persische Flotte erhalten zu ha-

πουσιν Ἀνταλκίδαυ πρὸς τὸν Τιριβαζον, προστάξαντες αὐτῷ
 ταῦτα διδάσκειν καὶ πειρᾶσθαι εἰρήνην τῇ πόλει ποιεῖσθαι
 πρὸς βασιλέα. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιπέμπουσι 13
 πρέσβεις μετὰ Κόνωνος Ἐρμογένη καὶ Δίωνα καὶ Καλλισθένη
 καὶ Καλλιμέδοντα. συμπαρακάλεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων
 πρέσβεις καὶ παρεγένοντο ἀπὸ τε Βοιωτῶν καὶ Κορίνθου
 καὶ Ἀργους. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ ἦσαν, ὁ μὲν Ἀνταλκίδας ἔλεγε πρὸς 14
 τὸν Τιριβαζον ὅτι εἰρήνης δεόμενος ἦγοι τῇ πόλει πρὸς βασιλέα,
 καὶ ταύτης οἴασπερ βασιλεὺς ἐπεθύμει. τῶν τε γὰρ ἐν τῇ
 Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων Λακεδαιμονίους βασιλεῖ οὐκ ἀντι-
 ποιεῖσθαι, τὰς τε νήσους ἀπάσας καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀρ-
 κεῖν σφίσιν αὐτονόμους εἶναι. καίτοι, ἔφη, τοιαῦτα ἐθελόν-
 των ἡμῶν, τίνος ἂν ἔνεκα πρὸς ἡμᾶς βασιλεὺς πολεμοίῃ ἢ
 χρήματα δαπανῶῃ; καὶ γὰρ οὐδ' ἐπὶ βασιλέα στρατεύεσθαι
 δυνατὸν οὔτε Ἀθηναίους μὴ ἡγουμένων ἡμῶν οὔθ' ἡμῖν αὐ-
 τονόμων οὐσῶν τῶν πόλεων. τῷ μὲν δὴ Τιριβαζῷ ἀκούοντι 15
 ἰσχυρῶς ἤρεσκον οἱ τοῦ Ἀνταλκίδου λόγοι τοῖς δ' ἐναντίους
 λόγοι ταυτ' ἦν. οἱ τε γὰρ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο συνθέσθαι
 αὐτονόμους εἶναι τὰς πόλεις καὶ τὰς νήσους, μὴ Ἀἴμων καὶ
 Ἰμβρον καὶ Σκύρου στερηθεῖεν, οἱ τε Θηβαῖοι, μὴ ἀναγκα-
 σθειήσαν ἀφείναι τὰς Βοιωτίας πόλεις αἰτονόμους, οἱ τ'
 Ἀργεῖοι, οὗ ἐπεθύμουν, οὐκ ἐνόμιζον ἂν τὴν Κόρινθον δύ-
 νασθαι ὡς Ἀργος ἔχειν τοιούτων συνθηκῶν καὶ σπονδῶν γε-
 νομένων. αὕτη μὲν ἢ εἰρήνη οὕτως ἐγένετο ἀτελής, καὶ
 ἀπῆλθον οἰκαδε ἕκαστος.

16

Ὁ μὲντοι Τιριβαζος τὸ μὲν ἄνευ βασιλέως μετὰ Λακεδαι-
 μονίαν γενέσθαι οὐκ ἀσφαλὲς αὐτῷ ἠγείτο εἶναι λάθρα γε

ben, vgl. § 17. — εἰρήνην — ποιεῖσθαι — Frieden stiften, wofür der Sprachgebrauch εἰρήνην ποιεῖν verlangt. Das Medium lässt sich auch durch die Beziehung auf τῇ πόλει = τῇ ἑαυτοῦ πόλει als reflexiv nicht genügend erklären.

15. λόγοι ταυτ' ἦν — waren dies leere Worte, wie Demosth. geg. Leptin. 101 εἰ δὲ ταῦτα λόγους καὶ φλυαγίας εἶναι φήσει. Dem Sinne der Stelle kaum angemessen. — Ἀἴμων — Σκύρον — Die drei genannten Inseln waren seit langer Zeit Eigenthum der Athener, indem Miltiades Lemnos den dort ansässigen Pelasgern schon vor den

Perserkriegen entrissen hatte (Herod. VI, 140), Skyros, das von den Seeraub treibenden Dolopern bewohnt wurde, 470 v. Chr. von Kimon erobert worden war (Thuk. I, 98. Plutarch Kimon 8). — Θηβαῖοι — Die Thebaner hatten die böotischen Städte, die ursprünglich einen freien Bund bildeten, allmählich zu Unterthanen zu machen gesucht, zum Theil mit Erfolg. — Κόρινθον — ἔχειν — S. 4, 6. — ἕκαστος — Apposition zu dem Subject von ἀπῆλθον in unmittelbare Verbindung mit οἰκαδε zu setzen. Vgl. VII, 1, 22.

μέντοι ἔδωκε χρήματα Ἀνταλκίδα, ὅπως ἂν πληρωθέντος ναυτικού ὑπὸ Λακεδαιμονίων οἱ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν μᾶλλον τῆς εἰρήνης προσδέονται, καὶ τὸν Κόνωνα ὡς ἀδικοῦντά τε βασιλέα καὶ ἀληθῆ λεγόντων Λακεδαιμονίων εἴρξει. ταῦτα δὲ ποιήσας ἀνέβαινε πρὸς βασιλέα, φράσων ἅ τε λέγοιεν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὅτι Κόνωνα συνειληφῶς εἶη ὡς ἀδικοῦντα, καὶ ἐρωτήσων τί χρὴ ποιεῖν περὶ τούτων ἀπάν-
 17 των. καὶ βασιλεὺς μὲν, ὡς Τιρίβαζος ἄνω παρ' αὐτῷ ἦν, Στρούθαν καταπέμπει ἐπιμελησόμενον τῶν κατὰ θάλατταν. ὁ μέντοι Στρούθας ἰσχυρῶς τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς συμμάχοις τὴν γνώμην προσεῖχε, μεμνημένος ὅποσα κακὰ ἐπεπόνθει ἡ βασιλείως χώρα ὑπ' Ἀργσιλάου. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ εἶδον τὸν Στρούθαν πρὸς ἑαυτούς μὲν πολεμικῶς ἔχοντα, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους φιλικῶς, Θίβρωνα πέμπουσιν ἐπὶ πολέμῳ πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ διαβὰς τε καὶ ὀρμώμενος ἐξ Ἐφέσου τε καὶ τῶν ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ πόλεων Πιρήνης τε καὶ Λευ-
 18 κόφρου καὶ Ἀχιλλείου, ἔφερε καὶ ἦγε τὴν βασιλείαν. προΐόντος δὲ τοῦ χρόνου κατανοήσας ὁ Στρούθας ὅτι Θίβρων βοηθοῖη ἐκάστοτε ἀτάκτως καὶ καταφρονητικῶς, ἔπεμψεν ἰππέας εἰς τὸ πεδίον καὶ καταδραμόντας ἐκέλευσε περιβαλλομένους ἐλαύνειν ὅ, τι δύναιντο. ὁ δὲ Θίβρων ἐτύγχανεν ἐξ ἀρίστου διασκη-
 νῶν μετὰ Θερσάνδρου τοῦ ἀύλητοῦ, ἦν γὰρ ὁ Θέρσανδρος οὐ μόνον ἀύλητης ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ ἀλκῆς, ἅτε λακωνίζων, ἀντε-

16. ὅπως ἂν — προσδέονται — Der Optativ mit ἂν in Finalsätzen zeigt an, dass die Erfüllung der Absicht von dem Eintritt gewisser Umstände bedingt ist; hier wird diese Hypothese durch *πληρωθέντος ναυτικοῦ* angedeutet. Vgl. I, 40; 8, 30; Anab. VII, 4, 2; Thukyd. VII, 65. — *Κόνωνα* — εἴρξει — Er verhaftete ihn in Sardes, wohin er ihn gelockt. Diodor XIV, 85 *πρόφασιν μὲν λαβῶν ὅτι ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσι τὰς πόλεις Ἀθηναίοις κατακτάται, προσαγαγόμενος δ' αὐτὸν εἰς Σάρδεϊς συνέλαβε*. Ueber sein späteres Schicksal weichen die Nachrichten von einander ab. S. Nepos Conon 5.

17. *Θίβρωνα* — Wenn es derselbe Thibron ist, wie der, welcher früher in Asien den Krieg gegen die Perser geführt hatte, so muss seine Verbannung (III, 1, 8) auf-

gehoben worden sein. Die Art, wie Xenophon hier von ihm spricht, stimmt allerdings mit dem Früheren überein. Vgl. zu III, 1, 5. — *ἐπὶ πολέμῳ πρὸς αὐτόν* — zu dem Zwecke, Krieg gegen ihn zu führen.

18. *καταδραμόντας* — S. zu 7, 6. — *περιβαλλομένους* — indem sie sich bemächtigten. So auch Anab. VI, 3, 3; Kyrop. I, 4, 17; III, 3, 23 und *περιβολή* Hellen. VII, 1, 40. — *διασκηνῶν* — vom Mahle aufstehend. Kyrop. III, 1, 38 *διασκηνοῦντων μετὰ τὸ δεῖπνον*. Denselben Sinn hat Kyrop. II, 3, 1 *εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τάγαθά, τὴν σινηνὴν εἰς κοίτην διέλκον*. III, 2, 31. So heisst auch *σινεῖν* eine Mahlzeit halten. Anab. IV, 5, 33; V, 3, 9; VII, 3, 15. Vgl. zu VII, 4, 36. — *λακωνίζων* — Thersandros war ein Ionier.

- 23 εἶχεν, ἡσυχίαν ἤγειν ἐν τῇ Κνίδῳ. οἱ δ' αὖ Λακεδαιμόνιοι ἐπεὶ ἤσθοντο αὐτὸν ἐλάττω ἔχοντα δύναμιν ἢ ὥστε τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐκέλευσαν τὸν Τελετίαν σὺν ταῖς δάδεκα ναυσὶν αἷς εἶχεν ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Λέχαιον κόλπῳ περιπλεῖν πρὸς τὸν Ἐκδικόν, κἀκεῖνον μὲν ἀποπέμψαι, αὐτὸν δὲ τῶν τε βουλομένων φίλων εἶναι ἐπιμελεῖσθαι καὶ τοὺς πολεμίους ὅ, τι δύναται κακὸν ποιεῖν. ὁ δὲ Τελετίας ἐπειδὴ ἀφίκετο εἰς τὴν Σάμον, προσλαβὼν ἐκεῖθεν ναῦς ἐπλευσεν εἰς Κνίδον, ὁ δὲ
- 24 Ἐκδικὸς οἴκαδε. ὁ δὲ Τελετίας ἐπλεῖ εἰς τὴν Ῥόδον, ἥδη ἔχων ναῦς ἑπτὰ καὶ εἴκοσι· πλέων δὲ περιτυγγάνει Φιλοκράτει τῷ Ἐφιάλτου πλέοντι μετὰ δέκα τριήρων Ἀθήνηθεν εἰς Κύπρον ἐπὶ συμμαχίᾳ τῇ Εὐαγόρου, καὶ λαμβάνει πάσας, ὑπεναντιώτατα δὴ ταῦτα ἀμφοτέροι ἐναντοῖς πρᾶττοντες· οἱ τε γὰρ Ἀθηναῖοι φίλῳ χρώμενοι βασιλεῖ συμμαχίαν ἐπεμπον Εὐαγόρᾳ τῷ πολεμοῦντι πρὸς βασιλέα, ὅ τε Τελετίας Λακεδαιμονίων πολεμοῦντων βασιλεῖ τοὺς πλείοντας ἐπὶ τῷ ἐκείνου πολέμῳ διέφθειρεν. ἐπαναπλεύσας δ' εἰς Κνίδον καὶ διαθέμενος ἅ ἔλαβεν, εἰς Ῥόδον αὖ ἀφικόμενος ἐβόηθει τοῖς τὰ αὐτῶν φρονοῦσιν.
- 25 Οἱ δ' Ἀθηναῖοι νομίζαντες τοὺς Λακεδαιμονίους πάλιν δύναμιν κατασκευάζεσθαι ἐν τῇ θαλάττῃ, ἀντεκπέμπονσι Θρασύβουλον τὸν Στειριέα σὺν τετταράκοντα ναυσὶν. ὁ δ' ἐκπλεύσας τῆς μὲν εἰς Ῥόδον βοηθείας ἐπέσχε, νομίζων οὐτ' αὖ αὐτὸς ῥαδίως τιμωρήσασθαι τοὺς φίλους τῶν Λακεδαιμονίων

fachen Gliederung der Sätze nicht anzunehmen ist.

23. τῷ — κόλπῳ — S. zu § 8. — Es beginnen die Ereignisse des Jahres 390 v. Chr.

24. Εὐαγόρου — Euagoras (s. II, 1, 29) hatte sich die ganze Insel Kypros zu unterwerfen gesucht, die Städte derselben aber hatten sich an den Perserkönig um Hilfe gewandt, die ihnen auch gewährt wurde. Diodor XIV, 98. — ἀμφοτέροι — πρᾶττοντες — gewissermassen ein Nominat. absol. (s. zu II, 2, 3), leicht erklärlich, weil das Subject des Hauptsatzes mit zu den Personen gehört, auf die das Participle bezogen ist. Vgl. auch zu III, 5, 19. — συμμαχίαν — S. zu VI, 1, 13. — τῷ ἐκείνου πολέμῳ

= τῷ πρὸς ἐκεῖνον πολέμῳ. Vgl. III, 2, 22. — διαθέμενος — S. zu 5, 8. — αὐτῶν — d. i. sein und der Seinigen, die Partei der Lakēdämonier. Vgl. I, 6, 36; IV, 6, 4; V, 1, 28; 2, 39; VI, 5, 18; VII, 1, 17. Anab. III, 4, 41; IV, 7, 19; V, 6, 16. S. auch zu VII, 1, 41.

25. πάλιν δύναμιν — denn seit der Schlacht bei Knidos hatten sie keine Flotte von einiger Bedeutung gehabt. — Θρασύβουλον τὸν Στειριέα — Sohn des Lykos aus dem attischen Demos Steiria, der schon oft genannte Befreier Athens von der Herrschaft der Dreissig. Der Name des Demos ist dem Personennamen hinzugefügt zum Unterschiede von dem gleichzeitigen Thrasymbulos aus Kolyttos. S. V, 1, 26.

τείχος ἔχοντας καὶ Τελευταίου σὺν ναυσὶ παρόντος συμμάχου αὐτοῖς, οὐτ' ἂν τοὺς σφετέρους φίλους ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι, τὰς τε πόλεις ἔχοντας καὶ πολὺ πλείονας ὄντας καὶ μάχῃ κερρατηκότας' εἰς δὲ τὸν Ἑλλησπόντον πλεύσας καὶ οὐ- 26
δενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπράξαι ἂν τι τῇ πόλει ἀγαθόν. καὶ οὕτω δὴ πρῶτον μὲν καταμαθῶν στασιάζοντας Μήδοκόν τε τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ Σεύθην τὸν ἐπὶ θαλάττῃ ἄρχοντα ἀλλήλοις μὲν διήλλαξεν αὐτούς, Ἀθηναίοις δὲ φίλους καὶ συμμάχους ἐποίησε, νομίζων καὶ τὰς ὑπὸ τῇ Θράκῃ οἰκούμεσας πόλεις Ἑλληνίδας φίλων ὄντων τούτων μᾶλλον προσ- 27
έχειν ἂν τοῖς Ἀθηναίοις τὸν νοῦν. ἐχόντων δὲ τούτων τε κα-
λῶς καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων διὰ τὸ βασιλέα φίλον τοῖς Ἀθηναίοις εἶναι, πλεύσας εἰς Βυζάντιον ἀπέδοτο τὴν δεκάτην τῶν ἐκ τοῦ Πόντου πλεόντων. μετέστησε δὲ ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς τὸ δημοκρατεῖσθαι τοὺς Βυζαντίους ὥστε οὐκ ἀχθεινῶς ἐώρα ὁ τῶν Βυζαντίων δῆμος Ἀθηναίους ὅτι πλείστους παρόντας ἐν τῇ πόλει. ταῦτα δὲ πράξας καὶ Καλχηθονίους φίλους προσ- 28
ποιησάμενος ἀπέπλει ἔξω τοῦ Ἑλλησπόντου. ἐπιτυχὼν δ' ἐν τῇ Λέσβῳ ταῖς πόλεσι πάσαις πλὴν Μυτιληναίων λακωνιζούσαις, ἐπ' οὐδεμίαν αὐτῶν ἦει, πρὶν ἐν Μυτιλήνῃ συντάξας τοὺς τε ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ νεῶν τετρακοσίους ὀπλίτας καὶ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων φυγάδας, ὅσοι εἰς Μυτιλήνῃν καταπεφεύγεσαν, καὶ αὐτῶν δὲ Μυτιληναίων τοὺς ἐρωμενεστάτους προσλαβῶν, καὶ ἐλπίδας ὑποθεῖς τοῖς μὲν Μυτιληναίοις ὡς ἔαν λάβῃ τὰς πόλεις, προστάται πάσης Λέσβου ἔδονται, τοῖς δὲ φηγάσιν ὡς

— τεῖχος — Diodor XIV, 99 nennt es φρούριον. Ein gewisser Gegensatz dazu ist τὰς πόλεις. — ὑπὸ τοῖς πολεμίοις — S. zu II, 3, 46.

26. Ὀδρυσῶν — Σεύθην — S. zu III, 2, 2. — ὑπὸ τῇ Θράκῃ — Ἑλληνίδας — die griechischen Städte im thrakischen Chersonnesos. Der sonst dafür gebräuchliche Ausdruck ist αἱ ἐπὶ τῆς Θράκης πόλεις. Vgl. II, 2, 5; Thukyd. II, 29 u. öfter. Die Präposition ὑπὸ ist örtlich zu fassen, denn an ein Unterthanenverhältniss ist weder der Sache noch dem Ausdruck nach zu denken. Ueber οἰκεῖν s. zu VII, 1, 3.

27. πόλεων — nämlich ἐχουσῶν καλῶς. — πλεύσας κτέ. — Nach Demosth. geg. Leptin. 60 übergan-

ben Archebios und Herakleides dem Thrasybulos Byzanz, welches ebenso wie die früher den Athenern gehörenden Zollstätten am Hellespont (s. I, 1, 22) nach der Niederlage bei Aigospotamoi in die Hände der Spartaner gekommen war. S. II, 2, 17. — ἀπέδοτο — er verpachtete die Erhebung des Zehnten. So wird auch πιπράσκειν gebraucht § 31; ἐκδιδόναι, ἀπομισθῶν Pollux IX, 34.

28. πρὶν κτέ. — Der so begonnene, durch die zahlreichen Participien unterbrochene Satz wird mit ταῦτα δὲ wieder aufgenommen. — ἀρρασθῆναι — Die Präposition ἀνά mit Rücksicht auf die Rückkehr in die Heimat.

- ἐὰν ὁμοῦ ὄντες ἐπὶ μίαν ἐκάστην τῶν πόλεων ἴωσιν, ἱκανοὶ ἔσονται ἅπαντες εἰς τὰς πατριδας ἀνασῶθῆναι, τοῖς δ' αὖ ἐπιβάταις ὡς φίλην Λέσβον προσποιήσαντες τῇ πόλει πολλὴν εὐπορίαν χρημάτων διαπεπραγμένοι ἔσονται, ταῦτα δὲ παρα-
- 29 *μυθησάμενος καὶ συντάξας ἤγειν αὐτοὺς ἐπὶ Μήθυμναν. Θηρίμαχος μέντοι, ὃς ἀρμοστής ἐτύγγανεν ἂν τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς ἤκουσε τὸν Θρασύβουλον προσιέναι, τοὺς τ' ἀπὸ τῶν αὐτοῦ νεῶν λαβῶν ἐπιβάτας καὶ αὐτοὺς τοὺς Μηθυμναίους καὶ ὅσοι Μυτιληναίων φυγάδες ἐτύγγανον αὐτόθι, ἀπήντων ἐπὶ τὰ ὄρια. μάχης δὲ γενομένης ὁ μὲν Θηρίμαχος αὐτοῦ ἀποθνήσκει,*
- 30 *τῶν δ' ἄλλων φευγόντων πολλοὶ ἀπέθανον. ἐκ δὲ τούτου τὰς μὲν προσηγάγετο τῶν πόλεων, ἐκ δὲ τῶν οὐ προσχωρουσῶν λεηλατῶν χρήματα τοῖς στρατιώταις ἔσπευσεν εἰς τὴν Ῥόδον ἀφικέσθαι. ὅπως δ' ἂν καὶ ἐκεῖ ὡς ἐρωμενέστατον τὸ στρατεύμα ποιήσαιτο, ἐξ ἄλλων τε πόλεων ἠργυρολόγει καὶ εἰς Ἄσπενδον ἀφικόμενος ὠρμίσατο εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν ἤδη δ' ἔχοντος αὐτοῦ χρήματα παρὰ τῶν Ἄσπενδίων, ἀδικησάντων τι ἐκ τῶν ἀργῶν τῶν στρατιωτῶν, ὀρμισθέντες οἱ Ἄσπένδιοι τῆς νυκτὸς ἐπιπεσόντες κατακόπτουσιν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτόν.*
- 31 *Καὶ Θρασύβουλος μὲν δὴ μάλα δοκῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι οὕτως ἐτελετύησεν. οἱ μέντοι Ἀθηναῖοι ἐλόμενοι ἀντ' αὐτοῦ Ἀγύρριον ἐπὶ τὰς ναῦς ἐξέπεμψαν. αἰσθόμενοι δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅτι ἡ δεκάτη τε τῶν ἐκ τοῦ Πόντου πεπραγμένη εἴη ἐν Βυζαντίῳ ὑπ' Ἀθηναίων καὶ Καλχηδόνα ἔχουσι καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλλησπόντιαι πόλεις φίλου ὄντος αὐτοῖς Φαρναβάξου εὐ ἔχοιεν,*
- 32 *ἔγνωσαν ἐπιμελητέον εἶναι. τῷ μὲν οὖν Δερκυλίδῃ οὐδὲν ἐμέμφοντο Ἀναξίβιος μέντοι φίλων αὐτῷ γενομένων τῶν*

29. ἀπήντων — dem Sinne nach auf Therimachos und die Flüchtlinge bezogen. Vgl. zu I, 1, 10. — *φυγάδες ἐτύγγανον* — ohne Particip wie 3, 3.

30. ὅπως δ' ἂν — S. zu § 16. — Es scheint, dass hier die Ereignisse des Jahres 389 v. Chr. beginnen. — *ἀδικησάντων* — ἀργῶν — als die Soldaten etwas gewaltsam aus dem Lande weggenommen hatten. Diodor XIV, 99 *τινὲς στρατιωτῶν ἐδήλωσαν τὴν χώραν*. Die Präposition *ἐν* wie in V, 1, 1 *λήξεσθαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς*.

31. Ἀγύρριον — Derselbe hatte sich durch Erhöhung der Geldspenden, welche aus der Staatskasse den Athenern gezahlt wurden, besondere Gunst beim Volke erworben. — *πεπραμῆνη* — S. zu § 27. — *ἔχουσι* — Participium abhängig von *εὐ ἔχοιεν*.

32. Δερκυλίδῃ — der seit mehreren Jahren Harmost in Abydos war. S. § 3. — Ἀναξίβιος — war bereits früher als Nauarch in diesen Gewässern gewesen. Anab. VII, 1,

ἐφόρων διεπράξατο ὥστε αὐτὸς ἐκπλεῦσαι ἀρμοστής εἰς Ἄβυδον. εἰ δὲ λάβοι ἀφορμὴν καὶ ναῦς, καὶ πολεμήσειν ὑπισχεῖτο τοῖς Ἀθηναίοις, ὥστε μὴ ἔχειν ἐκείνοις καλῶς τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ. οἱ μὲν δὴ δόντες καὶ τρεῖς τρήρεις καὶ ἀφορμὴν εἰς 33 ξένους χιλίους ἐξέπεμψαν τὸν Ἀναξίβιον. ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀφίκετο, κατὰ γῆν μὲν ἀθροίσας ξενικῶν τῶν τ' Αἰολίδων πόλεων παρεσπᾶτό τινας τοῦ Φαρναβάζου καὶ ἐπιστρατευσάσας ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Ἄβυδον ἀντεπεστράτευσεν καὶ ἐπεπορεύετο καὶ ἐδήλου τὴν χώραν αὐτῶν καὶ ναῦς δὲ πρὸς αἷς εἶχε συμπληρώσας ἐξ Ἄβυδου τρεῖς ἄλλας κατῆγεν, εἰ τί που λαμβάνοι Ἀθηναίων πλοῖον ἢ τῶν ἐκείνων συμμαχῶν. αἰσθόμενοι δὲ 34 ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δεδιότες μὴ διαφθαρεῖν σφίσιν ἃ κατεσκεύασεν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Θρασύβουλος, ἀντεκπέμπουσιν Ἴφικράτην ναῦς ὀκτὼ ἔχοντα καὶ πελταστὰς εἰς διακοσίους καὶ χιλίους. οἱ δὲ πλείστοι αὐτῶν ἦσαν ὧν ἐν Κορίνθῳ ἤρξεν. ἐπεὶ γὰρ οἱ Ἀργεῖοι τὴν Κόρινθον Ἄργος ἐπεποίηντο, οὐδὲν ἔφασαν αὐτῶν δεῖσθαι καὶ γὰρ ἀπεκτόνει τινὰς τῶν ἀργολιζόντων καὶ οὕτως ἀπελθὼν Ἀθήναζε οἴκοι ἔτυχεν ὧν. ἐπεὶ 35 δὲ ἀφίκετο εἰς Χερρόνησον, τὸ μὲν πρῶτον Ἀναξίβιος καὶ Ἴφικράτης ληστὰς διαπέμποντες ἐπολέμου ἀλλήλοις προΐοντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ Ἴφικράτης αἰσθόμενος καὶ Ἀναξίβιον οἰχόμενον εἰς Ἄνταυδρον σὺν τε τοῖς μισθοφόροις καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν Λακωνικοῖς καὶ σὺν Ἀβυδηνοῖς διακοσίοις ὀπλίταις, καὶ ἀκούσας ὅτι τὴν Ἄνταυδρον φιλίαν προσειληφῶς εἶη, ὑπονοῶν ὅτι καταστήσας αὐτὴν ἐκεῖ φρουρὰν ἀποπορεύσειτο πάλιν καὶ ἀπάξει τοὺς Ἀβυδηνοὺς οἴκαδε, διαβὰς τῆς νυκτὸς ἢ ἐρημότατον ἦν τῆς Ἀβυδηνῆς καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὰ ὄρη ἐνέδραν ἐποίησατο. τὰς δὲ τρήρεις αἰὶ διήγαγον αὐτὸν ἐκέλευε παραπλεῖν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρὰ τὴν Χερρόνησον τὴν ἄνω, ὅπως

2. — διεπράξατο — S. zu IV, 4, 7 u. VI, 5, 4. — ἀφορμὴν — Mittel, namentlich Geldmittel zum Anwerben von Söldnern. S. § 33.

33. κατῆγεν — er brachte auf, wie V, 1, 28. Das Object dazu ist aus dem Satze εἰ τι — συμμαχῶν zu nehmen; d. h. alle Schiffe der Athener, welche er irgendwo traf. — τῶν ἐκείνων συμμαχῶν — S. zu II, 2, 9.

34. Ἴφικράτην — S. 4, 9 u. 5, 19. An seine Stelle war nach Diodor XIV, 92 Chabrias getreten. —

οἱ Ἀργεῖοι — ἐπεποίηντο — S. zu 4, 3 ff.; über die Construction vgl. zu 5, 1.

35. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο — im J. 388 v. Chr. — ἐρημότατον — der am wenigsten von Menschen besuchte Theil des Abydenischen Gebietes. — ἀν — πάλιν — S. zu VII, 4, 1. — ἐπανελθὼν — seltsame Bedeutung hinaufgehen. Die Präposition ἐπὶ scheint auf das Ziel εἰς τὰ ὄρη hinzudeuten, wie nachher in ἐπαναπεπλευμέναι. — τὴν ἄνω — nämlich ὀδόν, den nach der

selbe hatte
Geldspen-
saatskasse
rden, be-
ke erwor-
S. zu § 27.
m abhän-

seit meh-
Abydos
— war
n diesen
VII, 1,

δοκοίη, ὥσπερ εἰώθει, ἐπ' ἀργυρολογίαν ἐπαναπεπλευκέναι.
 36 ταῦτα δὲ ποιήσας οὐκ ἐψεύσθη, ἀλλ' ὁ Ἀναξίβιος ἀπεπορεύετο,
 ὡς μὲν ἐλέγετο, οὐδὲ τῶν ἱερῶν γεγενημένων αὐτῷ ἐκείνη τῇ
 ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καταφρονήσας, ὅτι διὰ φιλίας τε ἐπορεύετο καὶ
 εἰς πόλιν φιλίαν καὶ ὅτι ἦκουε τῶν ἀπαντῶντων τὸν Ἰφικρά-
 37 τῆν ἀνακεπλευκέναι τὴν ἐπὶ Προικοννήσου, ἀμελέστερον ἐπο-
 ρεύετο. ὅμως δὲ ὁ Ἰφικράτης, ἕως μὲν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ τὸ
 στρατεύμα τοῦ Ἀναξιβίου ἦν, οὐκ ἐξανίστατο· ἐπειδὴ δὲ οἱ
 μὲν Ἀβυθῆνοι ἀφηγούμενοι ἦδη ἐν τῷ παρὰ Κρεμαστὴν ἦσαν
 πεδίῳ, ἐνθα ἐστὶ τὰ χρύσεια αὐτοῖς, τὸ δ' ἄλλο στρατεύμα
 ἐπόμενον ἐν τῷ κατάντει ἦν, ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἄρτι κατέβαινε
 38 σὺν τοῖς Λακωνικοῖς, ἐν τούτῳ ὁ Ἰφικράτης ἐξανίστησι τὴν
 ἐνέδραν καὶ δρόμῳ ἐφέρετο πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ Ἀναξίβιος γνούς
 μὴ εἶναι ἐλπίδα σωτηρίας, ὁρῶν ἐπὶ πολὺ τε καὶ στενὸν ἐκ-
 τεταμένον τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα, καὶ νομίζων πρὸς τὸ ἄναντες
 οὐκ ἂν δύνασθαι σαφῶς βοηθῆσαι ἑαυτῷ τοὺς προσηλυθότας,
 ὁρῶν δὲ καὶ ἐκπεληγμένους ἅπαντας, ὡς εἶδον τὴν ἐνέδραν,
 εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Ἄνδρες, ἐμοὶ μὲν ἐνθάδε καλὸν
 ἀποθανεῖν· ὑμεῖς δὲ πρὶν συμμῖξαι τοῖς πολέμοις σπεύδετε
 39 εἰς τὴν σωτηρίαν. καὶ ταῦτ' ἔλεγε καὶ παρὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ
 λαβὼν τὴν ἀσπίδα ἐν χώρῃ αὐτοῦ μαχόμενος ἀποθνήσκει. καὶ
 τὰ παιδικὰ μέντοι αὐτῷ παρέμεινε, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων
 δὲ τῶν συνεληλυθότων ἐκ τῶν πόλεων ἀρμοστήρων ὡς δῶδεκα
 μαχόμενοι συναπέθανον· οἱ δ' ἄλλοι φεύγοντες ἐπιπτον· οἱ
 δ' ἐδίωκον μέχρι τοῦ ἄστεως. καὶ τῶν τε ἄλλων ὡς διακόσιοι
 ἀπέθανον καὶ τῶν Ἀβυθῆνῶν ὀπλιτῶν περὶ πεντήκοντα. ταῦτα
 δὲ πράξας ὁ Ἰφικράτης ἀνεχώρησε πάλιν εἰς Χερρόνησον.

Propontis zu führenden Weg, wie sich dies aus dem folgenden ἀναπεπλευκέναι τὴν ἐπὶ Προικοννήσου ergibt.

36. γεγενημένων—S. zu III, 1, 17.

37. τὰ χρύσεια — die Goldbergwerke von Astyra bei Abydos, welche noch zu Strabos Zeit eine wenn auch geringe Ausbeute gaben, waren ehemals bedeutend gewesen. Strabo XIV S. 680.

38. ἐπὶ πολὺ — auf eine weite Strecke.

39. ὑπασπιστοῦ — S. zu 5, 14. — ἐν χώρῃ αὐτοῦ — Vgl. VII, 4, 36 ἐν τῇ Τεγέα αὐτοῦ. Kyrop. VII, 1, 24 αὐτοῦ ἐν χώρῃ. Thukyd. III, 81 ἐν τῷ ἱερῷ αὐτοῦ. VIII, 28 ἐς τὴν Μίλητον αὐτοῦ Φίλιππον κατήιστασι. Herod. VIII, 121 τριήρεις ἀναθεῖναι — τὴν δὲ αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. S. auch zu 2, 20. — ἀρμοστήρων — nur hier für ἀρμοστῶν.